

Zvonimir Kostić Palanski

GOG *i* MAGOG

*Apokaliptička geografija, hronografija i
fenomenologija proroka Jezekilja*

Zvonimir Kostić Palanski

GOG I MAGOG

*Apokaliptička geografija, hronografija i
fenomenologija proroka Jezekilja*

Zvonimir Kostić Palanski
GOG I MAGOG
*Apokaliptička geografija, hronografija i
fenomenologija proroka Jezekilja*
Prvo izdanje, 2022.

Izdavači:

Punta, Niš
Teološki institut, Niš

Za izdavača:

Srđan Pavlović

Recenzenti:

Prof. dr Zdravko Šorđan
Aron Albahari, pisac
Prof. dr Tomislav Terzin
Rabin Eliezer Papo
Prof. dr Darko Tanasković
Prof. dr Ljubiša Kocić

Design:

Palanski

Prelom i štampa:

Punta Niš

©Copyright by Palanski
zvonimir.kostic@mts.rs
060 / 80 80 900

Tiraž:

300

ISBN 978-86-7990-238-2

Izdavanje knjige podržali:

Radiša Kicušić Kica (Negotin); Filip Mihajlović (Bukovče);
Zoran Stanković, advokat iz Niša; Dragan Nikolić, javni beležnik iz
Niša; Slavica i Nikola Đorđišanović (Kladovo);
Nebojša Cekić (Karlsruhe, SRN); Vesna Sekulić (Niš);
Vojislav Đekić (Negotin); Predrag Knežević (Niš);
Miodrag Janković, advokat iz Niša;

Dr h. c. theol. Zvonimir Kostić Palanski

GOG I MAGOG

*Apokaliptička geografija, hronografija i
fenomenologija proroka Jezekilja*

PUNTA
Teološki institut, Niš

Niš, 2022.

*„Čujte, narodi, reč Gospodnju, i javljajte po
dalekim ostrvima i recite:
Koji raseje Izrailja, skupiće ga, i čuvaće ga kao
pastir stado svoje.“
Jeremija 31,10.*

PREDGOVOR

Dobro je poznato da je Biblija u suštini jedna mala biblioteka od 66 knjiga i da njen naziv dolazi od grčke reči τὰ βιβλία, što znači „knjižice“. Manje je poznato da je struktura nekih njenih knjiga slična njoj samoj. Tako se i za knjigu proroka Jezekilja, ali i za knjigu Otkrivenje, u kojima se pominju Gog i Magog, može reći da su male biblioteke. S obzirom na tu okolnost, ako želimo da ih proučavamo, treba najpre da se upoznamo sa celokupnim njihovim sadržajem, a onda da izaberemo segment koji nas posebno interesuje. Iako izvađeni segmenti mogu biti celina za sebe i nezavisni od ostalog dela knjige, to ne znači da oni nemaju dodirnih tačaka, pa i podudarnosti sa segmentima nekih drugih biblijskih knjiga. Pravi primer za to je tema kojom se bavimo, dakle - Gog i Magog.

Proročanstva, u kojima se po imenu pominju Gog i Magog, nalaze se u knjizi proroka Jezekilja, u poglavlju 38 i 39, i u Jovanovom Otkrivenju, u poglavlju 20. U oba slučaja ih možemo posmatrati izolovano od drugih proročanstava u istim knjigama, ali ćemo ih, svakako, dovesti u međusobnu vezu, da bismo ih bolje razumeli. Prvo proročanstvo o Gogu i Magogu će se ispuniti pre

Hristovog drugog dolaska, a proročanstvo u Otkrivenju hiljadu godina posle Hristovog drugog dolaska. Osim toga, prvo proročanstvo, Jezekiljevo dakle, nije jedinstveno, ono se može naći i u drugim biblijskim knjigama (npr. knjiga proroka Danila, Joila, Zaharije, pa čak i Otkrivenju), dok je postmilenijumsko proročanstvo iz Otkrivenja 20 jedinstveno.

Gog i Magog. Ko su oni? Ili, bolje rečeno, ko je Gog, a šta je Magog? Smatram da je ovakvo pitanje daleko preciznije, jer je Gog ličnost, a Magog zemlja, odnosno područje, odakle će se pojaviti Gog. Ovo ističem imajući u vidu Jezekiljevo proročanstvo, koje će biti glavni predmet našeg istraživanja. Moguće je da se sa ovom tvrdnjom neće svi složiti, u šta ćemo se kasnije i uveriti iz ponuđenih tumačenja drugih autora, hermeneuta i egzegeta, ali u ovom trenutku nam je bitno da to podvučemo, s obzirom da se ova dva imena u teološkoj literaturi skoro nikada ne pojavljuju odvojeno.

Pre nego što otpočnemo sa detaljnom analizom pomenutih tekstova, smatram da bi bilo dobro da se čitalac najpre podseti ili, možda, upozna sa celinom sadržaja oba navedena poglavlja iz knjige proroka Jezekilja 38 i 39, a kasnije, pred kraj ove knjige, i sa Otkrivenjem 20, da bi imao celovitu sliku o ovim događajima.

Najzad, želeo bih iskreno da zahvalim izraelskom rabinu Eliezeru Papu na pomoći u dešifrovanju dve jevrejske reči, *kefirim* i *kefarim*, iz Jezekilja 38,13, što mi je puno pomoglo u pravilnom razumevanju navedenog stiha.

Ne manju zahvalnost dugujem i profesoru dr Darku Tanaskoviću za dragoceni predlog da se podnaslov knjige proširi, tako da pored apokaliptičke geografije proroka Jezekilja obuhvati i njegovu hronografiju i fenomenologiju.

Z.K.P.

JEZEKILJ 38

„¹Dođe mi reč Gospodnja: ²Sine čovečiji, okreni lice prema Gogu, u zemlji Magog, glavnom vladaru Mešeha i Tuvala. Prorokuj protiv njega ³i reci: ,Ovako kaže Gospod Gospod: Evo me protiv tebe, Gože, glavni vladaru Mešeha i Tuvala. ⁴Okrenuću te, staviti ti kuke u čeljusti i izvesti te sa svom tvojom vojskom – tvojim konjima, tvojim konjanicima u punoj ratnoj spremi i ogromnim mnoštvom vojnika s velikim i malim štitovima i naoružanih mačevima. ⁵S njima će biti Persija, Kuš i Put, svi sa štitovima i kacigama, ⁶a tako i Gomer sa svim svojim četama, i Bet Togarna sa dalekog severa sa svim svojim četama – mnogi narodi, tvoji saveznici. ⁷Spremi se, budi spreman, ti i sve mnoštvo vojnika okupljeno oko tebe, pa im stani na čelo. ⁸Mnogo dana od danas, posle mnogo godina doći će ti naredba da napadneš zemlju koja se oporavila od rata, narod sabran iz mnogih naroda i doveden na gore Izraelove, koje su dugo bile puste, narod koji živi spokojno. ⁹Dići ćeš se i doći kao razorna oluja, ti i sve tvoje čete i mnogi narodi s tobom. Bićeš kao oblak koji prekriva zemlju. ¹⁰’Ovako kaže Gospod Gospod: Toga dana padaće ti na pamet razne stvari i ti ćeš skovati jedan zao naum. ¹¹Reći ćeš: ’Napašću zemlju čija sela nisu opasana zidinama. Napašću miran narod koji živi spokojno, bez zidina i bez kapija i prevornica. ¹²Opljačkaću i oteti dobra i udariti na

novonaseljene ruševine i narod sabran iz narodâ, bogat stokom i dobrima, koji živi usred te zemlje.’ ¹³Ševa i Dedan i trgovci iz Taršiša i sva njihova sela (*svi lavići njegovi* – Daničić) upitaće te: ‘Jesi li došao u pljačku? Jesi li okupio mnoštvo vojnika da uzmeš plen: da odneseš srebro i zlato, da otmeš stoku i dobra i da ugrabiš velik plen?’ ¹⁴Zato, sine čovečiji, prorokuj i reci Gogu: ‘Ovako kaže Gospod Gospod: U to vreme, kada moj narod Izrael bude živeo spokojno, zar ti to nećeš znati?’ ¹⁵Doći ćeš iz svoga kraja na dalekom severu, ti i mnogi narodi s tobom, svi jašući na konjima, silno mnoštvo, moćna vojska. ¹⁶Navalićete na moj narod Izrael poput oblaka što prekriva zemlju. U budućim danima, Gože, dovešću te protiv moje zemlje, da me narodi upoznaju kada njima naočigled na tebi pokazem svoju svetost. ¹⁷Ovako kaže Gospod Gospod: Ti si onaj o kome sam govorio u pređašnjim vremenima preko svojih slugu, izraelskih proroka. U to vreme oni su prorokovali o godinama kada ću te ja dovesti na njih. ¹⁸Evo šta će se dogoditi toga dana: Kada Gog napadne zemlju Izraelovu, planuće moj razareni gnev, govori Gospod Gospod. ¹⁹U žaru svoje ognjene srdžbe govorim: u to vreme nastaće velik zemljotres u zemlji Izraelovoj. ²⁰Ribe u moru, ptice na nebu, divlje životinje, svako stvorenje koje gmiže po tlu i sav narod na licu zemlje zadrhtaće preda mnom. Gore će biti oborene, litice se smrviti i svaki zid se srušiti na zemlju. ²¹Pozvaću mač protiv Goga na svim mojim gorama, govori Gospod Gospod, i brat će dići mač na brata. ²²Izvršiću presudu nad njim pomorom i krvoprolićem. Izliću na njega i njegove čete i na mnoge narode s njim silnu kišu, grad i gorući sumpor. ²³Pokazaću svoju veličinu i svoju svetost i obznaniti se naočigled mnogim narodima. Tada će znati da sam ja Gospod.“

JEZEKILJ 39

„¹Sine čovečiji, prorokuj protiv Goga i reci: ,Ovako kaže Gospod Gospod: Evo me protiv tebe, Gože, glavni vladaru Mešeha i Tuvala. ²Okrenuću te i pogurati. Dovedću te sa dalekog severa i poslati te protiv gora Izraelovih. ³Onda ću ti izbiti luk iz leve ruke i prosuti ti strele iz desne. ⁴Pašćeš na gorama Izraelovim, ti i sve tvoje čete i narodi s tobom. Daću te za hranu svim vrstama ptica grabljivica i divljih životinja. ⁵Pašćeš na otvorenom polju, jer ja sam govorio, govori Gospod Gospod. ⁶Poslaću oganj na Magog i na one koji spokojno žive u primorju, i oni će znati da sam ja Gospod. ⁷Obznaniću svoje sveto Ime među mojim narodom Izraelom. Neću više dati da se moje sveto Ime oskvrnjuje, i narodi će znati da sam ja, Gospod, Svetac u Izraelu. ⁸Evo, već dolazi i dogodiće se dan o kojem sam govorio, govori Gospod Gospod. ⁹Tada će oni koji žive u gradovima Izraela izaći i naložiti vatru i spaliti oružje – male i velike štitove, lukove i strele, bojne toljage i koplja. Sedam godina će time ložiti vatru. ¹⁰Neće morati da skupljaju drva po poljima ni da ih seku po šumama, jer će oružjem ložiti vatru. I oteće dobra onima koji su njima otimali dobra i opljačkati one koji su pljačkali njih, govori Gospod Gospod. ¹¹Toga dana daću Gogu grobno mesto u Izraelu, u Dolini putnikâ, istočno od Mrtvog mora, [Doslovno: mora]. Putnici više

neće moći da prolaze onuda, jer će Gog i sve mnoštvo njegove vojske biti tamo sahranjeni. I tu dolinu će prozvati dolina Hamon Gog [¹²'Gogovo mnoštvo']. ¹²Sedam meseci će ih izraelski narod sahranjivati da bi očistio zemlju. ¹³Sav narod zemlje će ih sahranjivati i primiti čast na dan kada se proslavim, govori Gospod Gospod. ¹⁴Posle sedam meseci, biće određeni ljudi koji će putovati zemljom i tražiti i sahranjivati one koji su ostali po zemlji, da je očiste. ¹⁵Dok budu putovali zemljom, čim koji od njih ugleda ljudsku kost, staviće znak pored nje da tamo stoji dok je grobari ne pokopaju u dolini Hamon Gog. ¹⁶(U blizini će biti i grad po imenu Hamona). Tako će očistiti zemlju. ¹⁷'Sine čovečiji, ovako kaže Gospod Gospod: Reci svim vrstama ptica i divljih životinja: 'Skupite se i dođite sa svih strana za žrtvu koju vam spremam, veliku žrtvu na gorama Izraelovim. Tamo ćete jesti mesa i piti krvi. ¹⁸Ješćete mesa ratnikâ i piti krvi zemaljskih vladara kao da su ovnovi i jaganjci, koze i junci – utovljene životinje iz Bašana. ¹⁹Ješćete loja od žrtve koju vam spremam dok se ne nasitite i piti krvi dok se ne napijete. ²⁰Za mojom trpezom doista ćete se najesti konjâ i konjanikâ, ratnikâ i vojnikâ svake vrste', govori Gospod Gospod. ²¹'Pokazaću svoju slavu među narodima, i svi narodi će videti kaznu koju izvršavam i ruku koju polažem na njih. ²²Od toga dana nadalje, izraelski narod će znati da sam ja Gospod, njihov Bog. ²³I narodi će znati da je izraelski narod otišao u izgnanstvo zbog svoga greha, jer su mi bili neverni. Zato sam sakrio svoje lice od njih i predao ih u ruke njihovim neprijateljima, i oni svi padoše od mača. ²⁴Postupio sam s njima prema njihovoj nečistoti i njihovim prestupima, i sakrio sam svoje lice od njih. ²⁵'Zato ovako kaže Gospod Gospod: Sada ću vratiti Jakova iz sužanjstva i smilovati se na sav izraelski narod, i pokazaću svoju revnost za svoje sveto ime. ²⁶Oni će

zaboraviti svoju sramotu i svu nevernost koju su pokazali prema meni kada su spokojno živeli u svojoj zemlji kada nikoga nije bilo da ih plaši. ²⁷Kada ih vratim iz narodâ i saberem iz zemalja njihovih neprijatelja, pokazaću svoju svetost na njima naočigled mnogim narodima. ²⁸Tada će znati da sam ja Gospod, njihov Bog. Jer, iako sam ih poslao u izgnanstvo među narode, sabraću ih u njihovoj zemlji, ne ostavljajući nikoga. ²⁹Više neću kriti svoje lice od njih, jer ću izliti svoga Duha na izraelski narod, govori Gospod Gospod.“

GOG I MAGOG U KNJIZI PROROKA JEZEKILJA

Ko je Gog?

Odgovor na ovo pitanje nije nimalo lak. S obzirom na mali broj historijskih podataka iz Jezekiljevog vremena i na veliki broj nagađanja od strane različitih tumača i autora iz kasnijih vremena, možda je lakše odgonetnuti odakle će se pojaviti Gog poslednjih dana, što je za nas, svakako, daleko značajnije.

Najstarije razmišljanje i tumačenje, vredno pažnje, nalazimo kod sv. Andreja Kesarijskog (Ανδρέας Καισαρείας, 563-637), episkopa iz Cezareje Kapadokijske, grada koji se danas zove Kajseri i koji predstavlja jedan od najznačajnijih industrijskih i trgovinskih centara u Turskoj. Ne navodeći imena drugih tumača, Andrej Kesarijski iznosi najpre njihovo viđenje ovih proročanstava:

„Neki misle da su Gog i Magog severni i najudaljeniji skitski narodi ili, kako ih mi nazivamo, Huni, najborbeniji i najmnogoljudniji od svih zemaljskih naroda. Njih samo ruka Božija zadržava do oslobađanja đavola da zavladaju čitavom vasseljenom. Drugi, prevodeći sa jevrejskog, kažu da Gog označava ili onog koji sabira ili sabiranje, a Magog uzvišenog ili uzvišenje. Tako se ovim

imenima označava sabiranje naroda ili njihovo uznošenje, tj. gordost.¹

Valja odmah reći da se Andrej Kesarijski nije složio sa ovakvim tumačenjem, iz jednostavnog razloga što se držao Pisma:

„Sigurno je, međutim, da dolazak tih naroda najviše odgovara poslednjim vremenima, jer se u sveštenim knjigama nigde ne pominje rat Jevreja sa Skitima i pominju se jedino ratovi sa susednim (περιοικα) narodima koji su im pozavideli na njihovom neočekivanom bogaćenju. Isto tako, o Gogu je rečeno da će se on pripremiti od starine i da će doći u poslednja vremena (επ εσχάτων καιρων).“²

Pogledajmo sada šta kaže Džon B. Tejlor (1929-2016), nekadašnji engleski biskup i teolog, u svojoj obimnoj studiji Knjige proroka Jezekilja, koji nam u kratkim crtama daje informacije o tome kako je sve kroz istoriju tumačena ova zagonetna biblijska ličnost:

„Gog je različito identifikovan, kao Giges, kralj Lidije, nazivan Gugu u Asurbanipalovim zapisima, i kao ime mesta Gagaja, upućujući na zemlju varvara iz pisama iz Tel-el-Amarna. U spisima iz Ras Šamre nađen je bog, Gaga, pa je i ta identifikacija takođe predlagana (*Enuma eliš*, II; red 2). Drugi su u Gogu videli istorijsku ličnost kao što je Aleksandar Veliki. Najverovatnija sugestija je prva, ali poreklo imena je manje značajno od onoga što

---

¹ *Apokalipsa – tumačenje Otkrivenja Jovanovog / Sv. Andrej Kesarijski ... [i dr.]. Sveti oci o drugom dolasku Hristovom i carstvu nebeskom / Sv. Ipolit Rimski... [i dr.] – 2. izmenjeno i dopunjeno izdanje - Beograd: Pravoslavna misionarska škola pri hramu Svetog Aleksandra Nevskog, 2005, str. 119.120.*

² *Ibid. str. 120.*

simbolizuje, naime personifikovanog poglavara sila zla koje imaju nameru da unište Božji narod.“³

Od svih pomenutih pokušaja da razumemo ko je zapravo bio Gog, poprilično nas udaljava Džoel Ričardson (Joel Richardson), američki pisac nekoliko popularnih knjiga teološke sadržine, koji smatra da Gog i nije ime određene ličnosti, već vladarska titula u zemlji Magog:

„Ime Gog je poseban naziv za vladara iz zemlje Magog. Ovo se može uporediti sa faraonom i Egiptom. Faraon je drevni naziv za vladare Egipta, a Gog je naziv (titula) za vladare Magoga.“⁴

Razmišljajući o Gogu, Henri MekKiting (Henry McKeating, 1932-2005), engleski teolog i pisac brojnih knjiga, prvo pitanje koje je postavio bilo je pitanje porekla imena Gog, a zatim je nastavio:

„Raspon predloženih objašnjenja ovog imena prilično je zapanjujući. Neka objašnjenja su povezana sa pokušajima datiranja Jezekiljeve knjige u vreme nakon egzila. Gog je identifikovan kao oficir u vojsci Kira Mlađeg, oko 400 godina pre Hr. (Messel). Poistovećivan je i sa Aleksandrom Velikim (Torrey i Browne). Van den Born, slično tome, smešta Goga u grčki period, ali smatra da ime potiče od pogrešnog razumevanja skraćenice za hebrejsku reč za 'Makedonski'. Gog je smatran i 'divovskim skakavcem' kao čovek skorpija iz mesopotamske mitologije (Gressmann). Govorilo se da ovo ime potiče od sumerske reči *gûg*, 'tama'. Prema ovom shvatanju Gog je viđen kao personifikovana tama (Heinisch). Neki su

---

³ John B. Taylor: *Ezekiel, An Introduction and Commentary*, Leicester, England: Inter-Varsity Press, 1969, str. 238.

⁴ Džoel Ričardson: *Islamski Antihrist*, [n. d.], str. 85.

smatrali da je Magog izvorno ime, a da je iz njega izvedeno ime Gog.

Takođe se smatralo da se reč Gog prvobitno odnosi na ime jednog plemena u Maloj Aziji (Albright) ili Severnoj Asiriji (Dürr). Olbrajt dodaje sugestiju da je to ime počelo da znači 'varvarski'. Najverovatnije objašnjenje imena 'Gog' jeste da je ono izvedeno iz imena Gigesa iz Lidije, čije se ime pojavljuje u asirskim analima kao 'Gugu'. Ovaj Giges je živeo u sedmom veku, i ako se Gogovske tradicije oslanjaju na sećanja na Gigesu, one se oslanjaju na ličnost za koju se čini da je već postala legendarna pre perioda Judinog izgnanstva.⁵

Ne navodeći, na žalost, tačan izvor, Henri Alen Ajronsaid (Henry Allen Ironside, 1876-1951), kanadsko-američki propovednik, teolog i pastor, nas obaveštava o tome da neki tumači rečima Gog i Magog daju čudna značenja:

„Govori se da Gog znači ‚ekstenzija‘, a Magog ‚ekspanzija‘. Ova dva pojma mogu dobro da ukazuju na vladara ogromne teritorije, možda veće od bilo koje druge nad kojom je neko imao vlast.“⁶

Dakle, kao što smo rekli na početku, zadatak pred kojim stojimo, očigledno nije nimalo lak. Da bismo ga što tačnije rešili, moramo se držati smernica koje nalazimo u samoj Bibliji, moramo se držati Pisma, ali pogledajmo pre toga šta poznati engleski književnik i istoričar H. Dž. Vels (Herbert George Wells, 1866-1946), ima da nam kaže o Gigesu, kralju Lidije, s obzirom da Džon B.

---

⁵ Henry McKeating: *Ezekiel*, Sheffield Academic Press 1993, Reprinted 1995, Sheffield, England, str. 115.

⁶ Henry Allen Ironside: *Ezekiel the Prophet*, Loizeaux Brothers, Inc., Neptune, New Jersey 1980, str. 266.

Tejlor i Henri MekKiting u pobrojanim mogućnostima za dešifrovanje imena Gog upravo Gigesu daju prednost:

„Lidijanci su bili jedan nearijski narod koji je govorio nearijskim jezikom, a od kojeg se očuvalo do našeg vremena samo nekoliko reči. Njihova prestonica bila je Sard.

Lidijanci su bili poseli obalu Male Azije, ali su ih odatle potisnuli u pozadinu jonski Grci, koji dođoše morem i zasnovaše tu svoje gradove. Poznije su, međutim, pokorili te gradove jonskih Grka lidijski kraljevi.

Istorija lidijske zemlje nije još sasvim tačno poznata, a i da je poznata jedva ako bi bila dovoljno vredna da se izloži u ovom istorijskom izvodu. Nu, u osmom veku pre Hrista postao je jedan njen monarh, po imenu Giges, znamenit. Za vreme njegove vladavine bila je zemlja izložena još jednoj arijskoj najezdi. Izvesna nomadska plemena, poznata kao Kimeri, rasula su se po Maloj Aziji, i Giges, njegov sin i unuk, imali su muke dok su ih potisnuli natrag. Ti varvari su zauzimali dvaput i spaljivali Sard. A zabeleženo je i da je Giges plaćao danak Sardanapalu, a to nam služi da ga dovedemo u vezu sa našim opštim mislima o istoriji Asirije, Izrailja i Egipta. Docnije se Giges pobunio protiv Asirije, te poslao trupe da pomognu Psametiku I, kako bi oslobodio Egipat od svog kratkog ropstva Asircima.“⁷

Na ovaj citat sam se odlučio ne toliko zbog sličnosti imena Gog i Giges, već zbog toga što je Giges bio kralj Lidije u Maloj Aziji, što će nam biti od značaja kad budemo odgonetali imena koja se pominju u Jezekilju 38,1.2. Uzgred, rekao bih i to da ako bi se Gog poistovećio sa Gigesom, a Giges je očito bilo lično ime lidijskog

---

⁷ H. Dž. Vels: *Istorija sveta*, Narodno delo, Beograd 1929, str. 150.151.

vladara, onda ne bismo mogli da prihvatimo Ričardsonovu tvrdnju da je Gog titula, a ne ime, tim pre što nam ni Tejlor ni Vels nigde za Gigesu ne kažu da je bio vladar sa titulom *gog*, nego da je bio kralj, kako kaže Tejlor, odnosno monarh, kako kaže Vels, što je u suštini isto.

Engleski biblijski skolar Piter Kempbel Kregi (Peter Campbell Craigie, 1938-1985) slaže se sa idejom da bi Gog mogao biti Giges, ali ga muči nešto drugo:

„Gog bi mogao biti Giges, knez iz sedmog veka u Lidiji (koja se nalazila u zapadnom delu Male Azije), ali je nepoznata 'zemlja Magog' (stih 2). Mešeh i Tuval (stih 2) bile su teritorije u Maloj Aziji i druga mesta za koja se pominje poznata geografska lokacija.“⁸

Ako Kregi ne sumnja u to da su Mešeh i Tuval bile teritorije u zapadnom delu Male Azije, a Biblija nam kaže da je *Gog iz zemlje Magog* vladao i nad njima, onda nam je ta činjenica dovoljna da razumemo da je i Magog bio u Maloj Aziji, svejedno da li se nalazio između njih ili levo ili desno od njih, odnosno iznad ili ispod njih. U svakom slučaju nije mogao biti daleko, morao je da se graniči sa njima. Ja bih čak rekao da se nalazio severno od Mešeha i Tuvala, jer biblijski zapis kaže da je bio „na dalekom severu“ (Jezekilj 38,15). Ova *apokaliptička geografija (apocalyptic geography)*, kako je naziva Kregi, od suštinske je važnosti za razumevanje završnih događaja na našoj planeti, jer ona tačno pokazuje odakle će u poslednje vreme krenuti lavina mržnje prema Izraelu i lavina do zuba naoružanih krvoločnih hordi da se ova zemlja potpuno uništi.

---

⁸ Peter C. Craigie: *Ezekiel*, The Daily Study Bible, Edinburgh: Saint Andrew Press; Philadelphia: Westminster, 1983, str. 266.

Jezekilj 38,1.2.

¹Dode mi reč Gospodnja: ²'Sine čovečiji, okreni lice prema Gogu, u zemlji Magog, glavnom vladaru Mešeha i Tuvala. Prorokuj protiv njega.

Okrenuti lice prema nekome, znači direktno mu se obratiti. A direktno se obratiti znači da je Gog bio savremenik proroka Jezekilja. Međutim, pre nego što se posvetimo direktnoj poruci koju je Bog uputio Gogu preko proroka Jezekilja, osvrnućemo se nakratko na imena zemalja nad kojima je Gog vladao.

Da bismo ih bolje razumeli, moramo najpre pogledati tzv. *Tablicu naroda*, koju nalazimo na samom početku Biblije, u Knjizi Postanja:

“Ovo je povest o Nojevim sinovima Simu, Hamu i Jafetu, kojima su se rodili sinovi posle potopa. Jafetovi sinovi: Gomer, Magog, Madaj, Javan, Tuval, Mešeh i Tiras.” 1. Mojsijeva 10,1.2

Lako se može primetiti da na ovom spisku nema Goga. Njegovo ime će se pojaviti tek u citiranom Jezekiljevom proročanstvu zajedno sa imenima trojice od sedmorice Jafetovih sinova, koji su svome brojnom potomstvu ostavili ne samo ime, nego i teritoriju. Proročanstvo kaže da će se Gog uzdići iznad svih njih, da će biti ne samo vladar u zemlji Magog, već *glavni vladar* i nad Mešehom i Tualom. To znači da će Gog biti poreklom iz Magoga, ali da će ujedno vladati i nad još dva plemena. Međutim, mnogim komentatorima je upravo izraz *glavni vladar* pravio problem i odvodio ih na pogrešan zaključak. Tako čak i u *Jerusalimskom Biblijskom leksikonu*, pod odrednicom *Gog*, nailazimo na sledeće kratko, ali u jednom delu veoma sumnjivo objašnjenje:

“GOG Politički i vojni vođa naroda Roš, Mešeh i Tubal, u zemlji Magog (Jezekilj 38,2).”⁹

Ko je Roš?

Pomenutom spisku, kao što vidimo, dodato je još jedno ime, ime još jednog naroda. To je Roš. Ali, da se podsetimo i odmah naglasimo: Roša nema u *Tablici naroda*. Kako ga onda ovde ima? Da li možda nesmotrenošću tumača, istoričara ili prevodilaca, ili iz neznanja, ili pak s nekom namerom? Ako pogledamo jevrejski original, videćemo da u njemu ima reči *roš*. *Roš* se može prevesti na više načina – kao *glava*, *poglavica*, *glavar*, *glavni*, *veliki*. Daničićev prevod i mnogi drugi prevodi su tačni – Gog je *knez i glava*. Prema tome, Gog nije titula, titula je *roš*, ali ona ne označava neki novi narod. Narod Roš nije ni postojao u istoriji, i teško da će ga ikada biti. Ovde se radi samo o veličini i značaju vladara, kneza, ili princa iz zemlje Magog, kako se u nekim prevodima može naći.

Sledeći citat dvojice autora, Roja Alena Andersona i Džeja Milтона Hofmana, iz knjige *Sve oči uprte u Izrael* (*All Eyes on Israel*) pominje, ne namerno i svesno, dvostruko značenje reči *roš*, s tim što je jedno tačno, a drugo pogrešno:

“Herodot, grčki istoričar, pišući u petom veku pre Hrista, opisuje Skite kao krvožedne divljake, koji žive od pljačke i ratovanja. Jezekilj pominje velikog vođu koji se podiže iz ovog područja po imenu *Gog* ili *glavni vladar*, koji će se pojaviti *u poslednje dane*. Pismo ga naziva

---

⁹ Kurt Hennig (Hrsg): *Jerusalem Bibellexikon*, Hänssler Verlag, Neuhausen - Stuttgart, 4. Auflage 1998, str. 298.

*vladar Roša ... u zemlji Magog (vidi New English Bible i mnoge druge prevode)."*¹

Kao što vidimo, Pismo ga naziva *glavni vladar*, što je tačno, a neki prevodi, ili bolje rečeno, neki prevodioci ga nazivaju *vladar Roša* (vidi *New English Bible, New King James Version, American Standard Version, Literal Standard Version, New Heart English Bible, World English Bible, Young's Literal Translation* i neke druge prevode), što nije tačno. Rekao bih, čak je i tendenciozno. Zašto? Zato što je nekadašnje područje Skita u stvari područje današnje Rusije, i ako će se Gog pojaviti u poslednje vreme, a hoće, jer tako proročanstvo kaže, onda će se na osnovu ovakvih tumačenja nesumnjivo pojaviti u Rusiji. Osim toga sama reč *Roš*, zaključuju tumači, znači Rus. Rusi su po njima, dakle, taj krvožedni divljački narod koji živi od pljačke i ratovanja. Rusi će u poslednje dane, prema ovakvim prevodima i tumačenjima, pokrenuti lavine divljih hordi koje će krenuti da unište i opljačkaju Izrael.

Evo jednog citata iz *Herodotove istorije*, koji opisuje šta su sve Skiti radili sa svojim neprijateljima nakon što bi ih ubili u boju:

„A u ratu imaju ovakve običaje. Kad neki Skit prvi put ubije neprijatelja, on se napije njegove krvi, a glave svih onih koje je u boju pogubio nosi svome kralju, jer dobija deo plena samo onda kad donese glavu, inače ne. Sa glave skida kožu na ovaj način: prvo je opseče oko ušiju, pa onda uzme glavu u ruke i istrese je iz kože, a zatim je ostruže govedim rebrom, te onda kožu rukama učini, pa kad je učini, upotrebljava je kao peškir, koji

---

¹ Roy Allan Anderson and Jay Milton Hoffman: *All Eyes on Israel*, Revised Edition 1977, Harvest Press, Incorporated, Fort Worth, Texas, USA, str. 226.

vezuje za uzdu svog jahaćeg konja i njime se ponosi. Ko od njih ima najviše peškira (od ljudske kože), taj kod njih uživa najveći ugled. Mnogi čak prave odelo od skinute ljudske kože, pa od njih šiju i kožuhe. Mnogi od njih, opet skidaju kožu zajedno sa noktima sa desne ruke poginulih neprijatelja i prave od nje poklopac na torbi za strele. A ljudske koža je debela i sjajno bela i više se beli nego sve druge kože. Mnogi im, opet, skidaju celu kožu, razapinju je na jednu dasku i nose je sa sobom na konjima.“²

Teolozi sa ovakvim pristupom Svetom pismu, koji ne poštuju najosnovnija pravila hermeneutike i egzegeze, teško da se mogu nazvati teolozima, jer su im ciljevi krajnje zlonamerni. Jednoga dana, a možda i već sada, oni će mirne savesti, ili bez savesti, blagosiljati vojnike svojih naroda i država i ohrabrivati ih da krenu u rat za odbranu raznoraznih svojih ciljeva, a najlakši izgovor im je odbrana demokratije, ljudskih prava i sloboda od onih koji su krvožedni divljaci i koji žive od pljačke i ratovanja, a to su, po njima, niko drugi do Rusi.

Ni Džozel Ričardson se ne slaže sa tvrdnjom da se reč *roš* odnosi na Ruse:

„Problem je što *roš* uglavnom znači *knez* ili *glava*, neki tvrde da bi trebalo da se koristi kao imenica, odnosno kao ime određenog mesta. Oni koji smatraju da *roš* predstavlja mesto, koriste to ime da bi uvrstili Rusiju u ovu koaliciju. Ovo mišljenje je podržavano i činjenicom da Jezekilj izričito govori da će Gog doći sa severa. Iako se Rusija nalazi severno od Izraela, ovo tumačenje reči *roš* se, međutim, zasniva na pogrešnom principu. Ne možemo tek tako uzeti reč iz nekog drevnog semitskog jezika (u ovom slučaju hebrejskog) i povezati je sa modernim

---

² Herodotova istorija, Matica srpska, Novi Sad 1966, str. 273.274.

imenom iz potpuno drugačijeg jezika (...), samo zato što 'zvuče isto'.

Hebrejska reč *roš* se u Bibliji koristi preko pet stotina puta i svaki put njeno značenje je *glava, knez, glavni, prvi, najbolji* i slično. To *roš* nalazimo i u *Roš haŠani* – 'u prvom danu u godini' – u jevrejskoj Novoj godini. Razmislite i o ovom: od osam naroda koji su pomenuti, svi osim jednog predstavljaju Nojeve unuke. Taj jedan narod su Persijanci. Persija je, međutim, bila veoma poznata država u Jezekiljevo vreme, ona je vodila Mido-Persijsko carstvo koje je vladalo celim Bliskim istokom. Uporedite ovo sa Rusijom, koja čak nije ni postojala u Jezekiljevo vreme. Tek tako ubaciti Roš u ovaj miks, kao ime koje nije predstavljalo niti Nojevog potomka niti dobro poznat narod u to vreme, svakako izgleda neuveseljavajuće. Kao što biblijski poznavalac dr Meril F. Anger (Merrill F. Unger) priznaje: 'Lingvistički dokaz za ovo izjednačavanje [Roša sa Rusijom] je očigledno samo nagađanje.'³

Da je u pitanju samo nagađanje, možemo zaključiti i na osnovu onoga kako o ovom tumačenju piše Robert Mek Ajver (Robert K. McIver, 1953), profesor biblijskih studija na Avondejl koledžu (Avondale University College, USA) :

„Ono što je jako zanimljivo, to je fraza 'glavni princ od Mešeha...' (38,2; 39,1), koju neki uzimaju kao naznaku o umešanosti Rusije. Na hebrejskom se glavni princ kaže *nesi roš*. Reč *roš* znači *glava* ili *vođa*. Pošto je hebrejski jezik izvorno pisan bez samoglasnika, neki su tvrdili da bi umesto *roš* ova reč trebalo da bude *ruš*, za Rusiju. Mešeh navodno zvuči kao Moskva (Lindsay).

---

³ Džozel Ričardson: *Islamski Antihrist*, [n. d.], str. 88.

Međutim, nije nužno da čitate hebrejski da biste se uverili da je sve ovo malo verovatno.“⁴

Ja bih rekao: Ne malo, već nimalo verovatno. Pa ipak neki nisu odustajali od ideje da je Roš Rusija, iako ova ideja nema nikakvih biblijskih osnova. Tako je, na primer, u vreme velikih tenzija između Sjedinjenih Američkih Država i Sovjetskog Saveza, Henri Alen Ajronsaid pisao:

„Reč *Roš* se, doduše, uvek iznova koristi u Svetom pismu za *glavu* ili *poglavara*; ali konstrukcija teksta je ovde dovela do toga da redaktor i mnogi drugi prevodioci, čak i jedan takav konzervativac u nekim aspektima kao što je Džejms Mofat, reč *Roš* shvate kao ime neke zemlje. Imajući u vidu da u hebrejskom nema samoglasnika, čini se da je *Roš* onda zaista ona zemlja koju poznajemo kao Rusiju. Mešeh i Tuval – imena koja se nalaze u knjizi Postanja – identifikovana su kao praroditelji skitskih plemena koja se nalaze u regionu Crnog i Kaspijskog mora. Čini se da nema razloga za sumnju osim da su ova plemena bila rodonačelnici narodâ u Evropi i Aziji, koji su na kraju spojeni u ogromno rusko carstvo.

Rusijom je poslednjih godina dominirala, kao što znamo, potpuno ateistička grupa vođa suprotstavljenih svemu što je dato božanskim otkrivenjem i što priznaje duhovne stvarnosti. Dok je ruski narod neizlečivo religiozan, čak i do sujeverja, ipak su njihovi lideri, još od Revolucije, bili posvećeni antireligijskom programu.

Poslednjih dana poslednji poglavar ruskog naroda gledaće pohlepno očima kako se Palestina uveliko razvija i odlučiće da Rusija mora imati udela u bogatstvu

---

⁴ Robert K. McIver: *Ezekiel – through crisis to glory*, Pacific Press Publishing Association, Boise, Idaho, USA, 1997, str. 196.

koje se u njoj stvara. Shodno tome, imamo sliku koju prorok iznosi pred nas – sliku ogromne armije uvećane ratnicima iz Persije, Kuša i Puta, koja maršira prema Palestini.“⁵

Da bismo bolje razumeli zašto je Ajronsaid bio u ovoj meri antiruski raspoložen, treba reći da je prvo izdanje njegove knjige pod naslovom *Jezekilj, prorok* bilo objavljeno 1949. godine. Te godine između velikih sila, SAD i Sovjetskog Saveza (bivše carske Rusije), koje su u drugom svetskom ratu bile saveznice protiv zajedničkog neprijatelja, nacističke Nemačke, došlo je do krajnje zategnutosti i zaoštrenosti u odnosima, tako da je dvanaest zapadnih zemalja pod vođstvom SAD osnovalo Severnoatlantski savez (NATO), sa ciljem da se spreči prodor Sovjetskog Saveza, odnosno komunizma, u zapadnu Evropu. Ovi hladnoratovski odnosi trajali su sve do 1989. godine, mada ni danas nisu ništa bolji. Ono što bismo mogli zameriti Ajronsaidu, to je da nije smeo da se povede za ovakvim događajima, iz prostog razloga što je Biblija potpuno jasna kad govori o akterima poslednjih događaja. Kao što smo već više puta naglasili, u hebrejskom originalu *Roša* kao naroda nema, već ima *roša* kao atributa koji se odnosi na Goga, poglavara alijanse država i narodâ, zakletih neprijatelja Izraela. Dakle, potpuno je očigledno da Jezekiljeva proročka vizija nije ni u kom slučaju usmerena u pravcu kako ju je Ajronsaid video, što će se kasnije potvrditi raspadom Sovjetskog Saveza. Današnja Ruska Federacija nije ono što je bio SSSR u vreme kad je Henri Alen Ajronsaid pokušavao da što bolje razume i odgonetne Jezekiljeva proročanstva.

---

⁵ Henry Allen Ironside: *Ezekiel the Prophet*, Loizeaux Brothers, Inc., Neptune, New Jersey 1980, str. 266.267.

Osvrnimo se još jednom na gore pomenuti jevrejski praznik *Roš haŠana*. Ovaj praznik se u tradicionalnom judaizmu slavi prvog i drugog dana meseca tišrija (septembar – oktobar). U Starom zavetu je ovaj dan označen kao dan okupljanja i duvanja u trubu (šofar, 3. Mojsijeva 23,24). Reč *haŠana* znači *godina*. Ali ako *Roš* prevedemo kao *Rus*, onda *Roš haŠana* treba prevesti kao *Rus godine!* Besmisleno, zar ne? Kakve veze imaju Rusi sa Jevrejima Mojsijevog vremena?! Nikakve, složićete se. Bukvalno prevedeno, *Roš haŠana* znači *Glava godine*. Naravno da ovo nije u duhu našeg jezika, pa se zato uvek prevodi kao *Nova godina*.

Još jedan primer:

Na krajnjem severu Izraela, na samoj granici sa Libanom, nalazi se čuveno turističko mesto Roš haNikra, koje se može prevesti kao *Glava pećine u steni*. U vreme Isusa Navina zvalo se Misrefot (Isus Navin 11,8; 13,6). Detaljniji podaci se mogu naći i na Vikipediji, i to na više jezika, ali ni na jednom od njih se ovo mesto i obližnji kibuc istog imena, ne dovode u vezu sa Rusima.

Međutim, posle svega ovoga, ostaje ipak jedna zagonetka, koju je teško odgonetnuti i razumeti, a to je *Ruski sinodalni prevod* iz 1876. godine, u kojem početni stihovi iz Jezekilja 38 glase ovako:

„¹И было ко мне слово Господне: ²сын человеческий! обрати лице твое к Гогу в земле Магог, **князю Роша**, Мешеха и Фувала, и изреки на него пророчество ³и скажи: так говорит Господь Бог: вот, Я - на тебя, Гог, **князь Роша**, Мешеха и Фувала!“

Ali, ako je za utehu, a jeste svakako, postoji i *Novi ruski prevod (Новый русский перевод)*:

“¹ Было ко мне слово Господа: ² Сын человеческий, обрати лицо к Гогу в земле Магог, верховному правителю Мешеха и Тувала. Пророчествуя против

него ³ и скажи: Так говорит Владыка Господь: Я - твой враг, о Гог, верховный правитель Мешеха и Тувала.”

U ovom prevodu, kao što vidimo, nema **князь Рoша**. S pravom.

Ко је Магog?

U *Jerusalimskom Biblijskom leksikonu*, pod odrednicom *Magog*, nalazimo podatke i o Gogu i o Magogu:

„MAGOG Drugi od sedam sinova Jafetovih (1. Mojsijeva 10,2; 1. Dnevnika 1,5). Magog i ostali Jafetiti živeli su u severnim, plodnim oblastima Bliskog istoka. U Jezekilju 38,2 pominje se zemlja Magog, iz koje potiče Gog, vladar naroda Mešeha i Tuvala, i koji će sa severa napasti Izrael (Jezekilj 39,1.2). Nagoveštaj političkog i vojnog vođe sa krajnjeg severa, koji će započeti ovu bitku poslednjeg vremena, a koja će doživeti vrhunac u tome da mnogi narodi poznaju 'da sam ja Gospod' (Jezekilj 38,23), povezan je sa predstavom da će sa severa doći zlo (up. Jeremija 1,14; 4,6; 13,20; 15,12; 46,20; 47,2; 50,3.41; 51,48; Joilo 2,20). Kad se Gogov nalog za razorenje izvrši, onda će se i na zemlju Magog baciti oganj, jer 'poznaće da sam ja Gospod' (Jezekilj 39,6).“¹

Očigledno je da su reči Gog i Magog međusobno povezane i da jedna potiče iz druge. Lako je zaključiti da reč Gog proishodi iz reči Magog, s obzirom da se ime Magog nalazi u već pomenutoj *Tablici naroda*, dakle odmah nakon potopa, dok reči Gog u njoj nema. Ima autora koji zastupaju mišljenje da reč Magog potiče iz

---

¹ Kurt Hennig (Hrsg): *Jerusalem Bibellexikon*, Hänssler Verlag, Neuhausen - Stuttgart, 4. Auflage 1998, str. 553.

akadskog jezika, jezika drevne Mesopotamije, kojim su govorili Asirci i Vavilonci, i da je sastavljena od dve reči – *māt* i *Gūgi*, dakle, *māt Gūgi*, što znači *Zemlja Gogova*. Ako je to tačno, onda je to još jedna potvrda da je Gog lično ime, koje je proizašlo iz reči Magog. Takvog je mišljenja i Stiven Tul (Steven Tuell, 1956), američki teolog i profesor hebrejskog jezika:

„Reč Gog se može izvesti iz reči Magog (koja znači ‚Gogova zemlja‘ na jeziku Vavilona). Drugi su predlagali da ovo ime dolazi od Gigesa, iz sedmog veka pr. Hr., koji je bio vladar u bogatom kraljevstvu Lidije u Maloj Aziji, koga Ašurbanipalovi anali nazivaju ‚Gugu‘.“²

Ne samo da je među komentatorima sporan Gog, već je sporan i Magog, odnosno njegova geografska pozicija:

„U pogledu prepoznavanja Magoga postoje neke razlike u mišljenjima između biblijskih učitelja i istoričara. Govoreći o Magogojcima, *Metju Henrijev potpuni komentar* (Matthew Henry Complete Commentary) cele Biblije govori o toj različitosti mišljenja:

‚Neki misle da njih [Gog i Magog] možemo naći negde podalje – u Skitiji, Tartariji i [južnoj] Rusiji, dok drugi, da su bliže zemlji Izrael – u Siriji i Maloj Aziji [Turskoj].“³

Svakako da je prihvatljivije ovo drugo mišljenje, jer kad budemo u nastavku govorili o poreklu Mešeha i Tuvala, videćemo da su oni nedvosmisleno bili kraljevine u Maloj Aziji, odnosno na teritoriji današnje Turske, a kako je Gog iz Magoga bio *glavni vladar Mešeha i Tuvala* (Jezekilj 38,2), to su i on i njegova zemlja, kao što smo

---

² Steven Tuell: *Ezekiel*, Hendrickson Publishers, Inc., Massachusetts, USA 2010, str. 263.

³ Džoel Ričardson: *Islamski Antihrist*, [n. d.], str. 90.

već rekli, morali biti u njihovoj blizini, a ne stotinama ili hiljadama kilometara dalje, u Skitiji, Tartariji ili [južnoj] Rusiji.

Međutim, daleko važnije od porekla Gogovog imena, pa i pozicije njegove zemlje Magog, jeste ono što će se dešavati na kraju vremena. Na to nam skreće pažnju i Stiven Tul:

„Ali bez obzira na izvor imena, njegov odnos ne pripada istoriji već eshatologiji: razmatranju konačnih stvari (videti 38,8). Gog iz Magoga poslednji je neprijatelj, pozvan, a zatim poražen Božjom moći da demonstrira svoju suverenost nad svetom i sigurnu odbranu Izraela.“⁴

Ko je Mešeh?

I ovde ćemo kao prvi izvor uzeti *Jerusalimski Biblijski leksikon*:

„MEŠEH Narod u Maloj Aziji. U Tablici naroda, u 1. Mojsijevoj 10, Mešeh se navodi posle Javana i Tuvala, kao šesti Jafetov sin. Ovaj narod se generalno poistovećuje sa narodom Muški iz Asirije. Prvo poznato pominjanje datira iz 1116. godine pr. Hr., prve godine vladavine Tiglat-Pilasara I, koji je pobedio pet kraljeva naroda Muški, koji su vladali u jugoistočnom delu Anadolije. Oni se pominju i u asirskim spisima iz vremena Asurnasirpala II (884-859 pr. Hr.), kad su morali da plaćaju danak u bakarnim posudama, stoci i vinu. U asirskim izvorima iz vremena asirskog opadanja oni se ne pominju, ali se opet pojavljuju u vezi sa sukobima sa Asircima u doba Salmanasara V, koji su dostigli svoj vrhunac u

---

⁴ Steven Tuell: *Ezekiel*, Hendrickson Publishers, Inc., Massachusetts, USA 2010, str. 263.

vreme vladavine Sargona (722-705 pr. Hr.). Izgleda da je kralj Mešeha Mita, koji se pominje u sirske izvornim, onaj isti kao Mida (Midas), koji se javlja u grčkim spisima. Onda bi ovo ukazivalo na to da je narod kojeg su Grci nazivali Frigijci, bili Muški iz Asirije. Izraz u Psalmu 120,5: 'Teško meni što u Mešehu boravim, što stanujem u šatorima kedarskim!' odnosi se na Mešeh kao granicu civilizovanog sveta na severu (Kedar je bio suprotnost tome na severoistoku u vreme Vavilonaca i Persijanaca). Mešeh i Tuval predstavljali su tada region Srednje Anadolije i njenih naroda (Jezekilj 32,26). Mešeh, Tuval i Javan (Grčka) trgovali su robovima i bakarnim posudama (Jezekilj 27,13).¹

To što je Mešeh morao da plaća danak Asircima, na prvom mestu u bakarnim posudama, u vreme vladavine Asurnasirpala II, što na prvi pogled zvuči veoma neobično, i što su Mešeh, Tuval i Javan (Grčka) trgovali, između ostalog, i bakarnim posudama, može nam poslužiti kao dokaz više da se Mešeh nalazio u Anadoliji, odnosno na teritoriji današnje Turske, jer je Anadolija, po svemu sudeći, bila bogata bakarnom rudom. Evo istorijske potvrde za to iz knjige engleskog arheologa i historičara Leonarda Vulija *Počeci civilizacije*:

„Severno od Plodnog polumeseca, neravno planinsko područje i visoravni Male Azije bile su nastanjene ljudima o kojima u neolitskom razdoblju znamo malo ili gotovo ništa; ali će baš zbog toga ovo surovo područje odigrati veoma značajnu ulogu u razvoju drevne civilizacije. Ovaj kraj je izvanredno bogat rudom, i kad se jednom slučajno otkrilo da se iz šareno obojenog kamenja na obroncima planina može dobiti obradivi bakar od

---

¹ Kurt Hennig (Hrsg): *Jerusalem Bibellexikon*, Hänssler Verlag, Neuhausen - Stuttgart, 4. Auflage 1998, str. 586.

kojeg se mogu izrađivati oruđa neuporedivo prikladnija od onih koja su se dotad pravila od kresanog ili izglaćanog kremenca, ovi primitivni Azijati su spremno iskoristili to svoje otkriće i stali trampiti svoje proizvode sa svojim susedima na jugu. Tako se ovde rodila jedna kultura kojoj glavni temelj nije bila zemljoradnja nego industrija i trgovina.“²

Ko je Tuval?

Dragocenu pomoć u odgovoru na ovo pitanje pružice nam opet *Jerusalimski Biblijski leksikon*:

„TUVAL Kraljevstvo u Maloj Aziji, u Tablici naroda, u 1. Mojsijevoj 10,2 navedeno pod sinovima Jafetovim. Pomenuto i kod Jezekilja (27,13; 32,26; 38,2-3; 39,1) i jednom kod Isaije (66,19), i to skoro uvek sa svojim susedom Mešehom (Frigija).

Tuval (asirski Tabal) prvi put se pominje u opisu pohoda Salmanasara III protiv zemlje Melid, odakle je on nastavio svoj marš prema Tuvalu (837. pr. Hr.). Pod Salmanasarom V podigao se Tuval, a njegov kralj Hulaku deportovan je u Asiriju. Sargon II umro je 705. pr. Hr. prilikom jednog pohoda protiv Tuvala. Asurbanipal je između ostalog nosio titulu 'Kralj Tuvala'. Kraljevina Tuval konačno je razorena od strane Kimera (bibl. Gomer, uporedi 1. Mojsijeva 10,2.3; Jezekilj 38,5.6).“¹

Nekoliko dodatnih podataka može se naći i u *SDA Biblijskom komentaru*:

---

² Leonard Wooley: *Počeci civilizacije*, Naprijed, Zagreb 1966, str. 22.

¹ Kurt Hennig (Hrsg): *Jerusalem Bibellexikon*, Hänssler Verlag, Neuhausen - Stuttgart, 4. Auflage 1998, str. 904.

„Ovaj narod pomenut je prvi put u 12. veku pr. Hr., udružen sa narodima Muski (Mešeh) i Kaski u pokušaju osvajanja severoistočne Mesopotamije. Tabal kao država prvi put je pomenut u 9. veku stare ere, a u 8. veku kao država koja se nalazi u Kapadokiji. Kasnije su proterani u Jermeniju, gde su grčki stvaraoci klasičnog perioda došli u kontakt sa njima.“²

Na osnovu svega možemo zaključiti da su potomci Jafetovih sinova, Magog, Mešeh i Tuval, svi živeli na području Anadolije u Maloj Aziji, odnosno na području današnje Turske. Pa ipak, neki bibliisti ne odustaju od Rusije:

„Što se tiče Meseha i Tuvala, ponovo imamo neke učitelje proroštva koji u njima prepoznaju Rusiju. Mnogi poznati učitelji proroštva zasnivaju svoje mišljenje na činjenici da Skofildska Biblija sa komentarima (Scofield Study Bible) ova dva 'naroda' povezuje sa modernim ruskim gradovima – Moskvom i Toboljskom. Ponovo imamo problem da osnova za ovo tumačenje dolazi prvenstveno od reči koje slično zvuče: Meseh – Moskva i Tuval – Toboljsk. Ovo može nekima da zvuči uverljivo, ali već smo razmatrali slabosti ovog rezonovanja. Još jednom, ukoliko ne možemo na pravilan način da dođemo do hebrejskog porekla ovih reči, onda taj argument stoji na vrlo slabom dokazu. To je kao da deo slagalice pokušavamo na silu da stavimo na mesto gde se ne uklapa.“³

Sličan pogled na ovaj problem ima i Piter K. Kregi:

„Bilo je popularno kod nekih nedavnih tumača smatrati da je Magog Rusija, Mešeh da je Moskva, a Tubal

---

² *SDA Bible Commentary*, Volume 8, Review and Herald Publishing Association, Hagerstown, USA (n. d.), str. 1136.

³ Džoel Ričardson: *Islamski Antihrist*, [n. d.], str. 89.

da je Toboljsk. Najblaže rečeno, takav postupak je opasan; on više osvetljava misterije i predrasude savremenog uma nego um proroka.“⁴

Svoju ideju da se Meseh i Tuval mogu naći samo u Turskoj, Ričardson potkrepljuje i istraživanjem Marka Hičkoka (Mark Hitchcock, 1959), eksperta za biblijska proročanstva, koji kaže:

„Detaljnije proučavanje ovih naziva otkriva da su Meseh i Tuval drevni Moshi-Muski i Tuvalu-Tivareni, narodi koji su bili naseljeni u predelu oko, prvenstveno južno od Crnog i Kaspijskog mora u Jezekiljevo vreme. Ovi narodi danas žive u državi Turskoj i moguće je u nekim delovima u južnoj Rusiji i na severu Irana.“⁵

Jezekilj 38,3.4.

³I reci: ,Ovako kaže Gospod Gospod: Evo me protiv tebe, Gože, glavni vladaru Mešeha i Tuvala'. ⁴Okrenuću te, staviti ti kuke u čeljusti i izvesti te sa svom tvojom vojskom – tvojim konjima, tvojim konjanicima u punoj ratnoj spremi i ogromnim mnoštvom vojnika s velikim i malim štitovima i naoružanih mačevima.

Gog nije samo gospodar Magoga, on je i glavni vladar Mešeha i Tuvala. Gospod za njega ima ozbiljnu poruku, koju mu upućuje preko proroka: „⁴Okrenuću te, staviti ti kuke u čeljusti i izvesti te sa svom tvojom

---

⁴ Peter C. Craigie: *Ezekiel*, The Daily Study Bible, Edinburgh: Saint Andrew Press; Philadelphia: Westminster, 1983, str. 267.

⁵ Mark Hitchcock: *The Coming Islamic Invasion of Israel*, Sisters, Oregon: Multnomah 2002, citirano u: Džoel Ričardson: *Islamski Antihrist*, [n. d.], str. 90.

vojskom...“(38,4). Ove reči nam otkrivaju da će Gog vešto skrivati svoje namere i vojne planove, da će raditi u potaji, da će prikupiti ogromno mnoštvo vojnika i da će biti spreman u određenom trenutku, koji je samo njemu poznat, da krene u napad na Izrael. Međutim, stvari će se odvijati ne kako je Gog zamislio, već kako to odgovara Gospodnjim planovima. Zato mu Gospod najavljuje da će mu On sâm staviti kuke u čeljusti i da će ga izvući pre vremena sa svom njegovom vojskom.

Jezekilj 38,5.6.

⁵S njima će biti Persija, Kuš i Put, svi sa štitovima i kacigama, ⁶a tako i Gomer sa svim svojim četama, i Bet Togarma sa dalekog severa sa svim svojim četama – mnogi narodi, tvoji saveznici.

Kao što vidimo, ta vojska ne obuhvata samo narode Magoga, Mešeha i Tuvala. Gog će imati nebrojeno saveznika. Pogledajmo samo one koji se ovde pominju po imenu.

Ko je Persija?

Persija je, kao što je opštepoznato, današnji Iran. Ričardson kaže: „Iran se i zvao Persija sve do 1935. godine.“¹ Persijski car Kir Veliki (staropersijski: Kuruš), poznat i kao Kir II (576 ili 590-530 ili 529 pr. Hr.), osnivač Ahemenidskog carstva, svojevremeno je, srušivši Vavilonsko carstvo, dozvolio Jevrejima da se posle

---

¹ Džoel Ričardson: *Islamski Antihrist*, [n. d.], str. 92.

sedamdesetogodišnjeg ropstva vrate u svoju domovinu. Milenijumi su otada prošli, nestali su mnogi narodi i države, posebno oni koji su ustajali na Gospoda i Izrailj, Njegov izabrani narod, a Persijanci su opstali i ostali da žive na svojoj teritoriji. Bog ih je, očigledno, blagoslovio za dobro delo koje su učinili Njegovom narodu. Međutim, na kraju vremena neće više biti kao što je bilo pre. Ustaće Gog, a njemu će se pridružiti i Persija.

Roj Alen Anderson i Džej Milton Hofman iznose sledeće slutnje, kad je u pitanju Persija, odnosno Iran:

„Ne znamo šta sve budućnost nosi, ali bi moglo biti da bi pre tog velikog prorečenog rata ova zemlja, iako arijska, a ne arapska, mogla biti povezana sa antiizraelskim blokom.“²

Ko je Kuš?

U mnogim prevodima Biblije umesto reči Kuš stoji Etiopija. Isto tako i u mnogim komentarima. Komentar Ajronsaajda je ovde veoma uzdržan, za razliku od onoga koji je dao o značenju reči *roš*:

„Čini se da se Kuš odnosi na Etiopiju, ali je postojao i Kuš na Arapskom poluostrvu; možda je nemoguće identifikovati tačne ljude o kojima se govori sve dok se proročanstvo zapravo ne ispuni.“¹

Međutim, za Andersona i Hofmana Kuš nije Etiopija:

---

² Roy Allan Anderson and Jay Milton Hoffman: *All Eyes on Israel*, Revised Edition 1977, Harvest Press, Incorporated, Fort Worth, Texas, USA, str. 234.235.

¹ Henry Allen Ironside: *Ezekiel the Prophet*, Loizeaux Brothers, Inc., Neptune, New Jersey 1980, str. 267.

„Biblijski skolari insistiraju na tome da to nije Etiopija, kao što se generalno danas misli, već pre zemlja Kuš, kao što je to Mojsije zabeležio u Postanju 2,13.“²

Zanimljivo. Zemlja Kuš se pominje u izveštaju o postanju. Pogledajmo šta Mojsije tačno piše:

„Druga reka se zove Gihon i teče oko cele zemlje Kuš.“ 1. Mojsijeva 2,13.

Biblija nas upoznaje sa tim da je iz Edema isticala voda koja se delila na četiri reke (1. Mojsijeva 2,13). Prva je bila Fison, druga Gi(h)on, treća Tigar, a četvrta Eufrat. Koja bi to danas bila reka Gihon? Mnogi savremeni teolozi kažu da je to Nil. A da li je to realno? Ako reku Gihon poistovetimo sa rekom Nil, a zemlju Kuš sa Sudanom, što mnogi čine, a znajući da Nil izvire iz Viktorijinog jezera, onda dolazimo do neverovatne besmilice da je Edem bio na mestu gde je danas Viktorijino jezero, odnosno na tromeđi današnje Ugande, Kenije i Tanzanije. Prema tome, navedeni stih iz Knjige postanja nam ne može biti od pomoći, jer je geografija sveta od stvaranja do potopa bila nezamislivo drugačija od one koju danas poznajemo. Pre nam može pomoći jedan stih iz Knjige proroka Danila, koji opisuje dokle će u svojim pohodima i osvajanjima stići Severni car, koji će se pojaviti u poslednje vreme:

„On će proširiti svoju vlast na mnoge zemlje – ni Egipat mu neće izmaći. Imaće vlast nad blagom u zlatu i srebru i svim dragocenostima Egipta, a pokoriće i Libijce i Kušane.“ Danilo 11,42.43.

---

² Roy Allan Anderson and Jay Milton Hoffman: *All Eyes on Israel*, Revised Edition 1977, Harvest Press, Incorporated, Fort Worth, Texas, USA, str. 235.

Kušani su, logično, iz zemlje Kuš, a Kuš je, kao što vidimo, blizu Egipta i Libije. Ako Kuš nije Etiopija, onda nam ostaje jedino Sudan.

Evo šta kaže Vilhelm Gezenius (Wilhelm Gesenius, 1786-1842), nemački orijentalista, leksikograf, hrišćanski hebrejista, luteranski teolog i biblijski skolar:

„Gezenius, u svom *Hebrejsko-engleskom leksikonu [Hebrew-English Lexicon]* između ostalih skolara tvrdi da se zemlja Kuš nalazi u Africi, južno od Egipta.“³

Južno od Egipta može biti samo Sudan, a južnije od Sudana – Južni Sudan, zemlja koja je tek 2011. godine stekla nezavisnost i u kojoj žive pretežno hrišćani i animisti.

Prema tome, Kuš je Sudan. Kuš je Sudan i iz još jednog, vrlo prostog, ali bitnog razloga, a to je što će Gog okupiti samo islamske zemlje, a u Sudanu je danas čak 90 do 97% stanovnika muslimanske veroispovesti, za razliku od Etiopije gde je pretežno hrišćansko stanovništvo.

„Sudanska vlada je u potpunosti islamistička i, kao takva, izvor je teške represije prema sudanskoj hrišćanskoj manjini. Mark Hičkok je sasvim u pravu kad kaže:

’Danas bi se teško mogao pronaći veći neprijatelj Izraela i Zapada od Sudana.’“⁴

Sasvim je razumljivo da će Gog u ovom neprijatelju Izraela imati pravog i odanog prijatelja.

---

³ Roy Allan Anderson and Jay Milton Hoffman: *All Eyes on Israel*, Revised Edition 1977, Harvest Press, Incorporated, Fort Worth, Texas, USA, str. 235.

⁴ Džoel Ričardson: *Islamski Antihrist*, [n. d.], str. 92.

Ko je Put?

Ovo ime se, zavisno od prevoda, može naći ne samo kao Put, već i kao Fud ili Fut, a prvi put se spominje u izveštaju o postanju:

„Hamovi sinovi su: Kuš i Misraim, Fut i Hanan.“ 1. Mojsijeva 10,6.

U komentaru Andersona i Hofmana se ponavlja ovaj podatak, a zatim nam se kaže na koje se narode danas odnosi ovo ime:

„Ova zemlja je pomenuta u Postanju 10,6 i odnosi se na narod koji je migrirao na područje zapadno od Egipta i danas obuhvata narode severne Afrike kao što su Alžir i Maroko. Verzija Septuaginte, koja je prevedena oko 250. godine pr. Hr., sadrži Libiju sa Putom. Prema Josifu Flaviju i Pliniju ova zemlja se nalazi u Severnoj Africi. Čitava ova oblast danas izgleda da je željna savezništva sa velikom silom krajnjeg severa.“¹

Na Josifa Flavija se, izgleda, oslanja i Ajronsjad kada iznosi svoju pretpostavku sa kojom se zemljom može poistovetiti Put:

„Put, ili Fut, kao što je to na hebrejskom, izgleda da se može identifikovati kao Libija u Severnoj Africi.“²

Bilo da Put poistovetimo sa današnjom Libijom ili da Libiji pridodamo i druge zemlje severne Afrike (Alžir, Maroko i Tunis), jedno je sigurno – ova oblast je potpuno islamistička, što je čini idealnim vojnim saveznikom militantnog Goga koji će doći sa severa.

---

¹ Roy Allan Anderson and Jay Milton Hoffman: *All Eyes on Israel*, Revised Edition 1977, Harvest Press, Incorporated, Fort Worth, Texas, USA, str. 235.

² Henry Allen Ironside: *Ezekiel the Prophet*, Loizeaux Brothers, Inc., Neptune, New Jersey 1980, str. 267.

Ko je Gomer?

Poput prethodnih nekoliko imena, i Gomer, čije ime znači *savršenstvo*, prvi put se pominje u Knjizi postanja – 1. Mojsijeva 10,2.3.

„GOMER Prvi od sedam sinova Jafeta, sina Nojevog, i otac Aškenaza, Rifata i Togarme (1. Mojsijeva 10,2.3; 1. Dnevnika 1,5.6). U Jezekilju 38,6 pominje se pleme Gomera među saveznicima Goga u zemlji Magog. Verovatno da je Gomer ime jedne grupe narodâ, koji su u asirskim izvorima poznati kao Gimeri, a u grčkim i latinskim izvorima kao Kimerijci.“¹

Nekoliko podataka o ovom narodu može se naći i na Wikipediji:

„**Kimerijci** ili **Kimerani** (grč. Κιμμέριοι *Kimmerioi*), drevni nomadski narod koji je tokom starog veka naseljavao severne obale Crnog mora. Većina informacija o Kimerijcima poznata je iz dela istoričara Herodota koji opisuje njihovo bežanje pred Skitima, prodor u Malu Aziju i ugrožavanje Grčke, Lidije i Asirije, te konačni poraz koji im je naneo lidijski kralj Alijat, odnosno njihov povratak u Trakiju. Kimerijci se takođe pojavljuju i u Strabonovim delima koji opisuje njihovu invaziju na Frigiju. Prema savremenim istoričarima, poreklo Kimerijaca je indoevropsko, a najčešće ih povezuju s Tračanima ili iranskim narodima, odnosno Skitima.“²

Nasuprot ovim podacima, Ajronsajd u svojim pretpostavkama odlazi mnogo dalje od ovog područja i nudi nam rešenje koje je poprilično nelogično, pa samim tim i neprihvatljivo:

---

¹ Kurt Hennig (Hrsg): *Jerusalem Bibellexikon*, Hänssler Verlag, Neuhausen - Stuttgart, 4. Auflage 1998, str. 301.

² <https://hr.wikipedia.org/wiki/Kimerijci>

„*Gomer*, što se generalno pretpostavlja da se odnosi na plemena koja su živela duž Dunava i Rajne, kasnije formirajući Nemačko carstvo - i sa kućom Togarma, ili Jermenijom, postaće zaista ogromna vojska dok se kreću ka gorama Izrailjevim.“³

Dunav, Rajna, Jermenija – ovo nije i ne može biti apokaliptička geografija proroka Jezekilja.

Ko je Bet Togarma?

Jevrejska reč *bet* znači *kuća* ili *dom*. Togarma je Gomerov sin (1. Mojsijeva 10,3).

SDA Biblijski komentar nam daje podatak da se u jednom hetitskom tekstu narod *Togarma* pominje kao *Tegarama* i *Takarama*, dok su ga Akađani zvali *Tilgarimu*. Uz to hetitski i asirski zapisi govore o tome da su pripadnici ovog naroda živeli u severnim delovima planine Taurus, blizu reke Eufrat.

„Čini se da ih Senaherib locira u centralnoj Maloj Aziji. On, kao i njegov otac Sargon, izgleda da su ih pobedili. Jermeni veruju da njihov rodoslov počinje sa *Haikom*, sinom *Torgoma*, i zato su možda potomci *Togarme*. Jezekilj navodi da je 'dom Togarmin' (Jezekilj 27,14) na feničanske sajmove dovodio konje i mazge.“¹

A gde je danas *Dom Togarme*?

„Togarma je obeležen kao jedan od gradova u regionu Male Azije. U dokumentima iz 2. veka pr. Hr. označen je kao *Tegarama*. Asirski izvori ga nazivaju *Til*

---

³ Henry Allen Ironside: *Ezekiel the Prophet*, Loizeaux Brothers, Inc., Neptune, New Jersey 1980, str. 267.

¹ *SDA Bible Commentary*, Volume 8, Review and Herald Publishing Association, Hagerstown, USA (n. d.), str. 1130.

Garimu, a u grčko-rimskom periodu pojavljuje se kao Gaurena. Danas je to Gurun [Gürün], između Kaiserija i Malatije.“²

Bet Togarma, dakle, ni u kom slučaju nije danas Jermenija, kako to reče Ajronsajd. I ovo je deo današnje Turske.

Zaključak

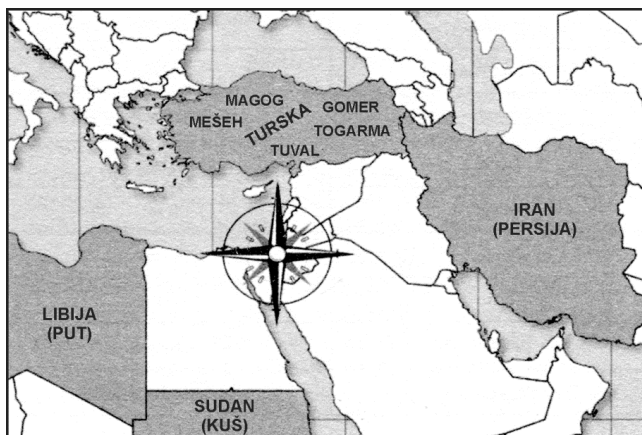
Posle svih navedenih imena narodâ, koje će predvoditi Gog iz Magoga u napadu na Izrael, nemamo razloga da se ne složimo sa vrlo logičnim zaključkom Džoela Ričardsona:

„Naravno, ovaj spisak nije konačan. Mnogi poznavaoци vide da Jezekiljev spisak uključuje samo po jedan glavni narod sa svakog kraja Jezekiljevog kompasa i ne daje pregled svih uključenih naroda. U stvari, tekst sasvim određeno kaže da će mnogi narodi učestvovati u napadu (Jezekilj 38,6). Da li je moguće da se Rusija uključi u ovaj napad u poslednjim danima? Da, ali to niko nikada nije izričito prorokovao u Svetom pismu. Voditi raspravu o ovakvoj mogućnosti nije ništa više od običnog nagađanja. (...) Kada dosledno istražujemo Pismo, trebalo bi da naglašavamo ono što Pismo naglašava, a tamo gde Pismo ćuti i mi bi trebalo da ćutimo, ili, pak, da budemo izuzetno oprezni. Pošto proročanstvo vrlo jasno ističe Tursku kao predvodnicu (glavu) u predstojećem Antihristovom napadu na Izrael, podrazumeva se da će i proučavaoci Biblije Tursku sa najvećom pažnjom (budno) posmatrati. Naravno, ovo je velika rasprava koja traje hiljadama

---

² Kurt Hennig (Hrsg): *Jerusalem Bibellexikon*, Hänssler Verlag, Neuhausen - Stuttgart, 4. Auflage 1998, str. 896.

godina i koja je razvila široki raspon mišljenja oko ovih stihova, u našoj budnosti moramo ostati ponizni i opretni. Kao i uvek, Bog je taj koji najbolje zna.“¹

Džoel Ričardson vidi ono što malo koji savremeni hrišćanski teolog vidi, a to je ogromna i neskrivena mržnja okolnih naroda prema Izraelu:

„U krugu od nekoliko stotina, pa i hiljada milja oko Jerusalima, islam kontroliše Bliski istok, Severnu Afriku, Malu Aziju i Centralnu Aziju. Izrael se nalazi usred okeana mržnje.“²

Kad ovaj okean mržnje bude proključao, onda će krenuti cunami ratnika naoružanih do zuba na Obećanu zemlju.

---

¹ Džoel Ričardson: *Zver sa Bliskog istoka*, [n. d.], str. 236.

² *Ibid.*, str. 7.

Jezekilj 38,7.8.

⁷“Spremi se, budi spreman, ti i sve mnoštvo vojnika okupljeno oko tebe, pa im stani na čelo. ⁸Mnogo dana od danas, posle mnogo godina doći će ti naredba da napadneš zemlju koja se oporavila od rata, narod sabran iz mnogih narodâ i doveden na gore Izraelove, koje su dugo bile puste, narod koji živi spokojno.

Gospod poziva Goga da se spremi, kako on, tako i sve mnoštvo njegovih vojnika. Kao što Bog daje vremena svakom čoveku da se pokaje, tako daje vremena i zlu da se razvije. A Gog je ovde upravo oličenje zla. Mnogo dana i mnogo godina mu je dato da zlo u njemu dostigne svoj vrhunac, da bi konačno mogao biti osuđen i on i zlo u njemu, ali i u svima onima koji ga budu sledili.

Pred kraj vremena Bog će konačno dovesti sav svoj rasejani narod iz izgnanstva na gore Izrailjeve, koje su dugo bile puste. Evo kakvo je Božje obećanje upravo za njih zabeležio prorok Jezekilj u svojoj knjizi, dva poglavlja ranije:

„⁴Zato, gore Izrailjeve, čujte reč Gospoda Gospoda; ovako veli Gospod gorama Izrailjevim i humovima, potocima i dolinama, i pustim razvalinama i gradovima ostavljenim, koje postaje grabež i podsmeš ostalim **narodima unaokolo**, ⁵zato ovako veli Gospod Gospod: U ognju revnosti svoje govorih protiv ostalih naroda i protiv sve Edomske, što osvojiše moju zemlju radujući se iz svega srca i rugajući se iz duše da bi je oplenili. ⁶Zato prorokuj za zemlju Izrailjevu, i reci gorama i humovima, potocima i dolinama: Ovako veli Gospod Gospod: Evo, ja govorih u revnosti svojoj i u jarosti svojoj; što podnosite sramotu od narodâ, ⁷zato ovako veli Gospod Gospod: Ja podigoh ruku svoju da će **narodi što su oko vas** nositi

sramotu svoju. ⁸A vi, gore Izrailjeve, pušćaćete grane svoje, i rod svoj nosićete narodu mojemu Izrailju, jer će skoro doći. ⁹**Jer evo me kod vas, i gledaću vas,** i bićete rađene i zasejavane. ¹⁰I umnožiću u vama ljude, dom Izrailjev svekoliki, i gradovi će se naseliti i pustoline sagraditi. ¹¹Umnožiću u vama ljude i stoku, i namnožiće se i naploditi, i naseliću vas kako bejaste pre; i učiniću vam dobra više nego pre; i poznaćete da sam ja Gospod. ¹²I dovešću k vama ljude, narod svoj Izrailja, i nasleđiće vas, i bićete im nasleđstvo, i nećete ih više zatirati.“ Jezekilj 36,4-12 (Daničić)

Gospod je rasejao svoj narod po svim zemljama. Zašto? Evo šta je rekao proroku Jezekilju:

„¹⁷Sine čovečji, dom Izrailjev živeći u svojoj zemlji oskvrni je svojim putem i svojim delima; put njihov bejaše preda mnom kao nečistota žene odvojene. ¹⁸Zato izlih gnjev svoj na njih radi krvi koju proliše na zemlju i radi gadnih bogova njihovih, kojima je oskvrniše. ¹⁹I rasejah ih po narodima, i razasuše se po zemljama; po putevima njihovim i po delima njihovim sudih im.“ Jezekilj 36,17-19. (Daničić)

Kada ih je rasejao, sve ono što je ostalo iza njih, sve gore, humovi, potoci i doline, puste razvaline i gradovi ostavljeni, šta su postali? „Postaše grabež i podsmeh ostalim **narodima unaokolo**“ (Jezekilj 36,4). Upravo zbog toga se Gospod zakleo podigavši svoju ruku: „Ja podigoh ruku svoju da će **narodi što su oko vas** nositi sramotu svoju.“ (Jezekilj 36,17-19) Šta to znači? To znači da će Bog suditi okolnim narodima.

A koliko će sigurnosti pružiti gorama Izrailjevim i svome narodu?

„**Jer evo me kod vas, i gledaću vas...**“ Jezekilj 36,9

Gospod je, dakle, rasejao svoj izabrani narod, ali je dao i obećanje:

„²⁴Jer ću vas uzeti iz narodâ, i pokupiću vas iz svih zemalja, i dovešću vas u vašu zemlju. ²⁵I pokropiću vas vodom čistom, i bićete čisti; ja ću vas očistiti od svih nečistoća vaših i od svih gadnih bogova vaših. ²⁶I daću vam novo srce, i nov ću duh metnuti u vas, i izvadiću kameno srce iz tela vašega, i daću vam srce mesno. ²⁷I duh svoj metnuću u vas, i učiniću da hodite po mojim uredbama i zakone moje da držite i izvršujete. ²⁸I nastavaćete u zemlji koju sam dao ocima vašim, i bićete mi narod i ja ću vam biti Bog.”
Jezekilj 36,24-28 (Daničić)

Kakva divna obećanja:

“Evo me kod vas... Gledaću vas... Ja ću vam biti Bog!” Jezekilj 36,9.19

Jezekilj 38,9.

⁹Dići ćeš se i doći kao razorna oluja, ti i sve tvoje ćete i mnogi narodi s tobom. Bićeš kao oblak koji prekri-va zemlju.“

Realno je pretpostaviti da je prorok Jezekilj, koji je dobar deo života proveo u Vavilonskom ropstvu, u isto vreme sa prorokom Danilom, poznao ćudi tamošnje prirode, ali i neobična verovanja svojih neprijatelja. Re-kao bih da mu nije bila nepoznata ni ptica Zu, koji su neki zvali Anzu ili Imdugud. O ovoj ptici, koja u stvari i nije ptica, piše britanski istoričar Pol Krivaček (Paul Krivaczek, 1937-2011):

„Tokom najvećeg dela godine sunce nemilosrdno prži dolinu Sumera. Ipak povremeno se pojavi iznenadna oluja. Prvo se na južnom horizontu pojavi tamni, crni oblak, a zatim neverovatnom brzinom prekrije čitavo nebo i ispusti svoj teret grmljavine, munja i silovite kiše. A

onda isto tako nestane u suprotnom pravcu. Nije teško razumeti zašto su Sumeri predstavili ovaj olujni oblak u vidu ogromne, zastrašujuće ptice sa glavom lava i krilima orla.“³

Kao što je dobro poznato, i proroku Danilu je u jednoj od vizija Vavilonsko carstvo predstavljeno upravo slikom lava sa krilima orla (Danilo 7,4). A Vavilonci su, kao i svi prethodni i potonji osvajači Izraela, takođe došli sa severa. Isto tako će biti u *poslednje dane* i sa Gogom iz Magoga i njegovim krvoločnim hordama. Doći će kao *razorna oluja* i biće kao *oblak koji pokriva zemlju*.

Evo šta o toj pretnji piše Henri MekKiting:

„Pretnja koju predstavlja Gog nije, dakle, zemaljska, istorijska pretnja. Imena Gogovih saveznika, Kuš, Put, Gomer i Bet-Togarma, nijedno od ovih imena nije istorijski ili aktuelni neprijatelj Izraela. Isto se može reći za zemlje Mešeh i Tuval, za koje sâm Gog kaže da je njihov 'knez'. Niti su se Persijanci, koji se spominju među Gogovim saveznicima u 38,5, pojavili kao pretnja u Jezekijljevo vreme. Imena koja se sa bilo kojom verodostojnošću mogu dodeliti specifičnim geografskim regionima se uglavnom nalaze ili u Maloj Aziji, ili na području istočno od nje. Izuzeci su Persija (već pomenuta), Kuš i Put, koji se svi javljaju u 38,5, u stihu koji može biti deo kasnijeg proširenja. Ova asocijacija većine imena Gogovih saveznika sa opštom oblašću Male Azije može ojačati povezanost Goga sa Gigesom, čije je kraljevstvo bilo u Maloj Aziji. Za drevnog Izraelca ovo je bio 'Sever', a takav dokaz kakav imamo sugerise nam da su Izraelci nedovoljno poznavali ovaj region. Za njih je Sever bio po svoj prilici misteriozan i preteći Sever, dom čudnih i nepoznatih lju-

---

³ Pol Krivaček: *Vavilon, Mesopotamija i rađanje civilizacije*, Marso, Beograd 2010, str. 35.

di. Možda je najbolje zaključiti da su imena Goga i njegovih saveznika izabrana upravo zato što su bila strana i tajanstvena.“⁴

Ne možemo se složiti sa ovakvim razmišljanjem i ovakvim zaključkom Henrija MekKitinga, jer većina ovih imena nije bila ni strana ni tajanstvena za bilo kog drevnog Izraelca, a najmanje za proroka Jezekilja. Rekli smo da je Jezekilj bio ne samo prorok već i sveštenik, a to je podrazumevalo savršeno poznavanje Tore, tj. Peto-knjižja, a upravo u Tori se nalaze sva ova imena. Drugo, daleko važnije, ova imena u svom obraćanju Jezekilju, pominje i sâm Gospod Bog, a za Njega, razume se, ona nisu bila ni strana ni tajanstvena, kao što Mu ni Sever nije bio misteriozan, niti dom čudnih i nepoznatih ljudi.

Jezekilj 38,10-12.

¹⁰Ovako kaže Gospod Gospod: Toga dana padaće ti na pamet razne stvari i ti ćeš skovati jedan zao naum.

¹¹Reći ćeš: 'Napašću zemlju čija sela nisu opasana zidinama. Napašću miran narod koji živi spokojno, bez zidina i bez kapija i prevornica. ¹²Opljačkaću i oteti dobra i udariti na novonaseljene ruševine i narod sabran iz narodâ, bogat stokom i dobrima, koji živi usred te zemlje'.

Narod sabran iz narodâ. Koji je to narod? To je Izrailj, Božji narod. Svih dvanaest plemena. Ko ga je rasejao? Sâm Bog. Ko će ga sabrati? Opet, sâm Bog. Zato reč Gospodnja koju treba objaviti svim narodima sveta,

---

⁴ Henry McKeating: *Ezekiel*, Sheffield Academic Press 1993, Reprinted 1995, Sheffield, England, str. 116.

čak do dalekih ostrva, jeste reč koju je zapisao prorok Jeremija:

„Čujte, narodi, reč Gospodnju, i javljajte po dalekim ostrvima i recite: Koji raseje Izrailja, skupiće ga, i čuvaće ga kao pastir stado svoje.“ Jeremija 31,10.

Gospod će čuvati svoj narod. Čuvaće ga od neprijatelja. Jer zna naum neprijatelja. Zna da će u poslednje vreme Gog iz Magoga *skovati zao naum* (Jezekilj 38,10). Zna, i zato na vreme opominje svoj narod da bude pripravan, da se osloni na svoga Pastira.

Nemački teolozi Karl Fridrih Kajl (Carl Friedrich Keil, 1807-1888) i Franc Delič (Franz Delitzsch, 1813-1890, autori velikog komentara Starog zaveta, nalaze dva motiva za napad Goga na Izrael:

„Jedan od Gogovih motiva za napad bio je da zaposedne Izrael; drugi je dat u rečima: koji žive na pupku Zemlje. Ovaj slikoviti izraz treba objasniti na osnovu poglavlja 5,5: 'Jerusalim je usred narodâ.' Pupak nije slika koja označava planinsku zemlju, već označava zemlju koja se nalazi u centru planete, i stoga zemlju najslavniju i najbogatije blagoslovenu; tako da oni koji tamo borave zauzimaju najuzvišeniji položaj među narodima. Pohlepna želja za posedovanjem Božjeg naroda i zavist zbog njegovog uzvišenog položaja u centru sveta, stoga su motivi zbog kojih je Gog podstaknut da krene u svoju grabežljivu ekspediciju protiv ljudi koji žive u dubokom spokoju.“¹

Centralnu poziciju posebno Jerusalima komentarisao je svojevremeno i jevrejski istoričar i pisac Josif Flavije (37 ili 38 – umro posle 100):

---

¹ C. F. Keil and F. Delitzsch: *Commentary on the Old Testament*, Volume IX, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan 1991, str. 166.

„U sredini Judeje leži grad Jerusalim, koji neki, ne neopravdano, nazivaju pupkom zemlje.“²

O geografskom položaju Izraela i o njegovom značaju za svetsku istoriju, a posebno za pripadnike sve tri monoteističke religije i njihovu borbu za vladavinu nad Svetom zemljom, dr Slobodan M. Janković (1975), viši naučni saradnik na Institutu za međunarodnu politiku i privredu u Beogradu, kaže sledeće:

„Sveta zemlja, prava pupčana vrpca zemaljske istorije od Avrama do naših dana, između antičke Mesopotamije i Misira (Egipta), prvorazredno je mesto od sakralno-simboličkog značaja za svetsku istoriju, za hrišćane, muslimane i judeje. Borba za vladavinu nad svetinjom, podrazumeva magijsko uverenje kako takva, svetovna tj. zemaljska vlast nad duhovnim, podrazumeva i posebne moći onome ko vlada u svetskoj borbi.“³

Dr Janković veruje da se ova borba, koja ima korene u dalekoj prošlosti, zaoštrila sa stvaranjem moderne države Izrael i da se sada možda već nalazi u završnoj fazi:

„Križa koja je započela 1948. godine ima svoje istoke u davnini, a njena poslednja faza obeležena je mesijanizmom koji jača u senci kraja mirovnog procesa i buke izazvane arapskim prolećima i ratovima u Siriji, Iraku, Libiji, Jemenu i drugde. Kruna tog mesijanizma je nastojanje da se izgradi treći hram i ustoliči novi car u Jerusalimu, čemu je prepreka muslimansko svetilište na Hramovnoj gori. Bliskoistočna kriza je aktuelnija nego ikada i možda se nalazi u poslednjoj fazi.“⁴

---

² Josif Flavije: *Judejski rat*, Prosveta, Beograd 1967, str. 241.

³ Slobodan M. Janković: *Bliskoistočna kriza: rat bez mira*, Catena mundi, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd 2019, str. 11.

⁴ *Ibid.*, str. 7.

Jezekilj 38,13.

¹³Ševa i Dedan i trgovci iz Taršiša i sva njihova sela (svi lavići njegovi – Daničić) upitaće te: »Jesi li došao u pljačku? Jesi li okupio mnoštvo vojnika da uzmeš plen: da odneseš srebro i zlato, da otmeš stoku i dobra i da ugrabiš velik plen?«

Ovaj stih iziskuje vrlo pažljivo istraživanje, jer treba naći odgovore na nekoliko važnih pitanja. Zato, krenimo redom. Najpre,

Ko je Ševa?

Narod Ševa, ili Šeba, potomak je Kuša, Hamovog sina (vidi 1. Mojsijeva 10,7).

„Njihova teritorija je bila u jugozapadnoj Arabiji i uključivala je Jemen.“¹

Sličan podatak nam daje i arabolog Filip K. Hiti (Philip K. Hitti, 1886-1978), nekadašnji profesor i skolar na univerzitetima Princeton i Harvard, istoričar, islamista i lingvista:

„Sabejci su bili najistaknutiji ogranak cijele južno-arabljske porodice. Saba, biblijska Sheba, njihova prvobitna postojbina, nalazila se južno od Nedžrāna, u jemenskoj oblasti.“²

Bila je to zemlja carice od Ševe, ili Šebe, kod nas poznatija kao carica od Sabe ili carica Savska (arapski

---

¹ *SDA Bible Commentary*, Volume 4, Review and Herald Publishing Association, Hagerstown, USA (n. d.), str. 673.

² Filip Hiti: *Istorija Arapa*, II izdanje, Veselin Masleša, Sarajevo 1973, str. 50.

Belkis – ³), koja je došla u posetu izrailjskom caru Solomunu, tada najmudrijem čoveku od svih ljudi na svetu.

Interesantno je da je Isus ne naziva po imenu, već po geografskom poreklu:

„Carica južna izaći će na sud s rodom ovim, i osudiće ga; jer ona dođe s kraja zemlje da sluša premudrost Solomunovu: a gle, ovde je veći od Solomuna.“ Matej 12,42.

Interesantan je razlog njene posete, ali i impresivnost njenih bogatih poklona:

„A carica Savska ču glas o Solomunu i o imenu Gospodnjem, i dođe da ga iskuša zagonetkama. I dođe u Jerusalim sa silnom pratnjom, s kamilama koje nošahu mirisa i zlata vrlo mnogo i dragoga kamenja; i došavši k Solomunu govori s njim o svemu što joj beše u srcu. (...) Potom dade caru sto i dvadeset talanata zlata i vrlo mnogo mirisa i dragoga kamenja: nigda više ne dođe toliko takvih mirisa koliko dade carica Savska caru Solomunu. I lađe Hiramove, koje donošahu zlato iz Ofira, donesoše iz Ofira vrlo mnogo drveta almugima i dragoga kamenja.” 1. O carevima 10,1.2.10.11 (Daničić)

Pored toga što je došla da sluša premudrost Solomunovu, ova carica je verovatno imala još nešto u planu:

„Ova poseta je verovatno bila i povod za uspostavljanje ili proširenje trgovinskih odnosa između bogate južnoarapske Sabe i Izrailjskog carstva, koje je gospodarilo nad važnim trgovinskim putevima. To se naslučuje kroz izmenu darova između Solomuna i ove carice i svakako se uklapa u intenzivne trgovinske odnose obeju zemalja.“⁴

---

³ Filip Hiti: *Istorija Arapa*, II izdanje, Veselin Masleša, Sarajevo 1973, str. 42.

⁴ Kurt Hennig (Hrsg): *Jerusalem Bibelllexikon*, Hänssler Verlag, Neuhausen - Stuttgart, 4. Auflage 1998, str. 748.

Koliko je Ševa (Šeba, Sava ili Saba) bila bogata, ali i imala dobro razvijenu trgovinsku mrežu, vidimo u obraćanju Boga primorskom gradu Tiru:

„Trgovci Savski i Ramski trgovahu s tobom; dolažahu na sajmove tvoje sa svakojakim mirisima i svakojakim dragim kamenjem i zlatom. Haran i Kana i Eden, trgovci Savski, Asur i Hilmad trgovahu s tobom. Ti trgovahu s tobom svakojakim stvarima, porfirom i uzvodom i kovčezima bogatih nakita, koji se svezivahu užima i bejahu od kedra.” Jezekilj 27,22-24 (Daničić)

Ko je Dedan?

Dedan i Dedanci nisu nepoznati ni Bibliji, ni istoriji, a isto tako ni leksikografiji:

„DEDAN, DEDANCI Značajan arapski narod, koji se nastanio u oblasti Temana u severozapadnoj Arabiji (ime je ostalo sačuvano u obližnjim ruševinama Dedana) i ono se često pominje u asirskim i haldejskim izvorima. U Bibliji se Dedanci pominju kao potomci Ragme, koji je bio sin Kuša (1. Mojsijeva 10,7; 1. Dnevnika 1,9), ili kao potomci Jokšana, sina Avramovog i Keturinog (1. Mojsijeva 25,3; 1. Dnevnika 1,32). Isaija pravi aluziju na njihove karavane (Isaija 21,13), a Jezekilj na njihovu trgovinsku vezu sa Tirom (Jezekilj 27,3.20). Ukazivanje na Dedan u proročanstvima protiv Edoma (Jeremija 49,7.8; Jezekilj 25,13) pokazuje da su Dedanci živeli na južnoj granici Edoma, iako nema dokaza za to da je Edom svoju oblast ikada tako daleko proširio prema jugu.“¹

---

¹ Kurt Hennig (Hrsg): *Jerusalem Bibellexikon*, Hänssler Verlag, Neuhausen - Stuttgart, 4. Auflage 1998, str. 173.

U sledećem izvoru imamo nešto bližu lokaciju Dedanaca:

„Ovo pleme živelo je u blizini oaze *el-’Ola* u zapadnoj Arabiji.“²

Trgovinska veza Dedana sa Tirom otkriva nam šta je sve ovaj narod u svoje vreme imao da ponudi celom ondašnjem kulturnom i civilizovanom svetu:

„Sinovi Dedanovi bejahu trgovci tvoji, mnogih ostrva trgovina bejaše u tvojim rukama; kosti slonove i drvo evenovo (*ebonovo drvo* – Nsp) donošahu ti u promenu. (...) Dedan trgovaše s tobom skupocenim prostirkama za kola (*jahačke prostirke* – Nsp; *podsedlice* - Ssp).“ Jezekilj 27,15.20 (Daničić)

A šta je danas Dedan? Evo šta kaže Filip Hiti:

„Dedan (arapski Dejdān), na koji se misli i koji se više puta spominje u Starom zavjetu (Iz. 21,13; Jer. 25,23; Ez. 25,13) današnja je Ula, oaza u sjevernom Hidžāzu. Na vrhuncu svoje trgovinske moći Sabejci su očigledno imali pod svojom kontrolom transportne puteve koji su vodili kroz Hidžāz u pravcu sjevera do mediteranskih luka i osnovali su kolonije duž ovih puteva.“³

Ko je Taršiš?

I u ovom slučaju mišljenja teologa su podeljena. Jedni smatraju da je u pitanju feničanska kolonija *Tartesus* u Španiji, a da su Feničani bili *trgovci iz Taršiša*. Drugi su mišljenja da ne treba ići toliko daleko, jer se grad sličnog

---

² *SDA Bible Commentary*, Volume 4, Review and Herald Publishing Association, Hagerstown, USA (n. d.), str. 666.

³ Filip Hiti: *Istorija Arapa*, II izdanje, Veselin Masleša, Sarajevo 1973, str. 41.

imena, a možda čak i većeg renomea kad je u pitanju trgovina, može naći vrlo blizu Izraela, a to je *Tarsus* u Maloj Aziji, u provinciji Kilikiji, u kojem je kasnije rođen i apostol Pavle (Dela apostolska 9,11; 21,39; 22,3). I samo ime *Tarsus* bliže je po zvučnosti reči Taršiš, negoli Tartesus.

„Ovaj lučki grad leži na reci Kidnus, udaljen 16 km od obale Sredozemnog mora. Iako nije ležao direktno na moru, cvetao je zahvaljujući trgovini na velike udaljenosti. Kao čvorište trgovačkih puteva *Tarsus* je pod rimskom vladavinom u prvom veku pre Hrista postao i upravni centar. Bio je centar obrazovanja i odgoja i poznat po svojim stoicima.“¹

Ne treba ispustiti iz vida ni činjenicu da su do sada pobrojana plemena skoro sva poticala sa teritorije današnje Turske (Magog, Mešeh, Tuval, Gomer, Bet Togarma), što je takođe važno za odgonetanje Goga i njegovih saveznika.

Isto tako, ako se setimo da je ovu bitku opisao i prorok Zaharija u 12. poglavlju svoje knjige i da je nekoliko puta istakao da je reč o okolnim narodima kao neprijateljima Izraela, onda nam je i taj podatak dragocen, jer se Španija nikako ne može svrstati u okolne narode Jerusalema i Izraela.

Dakle, Taršiš je bio čvorište trgovačkih puteva, ali je i sam imao šta da ponudi svetu. Biblija posebno govori o njegovoj trgovini sa Tirom i njegovim lađama:

„Tarsis trgovaše s tobom mnogim svakojakim blagom; sa srebrom, s gvožđem, s kositerom (*kalajem* – Nsp) i s olovom dolažahu na sajmove tvoje. (...) Lađe Tarsiske bejahu prve u tvojoj trgovini, i ti bejaše veoma

---

¹ Kurt Hennig (Hrsg): *Jerusalem Bibellexikon*, Hänssler Verlag, Neuhausen - Stuttgart, 4. Auflage 1998, str. 856.857.

pun i veoma slavan u srcu morskom.“ Jezekilj 27, 12.25 (Daničić)

Ko su lavići?

Da nas komentar Jezekilja 38,13, koji će uslediti, pominjanjem *lavića* ne bi doveo u zabunu, potrebno je reći nekoliko reči o prevodu ovog stiha. Naime, ovde se pominju *Ševa i Dedan i trgovci iz Taršiša*, što, kao što smo videli, nije teško razumeti. Međutim, pojavljuju se *i sva njihova sela*, čega, na žalost, nema u svim prevodima. Tako u Daničićevom prevodu umesto *sva njihova sela* nalazimo *svi lavići njegovi*. Istovetno je i u prevodu Kršćanske sadašnjosti - *svi njihovi lavići*. Nije drugačije ni kod Luja Bakotića – *svi lavići njihovi*...

Džon Tejlor nije zaobišao ovaj problem, ali nije ni dao neko određeno rešenje:

“Fraza, *njegovi lavići*, mogla bi se preusmeriti da se čita kao *njegova sela*, ali nijedno čitanje nije bez problema.“¹

Njegovi lavići nije fraza, kao što to kaže Tejlor, i ne može ni biti. Nije ni simbol. Da jeste, imali bismo odgonetku u samoj Bibliji. Zato može biti samo metafora. Ne može se ni preusmeriti da se čita kao *njegova sela*. Kako od *lavića* napraviti *sela*?

A neki prevodioci umesto da potraže savet od stručnjaka, a posebno od onih kojima je hebrejski maternji jezik, posegli su za „mačem“ kao Solomun, ali bez Solomunove mudrosti, jer su, jednostavno, „odsekli“ taj za njih neprevodivi deo teksta i izbacili ga iz svojih prevoda (npr. *New Living Translation, Good News Translation*).

---

¹ John B. Taylor: *Ezekiel, An Introduction and Commentary*, Leicester, England: Inter-Varsity Press, 1969, str. 239.

Tako kod njih sada nema ni *lavića* ni *sela*. Ovakav postupak je nedopustiv, jer predstavlja skrnavljenje svetog biblijskog teksta.

U čemu je problem? Problem je u tome što su neki prevodioci pobrkali dve hebrejske reči, veoma slične po zvučnosti: *kefirim* i *kefarim*. ***Kefirim*** su *lavići*, a ***kefarim*** su *sela*.

Komentarišući trinaesti stih, Roj Alen Anderson i Džej Milton Hofman posebno se osvrću na značenje reči *lavići*, koju nalaze u engleskom prevodu Biblije (King James Version) - *the young lions*:

„Trinaesti stih je posebno zanimljiv, jer on spominje *Ševu i Dedana i trgovce iz Taršiša*. U Jezekiljevo vreme Sredozemno more je bilo poznato kao Taršiško more. *Trgovci iz Taršiša* bili bi oni koji su trgovali na tom velikom moru, posebno oni narodi sa flotama i 'velikim pomorskim lađama' (*The International Bible Dictionary*, Vol. IV str. 2775). Proročanstvo ukazuje da će neka velika sila, prijateljska prema Izraelu, sa pomorskim lađama biti spremna u Mediteranu u slučaju napada. Štaviše, jedna od pomenutih sila je očigledno prikazana simbolom lava, jer prorok takođe govori o 'laviću njegovom' ili kako Fentonov prevod glasi, '*trgovci iz Taršiša i svi njegovi lavići*'.

Nije teško locirati ovu silu. Nije li to kraljevstvo lavova pokorilo Otomansko carstvo 1918. godine? I ta ista sila je krenula da napravi 'nacionalnu domovinu za Jevreje' u Palestini? Od tada Jevreji pronalaze put nazad u zemlju svojih očeva iz svih zemalja sveta. I niko neće poreći da su Britanija i njeni mladići odigrali veliku ulogu u stabilizaciji Bliskog istoka poslednjih decenija.“²

---

² Roy Allan Anderson and Jay Milton Hoffman: *All Eyes on Israel*, Revised Edition 1977, Harvest Press, Incorporated, Fort Worth, Texas, USA, str. 235.

Čudno je to kako ova dva autora, Anderson i Hofman, povezuju *laviće* iz Taršiša sa mladićima Velike Britanije. I gde nalaze tu povezanost? To nam ne kažu, ali rekao bih, najverovatnije, na britanskom grbu. I još dodaju da niko neće poreći njihovu ulogu u osnivanju moderne države Izrael, kao da ne znaju da se uvek može naći bar neko, bar jedan, koji će tvrditi suprotno, možda čak i sa više razloga. U ovom slučaju, što nije za potcenjivanje, taj jedan mogla bi biti sama Istorija.

Britanski grb

Samo nekoliko istorijskih podataka biće dovoljno da nam otkriju i pokažu kakav je i koliki bio doprinos Britanaca oslobodjenju Jevreja od vekovnih okupatora i podizanju njihove države iz pepela.

Primer br. 1, godina 1942: „U novembru je u Jerusalim stigla prva jeziva vest o Holokaustu: 'Masovno ubistvo poljskih Jevreja!', preneo je *Palestajn post*.

Jevrejski Jerusalim je tri dana bio u žalosti, koja je vrhunac doživela u službi ispred Zida.

Britanske stroge mere u vezi s naseljavanjem, najavljene Belom knjigom 1939, nisu mogle pasti u gore vreme: dok su evropski Jevreji ubijani u nacističkoj Evropi, britanske trupe vraćale su pune brodove očajnih izbeglica. Arapska pobuna, Hitlerovo *Konačno rešenje* i Bela knjiga uverili su mnoge cioniste u to da je nasilje jedini način da se Britanci prisile da obećaju Jevrejima državu.³

Primer br. 2, godina 1945: „Britanci su odlučili da zaustave naseljavanje Jevreja u Palestini – iako su mnogi doseljenici bili preživeli iz Hitlerovih logora smrti. Britanske snage maltretirale su i vraćale čitave brodove jevrejskih izbeglica, u to vreme zatvorene po bednim logorima za raseljena lica širom Evrope. Britanci su nemilosrdno sprečili *Egzodus*, tukući izbeglice, među kojima je bilo mnogo preživelih iz logora smrti (troje su ubili), a onda su ih, s gotovo neverovatnom bezosećajnošću vraćali nazad u logore u Nemačkoj.“⁴

Primer br. 3, godina 1948: „Počeo je pravi rat, a Izrael je bio u vrlo teškom položaju. Vojske država članica Arapske lige, Egipta, Jordana, Iraka, Sirije i Libana, napale su Izrael s izričitim ciljem da unište Jevreje. 'Ovo će biti rat do istrebljenja, rat odlučujućih pokolja', najavio je Azam-paša, sekretar Lige, 'o kojem će se pričati kao što se pričalo o mongolskim i krstaškim pokoljima.' Njihovi komandanti bili su vrlo samouvereni. Jevreji su bili podanici islamskih carstava, koje su muslimani ponekad trpeli, često ih proganjali, ali uvek su im bili

---

³ Sajmon Sibag Montefjore: *Jerusalim, biografija*, Evro-Giunti, Beograd 2014, str. 576.

⁴ Ibid., str. 579.

nadređeni, duže od hiljadu godina. 'Arapci su verovali da su veliki vojnički narod, a Jevreje su smatrali narodom dućandžija', prisećao se general ser Džon Glab, engleski komandant Arapske legije kralja Abdulaha. 'Egipćani, Sirijci i Iračani veruju da će bez teškoća poraziti Jevreje.' Sekularni nacionalizam spojen sa zanosom svetog rata: nezamislivo je bilo da bi Jevreji mogli da poraze islamske vojske...⁵

Ako je engleski general ser Džon Glab, komandant Arapske legije, bio u službi jordanskog kralja Abdulaha, nije teško pogoditi kome su sve vreme služili njegovi *lavići*. I ne samo njegovi.

Verovatno da sve ovo nije bilo poznato Henriju Ajronsaidju, kada se odlučio da napiše sledeći komentar, koji u svetlosti pomenutih činjenica zvuči sasvim čudno i neuverljivo:

„Šeba i Dedan će biti izazvani i alarmirani, i spremiće se da stanu u odbranu Izraela. Šeba i Dedan se nesumnjivo odnose na arapske narode, a Taršiš se generalno poistovećuje sa zemljama krajnjeg zapada Evrope, uključujući možda deo Španije, ali najverovatnije Veliku Britaniju. Feničani su iz starog Taršiša dobijali kalaj, a reč *Britannia* znači 'zemlja kalaja'... Britanija je vekovima bila prijatelj Jevreja, a verovatno će se uz pomoć drugih naroda pripremiti da se odupre Gogovim vojskama; međutim, ta pomoć neće biti potrebna, jer će se sâm Bog pozabaviti ovom ogromnom ateističkom silom.“⁶

Nekoliko vrlo ozbiljnih istorijskih izvora nas je osvedočilo da se Taršiš nalazio u Maloj Aziji, odnosno u

---

⁵ Sajmon Sibag Montefjore: *Jerusalim, biografija*, Evro-Giunti, Beograd 2014, str. 596.

⁶ Henry Allen Ironside: *Ezekiel the Prophet*, Loizeaux Brothers, Inc., Neptune, New Jersey 1980, str. 268.269.

današnjoj Turskoj. Kako se onda može povezati sa Velikom Britanijom? Kalajem, kaže Ajronsjed. Tačno je da kalaj služi za spajanje određenih metalnih predmeta lemljenjem, ali ne i za lemljenje toponima u geografiji, istoriji i teologiji. Osim toga, Taršiš nije trgovao samo s kalajem, već i „sa srebrom“ (Jezekilj 27,12). Šta ako nekom teologu padne na pamet da možda Taršiš poistoveti sa Argentinom, jer ime ove zemlje dolazi od latinske reči *argentum*, što znači *srebro*?

Ako nije neukusno u ovakvoj knjizi sa ovakvom tematikom biti ironičan, onda bismo mogli i Mešeh da povežemo sa Kiprom, jer je Mešeh, rekli smo, prema asirskim spisima iz vremena Asurnasirpala II (884-859 pr. Hr.), morao da plaća danak Asircima u bakarnim posudama. A zašto baš sa Kiprom? Zato što je Kipar u staro doba bio poznat po najvećim nalazištima bakra u Sredozemlju (vidi Leonard Wooley: *Počeci civilizacije*, Naprijed, Zagreb 1966, str. 42.) i dobio ime prema latinskoj reči *cuprum*, što znači *bakar*.

Ili možda Mešeh više odgovara Francuskoj, jer je Mešeh plaćao danak i u vinu, a Francuska je nadaleko poznata po vinu.

Šta tek reći za Sabu, koju je proslavila njena carica davši ogromne količine zlata Solomunu?! Koja bi zemlja danas odgovarala Sabi? Bez sumnje, Južna Afrika kao najveći proizvođač zlata u svetu. Ali ako je za nekoga Južna Afrika suviše daleko, onda će se verovatno setiti Rusije, jer je ona po proizvodnji zlata na prvom mestu u Evropi. I, eto, opet će Rusija biti i za to kriva.

Međutim, ovakav pristup Bibliji sa aspekta biblijske hermeneutike i egzegeze nije i ne može biti prihvatljiv. Kako, onda, da razumemo buduće *laviće* iz Taršiša?

Verujem da to nisu *prodavci*, kako to prevodi Ivan Šarić, nisu ni *velikaši*, kako to piše u Novom srpskom

prevodu, niti *vođe* (*leaders* - English Standard Version), niti *vladari* (*rulers* - Christian Standard Bible), niti *ratnici* (*warriors* - NET Bible), ne ni *silnici* (*Gewaltigen* - Martin Luter). Čak i da jeste nešto od svega ovoga tačno, nije posao prevodilaca da tumače tekst, već da ga prevedu, i to što tačnije. Tumačenje treba ostaviti egzegetama, ali vernim, poštenim, iskrenim i obrazovanim.

Ko su, onda, *lavići* ili *mladi lavovi*, kako kaže Novi savremeni prevod Biblije Instituta za hebrejski jezik u Beogradu? Rekao bih da su ovde mladim lavovima metaforički prikazani oni mladi ljudi iz Taršiša koji se nalaze u službi taršiških trgovaca. Kad se bude pojavio Gog sa svojim paklenim planom da napadne Izrael, svi će mu oni – i Ševa, i Dedan, i trgovci iz Taršiša, i njihovi mladi lavovi – postaviti jedno te isto pitanje:

„*Jesi li došao u pljačku? Jesi li okupio mnoštvo vojnika da uzmeš plen: da odneseš srebro i zlato, da otmeš stoku i dobra i da ugrabiš velik plen?*“ Jezekilj 38,13.

Ako su u Jezekiljevo vreme u Ševi, Dedanu i Taršišu dominirali trgovci i trgovinom uvećavali svoje bogatstvo, u poslednje će vreme to raditi *mladi lavovi*, ali na sasvim drugačiji način. Oslanjajući se na Gogovu silnu i nepreglednu vojsku i na činjenicu da je zemlja Izrael nebranjena, a bogata, da u njoj živi miran i spokojan narod, bez straha, sabran iz svih narodâ, oni će pitati samo za plen.

Jezekilj 38,14.

¹⁴*Zato, sine čovečiji, prorokuj i reci Gogu: „Ovako kaže Gospod Gospod: U to vreme, kada moj narod Izrael bude živeo spokojno, zar ti to nećeš znati?“*

Kada Božji izabrani narod bude živeo spokojno! Kada će to biti? Na koje se to vreme misli? U vreme proroka

Jezekilja nije živeo spokojno. Ni Izrailj, ni Jezekilj, jer su bili u Vavilonskom ropstvu. Posle Vavilonskog ropstva došli su Persijanci, pa Grci, a za njima Rimljani, u čije vreme su Jevreji doživeli pravu nacionalnu katastrofu. Potom je došlo rasejanje po celom svetu, koje je trajalo punih devetnaest vekova. Tek su se u dvadesetom veku počele ispunjavati Gospodnje reči, koje je Jezekilj zapisao u prethodnom poglavlju:

„Ovako veli Gospod Gospod: Evo, ja ću uzeti sinove Izrailjeve iz narodâ u koje otidoše, i sabraću ih otsvuda, i dovešću ih u zemlju njihovu. I načiniću od njih jedan narod u zemlji, na gorama Izrailjevim, i jedan će car biti car svima njima, niti će više biti dva naroda, niti će više biti razdeljeni u dva carstva. I neće se više skvrniti gadnim bogovima svojim ni gnusobama svojim niti kakvim prestupima svojim, i izbaviću ih iz svih stanova njihovih u kojima grešiš, i očistiću ih, i oni će mi biti narod i ja ću im biti Bog.“ Jezekilj 37,21-23.

Jedino očišćen narod od svih prestupa može biti spokojan narod. To vreme, na žalost, još nije došlo, ali ne znači i da neće. Jer je Gospod kazao.

Jezekilj 38,15.16.

¹⁵Doći ćeš iz svoga kraja na dalekom severu, ti i mnogi narodi s tobom, svi jašući na konjima, silno mnoštvo, moćna vojska. ¹⁶Navalićete na moj narod Izrael poput oblaka što prekriva zemlju. U budućim danima, Gože, dovešću te protiv moje zemlje, da me narodi upoznaju kada njima naočigled na tebi pokažem svoju svetost.

Kada se pogleda geografska karta Bliskog istoka, lako se može zapaziti da se Turska nalazi direktno na

severu u odnosu na Jerusolim i da igleda kao oblak koji se natkrilio i preti da se svom silinom sruči na Izrael.

Ali ne samo Turska, nego i mnogi narodi s njom, *silno mnoštvo, moćna vojska.*

Kada će to biti?

Još uvek – u budućim danima. Međutim, ne tako dalekim kao kad se gleda iz vremena i perspektive proroka Jezekilja.

Jezekilj 38,17.

¹⁷ Ovako kaže Gospod Gospod: Ti si onaj o kome sam govorio u predašnjim vremenima preko svojih slugu, izraelskih proroka. U to vreme oni su prorokovali o godinama kada ću te ja dovesti na njih.

Ono što je ovde vrlo interesantno, to je da je Bog i pre nego što je progovorio preko proroka Jezekilja, govorio *preko svojih slugu, izraelskih proroka*, da će jednom u budućnosti dovesti najogorčenijeg neprijatelja na svoj narod.

Karl Fridrih Kajl i Franc Delič takođe o tome pišu:

„Izjava da je Gog onaj o kome je Bog već govorio preko ranijih proroka, ne znači da su ti proroci zapravo pominjali Goga, nego jednostavno da je Gog bio neprijatelj o čijem su ustajanju protiv Božjeg naroda proroci ranijih vremena već proricali, kao i o njegovom uništenju gnevnim sudom Gospodnjim.“¹

Koji bi to proroci mogli biti?

---

¹ C. F. Keil and F. Delitzsch: *Commentary on the Old Testament*, Volume IX, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan 1991, str. 168.

„Za razliku od rasprostranjenog hrišćanskog stava, gledište jevrejskih rabina prepoznaje Goga kao konačnog neprijatelja Božjeg naroda. Zatim, da su o njemu i njegovoj vojsci pisali svi drugi proroci. U tumačenju Knjige proroka Jezekilja (*Ezekiel, a Commentary Anthologized from Talmudic, Midrashic and Rabbinic Sources*), nam se kaže: 'Konačni rat kada će Gog upasti u Jerusalem, opisan je u Zahariji 14. Sveto pismo obiluje nagoveštajima ratova Goga i Magoga, koje najjasnije zapažamo kod proroka... Najduži, sa najviše pojedinosti i najodređeniji se nalaze u knjigama proroka Jezekilja, Zaharije, Joila i Danila.'“²

Ne treba smetnuti s uma da u proroke spadaju i pisci psalama. Jedan od njih je svakako Asaf, koji je napisao dvanaest od 150 psalama, koliko ih ima u Psaltiru, a za nas je posebno važan njegov Psalm 83. Opisujući događaj svoga vremena Asaf možda nije ni bio svestan koliko u njemu ima eshatologije i neverovatne sličnosti sa onim što će nam najaviti prorok Jezekilj dva i po veka kasnije. Zato ćemo krenuti najpre sa ovim psalmom.

Neprijatelji Izraela prema Psalmu 83

„¹*Ne ćuti, Bože! Ne budi nem, Bože, i ne miruj!* ²*Jer, evo, tvoji neprijatelji se uskomešaše, digoše glavu oni koji te mrze.* ³*Lukave naume kuju protiv tvoga naroda i spremaju zavere protiv tvojih šticećenika.* ⁴*Govore: 'Hajde da ih zatremo kao narod, da se Izraelovo ime više ne pominje.'* ⁵*Jer, složno zaveru kuju, savez sklapaju protiv tebe* ⁶*šatori Edoma i Jišmaelovaca, Moav i Hagarci,* ⁷*Geval, Amon i Amalek, Filisteja i žitelji Tira.* ⁸*Čak im se*

---

² Džoel Ričardson: *Zver sa Bliskog istoka*, [n. d.], str. 170.

i Asirija pridružila, da pomogne Lotovim potomcima.“
Psalam 83,1-8.

Šatori Edoma. Ko je bio Edom?

„Edomci su bili narod semitskog porekla, živeli su na Edomskoj visoravni južno od Judeje, odnosno od Mrtvog mora sve do Akabskog zaliva. Otac Edomaca bio je Isav, brat blizanac budućeg patrijarha Jakova. Biblija nam to i potvrđuje jednostavnim iskazom: ‘Isav je Edom’ (1. Mojsijeva 36,8).

Gospod je i preko proroka Amosa govorio o Edomcima i njihovim gresima:

‘Ovako veli Gospod: Za tri zla i za četiri što učini Edom, neću mu oprostiti, jer goni brata svojega mačem potvrši u sebi sve žaljenje, i gnev njegov razdire jednako, i srdnju svoju drži uvek. Nego ću pustiti oganj u Teman, i proždreće dvore u Vosori.’ Amos 1,11.12.”¹

Šta su to *šatori Edoma*? Šta je Asaf hteo ovim da nam kaže? Edomci su zamenili svoja staništa u stenama lakim ratnim šatorima i neprekidno su napadali i prodirali u zemlju Izrailja.

Jišmaelovci (*Ismailjci*), narod pustinje, Arapi. Netrpeljivost između Arapa i Jevreja vodi poreklo još iz doba njihovog zajedničkog pretka, Avrama. Naime, Jevreji su potomci Avramovog sina Isaka, dok Arapi potiču od drugog sina, Ismaila (Jišmaela).

„I ovo su imena sinova Ismailovijeh, kako se zvali u plemenima svojim; prvenac Ismailov Navajot, pa Kidar i Navdeilo i Masam, i Masma i Duma i Masa, i Hadar i Teman i Jetur i Nafes i Kedma. To su sinovi Ismailovi, i

---

¹ Zvonimir Kostić Palanski: *Velike poruke malih proroka*, Punta : Teološki institut, Niš 2021, str. 47.48.

to su im imena po selima i gradovima njihovim, dvanaest knezova nad svojim narodima.“ 1, Mojsijeva 25,13-16.

S obzirom da je Ismailo bio sin ropkinje Agare (Hagare) (1. Mojsijeva 16,1-16), a Isak obećani sin Avrama i Sare, sin obećanja i blagoslova (1. Mojsijeva 21,1-3), biće da je to najverovatniji razlog duboke podeljenosti i netrpeljivosti između ova dva sina. Kakav je karakter imao Ismailo, najbolje svedoče reči koje je anđeo rekao Agari da će se njegova “ruka dizati na svakoga” (1. Mojsijeva 16,11-12), pa nije ni čudo što se njegova ruka često dizala (i spuštala) pre svega na brata. Ismailovi potomci danas žive u Jordanu, Siriji, Saudijskoj Arabiji, Iraku i Egiptu, dakle oko Izraela.

Moav. Moavci, potomci Lota, Avramovog sinovca, na istočnoj obali Mrtvog mora, na bezvodnoj visoravni zapadnog dela današnje države Jordan (4. Mojsijeva 35,1). Avram nije mogao ni sanjati, a verovatno ni Lot, da će njihovo potomstvo vekovima kasnije, pa i dan-danas, živeti u nepomirljivoj zavadi.

I Hagarci (Agareni). Beduinski narod u Arabiji, kojeg je u Saulovo vreme proteralo Ruvimovo pleme sa njegovih staništa (1. Dnevnika 5,10.19) i koje je svoje šatore podiglo istočno od Gileada. U zapisima Tiglet-pilesera III i Senaheriba zovu se *Hagaranu*, a *Agraioi* kod Strabona, Ptolomeja i Plinija.

Geval (Gebal). „(Opštepoznat pod imenom Biblos). Grad Geval, severno od Bejruta u Libanu, bio je u trećem i drugom veku pre Hrista najznačajnija luka feničanske obale. U vreme izrailjskog osvajanja Hanana i uspostavljanja kraljevstva smanjio se njegov značaj; u Bibliji se samo usput pominje. Gevaliti su spadali u Solomonove graditelje...”²

---

² *Jerusalemmer Bibelllexikon*, Hänssler Verlag, Neuhausen - Stuttgart, 4. Auflage 1998, str. 265.

Arapski naziv za Gebal, odnosno Biblos, je Džubejl³.

Amon. „Narod, koji vodi poreklo prema 1. Mojsijevoj 19,36-38 iz incestuoznog odnosa Lota sa svojom mlađom kćerkom, koja mu je rodila sina Ven-Amija. Zemlja istočno od Jordana i južno od Javoka nazvana je po Amoncima, koji su se tamo nastanili početkom 13. veka pre Hr., kako pokazuju arheološki nalazi, dok su se Moavci i Amonci nastanili još južnije. Još u vreme Mojsija Amonci su – kao i Moavci – bili isključeni iz zajednice Izrailja (5. Mojsijeva 23,4).“⁴

Smatra se da i ime glavnog grada Jordana, Amana, potiče od reči Amon.

I Amalek. „Amalici, staro nomadsko pleme, bili su prvi protivnici na koje su Izrailjci naišli nakon prelaska preko Crvenog mora, i oni su ostali neprijatelji sve do Davidovog vremena. Amalici su napali Izrailjce kod Refidina u pustinji Sinaj, a Isus Navin je vodio bitku protiv njih prema uputstvima Mojsija (2. Mojsijeva 17,8-13). Nakon pobeđe Izrailjaca Bog je objavio da će se rat sa Amalicima voditi „od kolena do kolena“ (2. Mojsijeva 17,14-16; 5. Mojsijeva 25,19).“⁵

Filisteja (Palestina). Ko su bili Filistejci? Lorens Stejdžer (Lawrence Stager, 1943-2017), profesor arheologije Izraela i direktor Semitskog muzeja Univerziteta Harvard, piše:

„Filistejci su pripadali većoj konfederaciji poznatoj pod zajedničkim imenom *Narodi s mora*. Počev od oko

---

³ Filip Hiti: *Istorija Arapa*, II izdanje, Veselin Masleša, Sarajevo 1973, str. 64.

⁴ *Jerusalemer Bibelllexikon*, Hänssler Verlag, Neuhausen - Stuttgart, 4. Auflage 1998, str. 47.

⁵ *Ibid.*, str. 42.

1185. g. pre Hr., tokom jedne ili dve generacije, ostavili su svoju domovinu i nastanili se na jugoistočnoj obali Mediterana, u oblasti koju su čitav milenijum, ili više nastanjivali Hananci. Ovaj pokret je dokumentovan raznovrsnim pisanim izvorima na akademskom, ugaritskom, egipatskom i hebrejskom, egipatskim reljefima na zidovima hramova i arheologijom.

Prema biblijskim prorocima Amosu (9,7) i Jeremiji (47,4), Filistejci su došli sa Kaftora, što je hebrejski naziv za Krit.⁶

Strašna istina o sudbini Palestine otkrivena je proroku Sofoniji:

„Jer će se Gaza ostaviti i Askalon (Aškelon – *Ssp*) će opusteti; Azot (Ašdod – *Ssp*) će se odagnati u podne i Akaron (Ekron – *Ssp*) će se iskoreniti. Teško onima koji žive po bregovima morskim, narodu Heretejskom (Kere-tejskom – *prevod Bakotića*): reč je Gospodnja na vas, zemljo Filistejska, ja ću te zatrti da ne bude stanovnika u tebi.“ Sofonija 2,4.5.

I žitelji Tira. Oni koji su nekada pomagali da se izgradi Hram u Jerusalimu u vreme cara Solomuna, danas su se zakleli da sruše celu izraelsku državu. Neko je rekao da je njima svejedno u čijoj službi potežu mač, sve dok njime mogu da odseku nešto u svoju korist. Istoričar Renan ga je nazvao gradom ruševina, izgrađenim na ruševinama. Tir pripada državi Liban od 1920. godine, kada je i osnovana. U ovom gradu danas žive šiitski i sunitski muslimani (palestinske izbeglice) i veoma mali broj hrišćana.

Čak im se i Asirija pridružila. Zašto? *Da pomogne Lotovim potomcima* (Psalam 83,8). A ko su Lotovi

---

⁶ Lorens Stager: *Stvaranje identiteta*, u: Majkl D. Kugan [pr.]: *Oksfordska istorija biblijskog sveta*, Clio, Beograd 2006, str. 176.177.

potomci? Videli smo – Amon i Moav. Sve sami zakleti neprijatelji Izraela. Pa ipak, njima je trebala ne samo vojna pomoć, nego i demonstracija surovosti i okrutnosti. O zlom glasu koji bije Asiriju piše i Pol Krivaček:

„Asiriju bije zao glas, jedan od najgorih u istoriji. Vavilon je možda sinonim za korupciju, dekadenciju i greh, ali Asirci i njihovi čuveni vladari zastrašujućih imena, kao Šalmanasar, Tiglat-Pileser, Senaherib, Asarhadon i Asurbanipal, u javnosti se kotiraju tek nešto ispod Adolfa Hitlera i Džingis Kana zbog svoje okrutnosti, nasilja i čisto ubilačkog divljaštva.“⁷

Smatra se da je psalmista Asaf imao sledeći događaj u vidu kad je pisao Psalam 83. Ako ga čitate polako i pažljivo, učiniće vam se jako poznatim, iako možda do sada niste imali prilike da se susretnete s njim:

„¹Posle ovih događaja, Moavci i Amonci i neki od Meunaca dođoše da ratuju protiv Josafata. ²Neki dođoše i rekoše Josafatu: 'Silna vojska ide na tebe iz Edoma, s one strane mora, i već je u Hacecon-Tamaru' – to jest Engediju. ³Josafat se uplaši i odluči da upita Gospoda za savet, pa proglasi post u celoj Judi. ⁴Judeji iz svakog grada u Judi okupiše se i dođoše da traže pomoć od Gospoda. ⁵Tada Josafat ustade usred skupa Judeja i Jerusallimljana u Domu Gospodnjem, pred novim dvorištem, ⁶pa reče: 'Gospode, Bože naših praotaca, ti si Bog na nebu i vladaš nad svim carstvima neznabožaca. Moć i sila u tvojim su rukama i niko ne može da ti se odupre. ⁷Bože naš, ti si oterao stanovnike ove zemlje pred svojim narodom Izraelom i doveka je dao potomcima svog prijatelja Avraama. ⁸Oni žive u njoj i u njoj su podigli svetište za tvoje Ime, govoreći: ⁹,Ako nas snađe nesreća – mač osu-

---

⁷ Pol Krivaček: *Vavilon, Mesopotamija i rađanje civilizacije*, Marso, Beograd 2010, str. 196.

de, pomor ili glad – mi ćemo stati pred tebe, pred ovaj Hram koji nosi tvoje Ime, i zavapiti ti u svojoj nevolji, i ti ćeš nas čuti i spasti nas.¹⁰ A evo sada Amonaca, Moavaca i onih iz gorskog kraja Seira, onih čije područje nisi dao Izraelcima da ga osvoje kada su došli iz Egipta, pa su se Izraelci okrenuli od njih i nisu ih zatrli.¹¹ Vidi kako nam oni uzvraćaju: dolaze da nas oteraju sa poseda koji si nam dao u nasledstvo.¹² Bože naš, zar im nećeš suditi? Jer, mi smo nemoćni da se suočimo sa ovom silnom vojskom koja ide na nas. Ne znamo šta da radimo – zato su naše oči uprte u tebe.¹³ Svi Judeji, sa svojom nejači, ženama i decom, stajali su tamo pred Gospodom.¹⁴ Tada Duh Jahveov siđe na Jahaziela sina Zaharije sina Benaje sina Jeiela sina Matatjinog, Levita, Asafovog potomka, dok je stajao na skupu.¹⁵ On reče: 'Čuj, sva Judo, žitelji Jerusalima i ti care Josafate! Ovako vam kaže Gospod: 'Ne bojte se i ne obeshrabrujte zbog ove silne vojske. Jer, bitka nije vaša, nego Božija.¹⁶ Krenite sutra na njih. Oni će se penjati uz prevoj Cic, a vi ćete ih zateći na kraju klanca u pustinji Jeruel.¹⁷ Nećete morati da se borite u ovoj bici. Samo zauzmite položaje, Judo i Jerusalime, i čvrsto stojte i gledajte kako Gospod pobeđuje. Ne bojte se i ne obeshrabrujte. Krenite sutra na njih, jer Gospod će biti s vama.'¹⁸ Na to se Josafat ničice pokloni, a i svi Judeji i žitelji Jerusalima padoše ničice pred Gospodom, klanjajući mu se.¹⁹ Tada ustadoše i neki Leviti Kehatovci i Korejevci, pa su iz svega glasa hvalili Gospoda, Boga Izraelovog.²⁰ Ujutro poraniše i krenuše u pustinju Tekou. Kada su polazili, Josafat ustade i reče: 'Čujte me, Judo i žitelji Jerusalima! Verujte u Gospoda, svoga Boga, i opstaćete. Verujte njegovim prorocima, i uspećete.'²¹ Pošto se posavetovao sa narodom, Josafat odredi ljude da, koračajući na čelu vojske, pevaju Gospodu i hvale sjaj njegove svetosti govoreći: 'Zahvaljujte Gospodu, jer lju-

bav njegova ostaje doveka.' ²²Kada su počeli da pevaju i hvale Gospoda, Gospod postavi zasede Amoncima, Moavcima i Seircima, koji su krenuli na Judu, i udari ih. ²³Amonci i Moavci se digoše na Seirce, da ih unište i zatu. A kada su poubijali sve Seirce, počеше da se ubijaju među sobom. ²⁴Kada su Judeji stigli do mesta koje gleda na pustinju i pogledali put one silne vojske, a ono – samo mrtva tela leže na zemlji – niko nije utekao! ²⁵Tada Josafat i njegova vojska odoše da pokupe plen, pa nađoše među onima mnogo opreme, odeće i vrednih predmeta – više nego što su mogli da ponesu. Plena je bilo toliko da su ga sakupljali tri dana. ²⁶Četvrtog dana se okupiše u dolini Beraha, gde blagosloviše Gospoda. Zato se ta dolina i dan-danas zove Beraha.' ²⁷Potom se, sa Josafatom na čelu, svi Judeji i Jerusalimljani radosni vratiše u Jerusalem, jer im je Gospod dao povoda da likuju nad svojim neprijateljima. ²⁸Kada su ušli u Jerusalem, odoše u Dom Gospodnji sa harfama, lirama i trubama. ²⁹Strah od Boga obuze sva carstva na zemlji koja su čula da se Gospod borio protiv Izraelovih neprijatelja. ³⁰A Josafatovo carstvo bilo je u miru, jer mu je njegov Bog dao počinak sa svih strana.“ 2. Dnevnika 20,1-30.

Judejski car Josafat

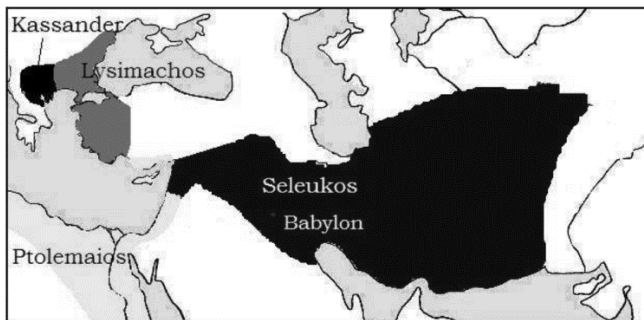
Ovo je događaj iz vremena judejskog cara Josafata, koji je vladao od 870. do 849. godine pr. Hr. Verujem da ste zapazili neverovatnu sličnost između ovog ratnog sukoba i onog koji opisuje Jezekilj, a koji će se desiti u poslednje vreme. Iako je neuporediv broj zemalja i naroda koji su ustali na Josafata sa brojem zemalja i naroda koje će povesti Gog iz Magoga, a tačan broj vojnika tek ćemo saznati na osnovu Otkrivenja 9, jedno je sigurno - Bog će opet ustati u odbranu svoga naroda, Bog će ponovo izazvati pometnju u redovima neprijatelja tako da će se međusobno poubijati, a Gospod će opet izaći kao pobjednik i dati počinak svome izabranom narodu i njegovoj zemlji sa svih strana.

Neprijatelji Izraela prema proroku Danilu

Pogledajmo najpre šta je prorokovao Danilo, koji je zajedno sa Jezekiljem bio odveden u Vavilonsko ropstvo. Danilo je specifičan po tome, što je u poslednja dva poglavlja svoje knjige (11 i 12) upravo govorio o dominantnoj ulozi Severnog cara u završnim događajima, pominjući istovremeno i Južnog cara.

Ova dva pojma, Severni i Južni car, pojavljuju se prvi put kod Danila nakon proročanstva o raspadu grčkomakedonske imperije posle smrti Aleksandra Velikog (356-323 pr. Hr.), kada su četiri njegova generala (Ptolomej, Seleuk, Lizimah i Kasandar) podelili carstvo na četiri dela. **Ptolomej (Soter)** je zavladao nad Egiptom, delovima Sirije i Judeje; **Seleuk (Nikator)** nad Sirijom, Vavilonijom i oblašću istočno odatle sve do Indije; **Lisimah** je preuzeo vlast nad Malom Azijom, a **Kasandar** nad Grčkom i Makedonijom.

Počevši od Danila 11,5 proročanstvo opisuje samo ono što će se dešavati u dva od četiri dela raspadnutog Grčkog carstva, a to su Egipat, koji je dobio opšti naziv *Južni car* (vidi Danilo 11,8), jer je južno od Judeje, i Sirija, *Severni car*, jer je severno od Judeje. Razlog zašto se proročanstvo bavi samo Egiptom i Sirijom je taj što se između njih nalazila Sveta Zemlja i Božji narod i što će oni pripadati čas jednom, čas drugom caru. Druga dva dela, odnosno dva carstva, nisu bitna, s obzirom da nisu bila u dodiru sa izabranim narodom. Ratovi koji će se voditi između Južnog i Severnog cara uvek će imati za cilj osvajanje Judeje i Jerusalima, odnosno pokoravanje Božjeg naroda. Judeja je bila lađa koju su zapljuskivali i katkad razbijali talasi čas sa severne, čas sa južne strane.

Već od Danila 11,5 može se govoriti o apokaliptičkoj geografiji ovog proroka, koja će se u završnom delu istorije sveta poklopiti sa apokaliptičkom geografijom proroka Jezekilja.

Opis sukoba ova dva cara i njihovih prestolonaslednika trajaće dva naredna veka, završno sa Danilom 11,39, odnosno sve do pojave Rimljana.

Istaknuti ruski specijalista u oblasti istorije starog veka Abram Borisovič Ranovič (Абрам Борисович РАНОВИЧ, 1885-1948) u svojoj knjizi *Helenizam i njegova istorijska uloga* piše sledeće:

„Rimljani su postepeno zavladaali Pergamom, Bitinijom i, skršivši pontsko kraljevstvo Mitradata VI, 63. godine pripojili su rimskoj republici Siriju, kao njenu provinciju. Država Seleukida završila je svoj život.“¹

Posle pada Severnog cara pala je i Judeja. Iako su Jevreji bili u savezu sa Rimom, Rim je 63. godine podvrgao Judeju pod svoju vlast. Tako je pala nezavisna kraljevina Hasmonejaca. Nepune tri decenije kasnije pao je i Južni car:

„U 30. g. Egipat je bio uključen u sastav rimske države i za niz vekova je izgubio svoju nezavisnost.“²

Da li je Rim postao sada Severni car? Ne. Zašto? Iz prostog razloga što više nije bilo Judeje. Da je Rim osvojio samo Seleukidsko carstvo i ostao na severnim granicama jevrejske države, mogli bismo govoriti o njemu kao novom Severnom caru. Ali Rim je osvojio sve. Judeja je postala deo Rimskog carstva, jedna od njegovih provincija. To isto desilo se i sa Sirijom i Egiptom.

Sa ukidanjem ova tri entiteta, od kojih je ključnu ulogu imala Judeja, anđeo Gavriilo, koji je sve ovo otkrio Danilu, okrenuo se sada završnim događajima, odnosno događajima poslednjeg vremena:

„A u poslednje vreme Južni će se car pobiti s njim [sa Severnim carem - *prim. ZKP*]; i car će Severni udariti na nj [na Južnog cara - *prim. ZKP*] kao vihor s kolima i

---

¹ A. B. Ranovič: *Helenizam i njegova istorijska uloga*, Veselin Masleša, Sarajevo 1962, str. 109.

² Ibid. Str. 181.

konjicima i s mnogim lađama, i ušavši u zemlje poplaviće i proći.“ Danilo 11,40 (Daničić)

Ovaj prorečeni odnos imamo od 1948. godine, kada se jedan deo Jevreja vratio na stara ognjišta i osnovao modernu državu Izrael. Onaj koji ih je rasejao, opet je počeo da ih prikuplja, baš kao što Biblija kaže pozivajući sve narode sveta da to shvate: „Čujte, narodi, reč Gospodnju, i javljajte po dalekim ostrvima i recite: Koji raseje Izrailja, skupiće ga, i čuvaće ga kao pastir stado svoje.“ Jeremija 31,10.

Sredinom dvadesetog veka, iako je stado bilo malo, počelo je sa ostvarivanjem svojih snova. U petak, 14. maja 1948. (5. ijara 5708. godine po jevrejskom kalendaru), u sali telavivskog muzeja, izglasana je država Izrael. Međutim, mastilo na Deklaraciji se nije ni osušilo, a glavu je odmah podigao Južni car:

„U noći proglašenja nezavisnosti, 15. maja, započela je arapska najezda. Egipatski ministar inostranih poslova poslao je Savetu bezbednosti telegram ove sadržine: 'Egipatske oružane snage započele su upad u Palestinu radi vaspostavljanja bezbednosti i poretka.'“³

Južnom caru pridružio se odmah Severni car. Ali nisu samo Egipat i Sirija napali Izrael. Bile su tu i vojske Iraka, Saudijske Arabije, Transjordana (kako se tada još zvao Jordan), Libana i Jemena. Međutim, Izrael, koji je u to vreme imao samo jedan tenk i pet topova, uspeo je da se odbrani, štaviše i da proširi svoju teritoriju za 40 procenta.

Godine 1956. vođen je tzv. Suecki rat, odbrambeni rat Izraela protiv Egipta.

---

³ Šarl Etinger et al.: *Istorija jevrejskog naroda*, GINKO, Beograd 1996, str. 499.

Godine 1967. bio je još jedan takav rat, opet pokrenut od strane istog neprijatelja, tzv. Šestodnevni rat. Pored Egipta i Sirije, i Jordan je bio umešan, ali i još nekoliko muslimanskih zemalja – Irak, Saudijska Arabija, Sudan, Tunis, Maroko i Alžir. Međutim, svi zajedno su pretrpeli strahoviti poraz. Izrael je ovom ratnom pobjedom stekao kontrolu nad teritorijom koja je u odnosu na onu iz 1949. godine, posle prvog arapsko-izraelskog rata, bila četiri puta veća.

Novi sukob buknuo je 1973. godine, tzv. Jomkipurski rat, jer su neprijatelji izabrali najveći jevrejski verski praznik Jom Kipur za napad, računajući na faktor iznenađenja. A neprijatelji su bili pre svega Egipat i Sirija, a njima su se pridružili Maroko, Tunis, Sudan, Irak i Saudijska Arabija.

Međutim, svi ovi ratovi nisu ispunjenje poslednjih stihova iz Danila 11. Oni samo pokazuju da su stari neprijatelji zauzeli iste geografske pozicije i da su obnovili staru mržnju. Konačan sukob tek će buknuti.

Dominantna sila u završnim stihovima biće Severni car. Severni car je Sirija, a ona se u vreme Seleukida, kao što smo videli, prostirala od Trakije do doline Inda, dakle od današnje istočne Bugarske, preko Turske, Sirije, Libana, Iraka, Kuvajta, Irana, Afganistana, Jermenije, Tadžikistana, Uzbekistana sve do Turkmenistana. Zato se može s pravom pretpostaviti da će većina ovih savremenih zemalja, a možda i sve zajedno, predvođene Gogom iz Magoga, odnosno Turskom, biti Severni car poslednjeg vremena.

Južni car je u vreme Ptolomeja pokrivao teritorije današnjeg Egipta i Libije, pa bi zato ove dve zemlje danas mogle predstavljati Južnog cara, s tim što će se njima pridružiti Sudan, Tunis, Maroko i Alžir, a možda i još neke

afričke zemlje sa muslimanskim vladama. Vrlo je realna pretpostavka da bi ipak Sudan imao ključnu ulogu.

Kakav će ovo rat biti, najbolje pokazuju reči anđela Gavriela, koji se obraća Danilu i kaže:

„⁴⁰A u poslednje vreme Južni će se car pobiti s njim [sa Severnim carem - *prim. ZKP*]; i car će Severni udariti na nj [na Južnog cara - *prim. ZKP*] kao vihor s kolima i konjicima i s mnogim lađama, i ušavši u zemlje poplaviće i proći. ⁴¹I doći će u krasnu zemlju, i mnogi će propasti, a ove će se izbaviti od njegovih ruku: Edomska, Moavska i glavni deo sinova Amonovih. ⁴²I posegnuće rukom svojom na zemlje, i zemlja Misirska [Egipat - *prim. ZKP*] neće umaknuti. ⁴³I osvojiće blago u zlatu i u srebru i sve zaklade [dragocenosti - *prim. ZKP*] Misirske; i Livijani i Etiopljani ići će za njim. ⁴⁴Ali će ga glasovi s istoka i sa severa smesti, te će izaći s velikim gnjevom da pogubi i zatre mnoge. ⁴⁵I razapeće šatore dvora svojega među morima na Krasnoj svetoj gori; i kad dođe k svome kraju, niko mu neće pomoći.” Danilo 11,40-45 (Daničić)

Između Sredozemnog i Mrtvog mora, prema Krasnoj svetoj gori, odnosno prema Sionu, mestu gde je nekad bio Hram, a gde će ga verovatno u poslednje vreme opet biti, sudeći po tome da ga proročanstvo naziva i Krasnom svetom gorom, Severni car će razapeti svoje carske šatore, ali ne zadugo, jer će ubrzo doći svome kraju i niko mu neće pomoći.

Pored toliko saveznika i tolikog mnoštva vojnika, kako to da se neće naći niko ko bi mu pomogao? Proročanstvo je jasno:

“A u to će se vreme podignuti Mihailo veliki knez, koji brani tvoj narod; i biće žalosno vreme, kakoga nije bilo otkako je naroda do tada; i u to će se vreme izbaviti tvoj narod, svaki koji se nađe zapisan u knjizi.” Danilo 12,1 (Daničić)

Ustaće Mihailo, kaže anđeo Gavriilo, da brani Danilov narod. Da ga brani i odbrani, da ga izbavi od najljućih neprijatelja u celoj njegovoj istoriji, da ga izbavi od Goga sa krajnjeg severa i njegovih saveznika.

Ko je Mihailo? Mihailo, čije ime znači *Ko je kao Bog*, je sâm Isus Hristos. On je Gospod koji će s glasom arhanđelovim i s trubom Božjom sići s neba (1. Solunjanima 4,16). U užem kontekstu On je Knez judejski (Danilo 10,13; 12,1).

Povezujući Danila i Jezekilja, Hans K. LaRondel (1929-2011), američki teolog holandskog porekla, kaže sledeće:

„Ono što Danilo jednostavno pominje kao 'žalosno vreme' za Izrael (Danilo 12,1), to Jezekilj razvija iscpnije u scenariju koji obuhvata dva poglavlja (Jezekilj 38; 39). Ovaj prorok opisuje Izrael nakon egzila, koji se podiže u Obećanoj zemlji i živi u selima 'bez zidina' potpuno pod Božjom zaštitom i zavetnim blagoslovom (Jezekilj 38,11). Ako se krene od hronološkog razvoja poglavlja 37 i 39, onda je ovde reč o mesijanskom periodu. Mesija, označen kao David, treba da vlada kao car nad Izraelom, dok se istovremeno Božji Duh izliva nad ovom teokracijom (Jezekilj 37,24.25; 39,29). Masovne napade mnogih naroda na Božji Izrael poslednjeg vremena, predvođenih Gogom sa krajnjeg severa, ovaj prorok naziva 'zlim naumom' (Jezekilj 38, 10). Pa ipak nadahnuće – odražavajući Božju perspektivu – tumači ovaj nesveti rat kao deo jednog višeg plana: 'U budućim danima, Gože, dovešću te protiv moje zemlje, da me narodi upoznaju kada njima naočigled na tebi pokažem svoju svetost.' (stih 16; up. stih 4).“⁴

---

⁴ Hans K. LaRondelle: *Harmagedon*, Saatkorn-Verlag, Hamburg 1991, str. 55.

Neprijatelji Izraela prema proroku Joilu

Joilo, koji svojim imenom svedoči „Jahve je Bog“, bio je sin Fatuilov (jevrejski: Joel Ben Petuel). Osim ovog podatka, malo šta još znamo o njemu. Prema nekim teolozima, delovao je u devetom veku pre Hrista, prema drugima u sedmom, a ima i onih koji smatraju da je u pitanju peti vek ili čak četvrti vek, što je malo verovatno. Oni koji veruju da se radi o devetom veku, potkrepljuju to podatkom da Joilo ne pominje ni Asiriju ni Vavilon kao neprijatelje Jerusalima i Judeje, što je vrlo prihvatljiv argument. Evo kako Joilo opisuje neprijatelja svoje zemlje i svog naroda. Obratimo pažnju posebno na dvadeseti stih:

„¹Dunite u ovnujski rog na Sionu! Znak za uzbunu dajte na mome svetom brdu! Neka zadrhte svi stanovnici zemlje, jer dolazi Dan Gospodnji. Sasvim je blizu ²– dan tame i pomrčine, dan oblačan i crn. Kao zora koja se širi preko gora, dolazi velika i silna vojska, kakve nije bilo nikada pre, niti će je biti u budućim vremenima. ³Pred njima proždire oganj, za njima bukti plamen. Pred njima je zemlja kao vrt edenski, iza njih gola pustinja – ništa im ne može izmaći. ⁴Izgledom su kao konji, hitaju kao konjica. ⁵Uz zvuk sličan zvuku kola preko vrhova planina skaču, kao praskavi oganj koji proždire strnjiku, kao silna vojska u bojnom poretku. ⁶Pred njima teskoba hvata narode, svako lice pobledi. ⁷Kao ratnici jurišaju, kao vojnici se veru po zidinama. Svi koračaju pravo, ne skrećući sa svoga puta. ⁸Ne guraju jedan drugoga, svako pravo napred korača. Kroz redove odbrane prodiru svoje redove ne remeteći. ⁹Na grad navaljuju, duž zidina trče. Uz kuće se pentraju, kroz prozore ulaze kao provalnici. ¹⁰Pred njima se zemlja trese, nebo drhti, sunce i mesec pomračuju, a zvezde više ne svetle. ¹¹Gospod grmi na čelu svoje vojske; nema broja

njegovim snagama i silni su oni koji njegovu reč izvršavaju. Velik je Dan Gospodnji i strašan. Ko da ga izdrži? ¹²'Još i sada', govori Gospod, 'vratite mi se svim svojim srcem, posteći, plačući i kukajući.' ¹³Srce razderite, a ne odeću. Vratite se Gospodu, svome Bogu, jer on je milostiv i samilostan, spor da se razgnevi i prepun ljubavi i nevoljan da pošalje nesreću. ¹⁴Ko zna? Možda se okrene i sažali, pa za sobom ostavi blagoslov – žitne žrtve i levanice za Gospoda, vašega Boga. ¹⁵Dunite u ovnujski rog na Sionu, proglasite sveti post, sazovite sveti skup. ¹⁶Okupite narod, osveštajte skup, okupite starešine, okupite decu, one koji sisaju na grudima. Neka mladoženja ode iz svoje sobe i nevesta iz svoje odaje. ¹⁷Neka između hramskog trema i žrtvenika plaču sveštenici, oni koji služe pred Gospodom. Neka kažu: 'Poštedi svoj narod, Gospode. Ne daj da tvoj posed vređaju, da bude uzrečica među narodima. Zašto da se među narodima govori: 'Gde je njihov Bog?' ¹⁸Tada će Gospod biti ljubomoran zbog svoje zemlje i sažaliti se na svoj narod. ¹⁹Gospod će im odgovoriti: 'Šaljem vam žita, mladog vina i ulja dovoljno da se nasitite. Nikada više neću dati da vas vređaju među narodima. ²⁰**Oteraću severnu vojsku daleko od vas i odgurati je u zemlju ispucalu i голу:** njenu prethodnicu u istočno more, a zalaznicu u zapadno, i njen smrad će se podići, njen vonj se dizati.' Da, velika dela je učinio. ²¹Ne boj se, zemljo, veseli se i raduj. Da, Gospod je velika dela učinio. ²²Ne bojte se, divlje životinje, jer opet se zelene prostrani pašnjaci, drveće donosi svoje plodove, smokva i loza daju svoje bogatstvo. ²³Veseli se, narode sionski, raduj se u Gospodu, svome Bogu, jer ti je dao jesenje kiše pravednosti, učinio da padnu kiše, jesenje i prolećne kiše, kao nekad. ²⁴Gumna će se ispuniti žitom, kace mladog vina i ulja prelivati se. ²⁵'Vratiću vam za godine koje su pojeli skakavci – skakavci konjici, šturci i putnici – moja velika vojska koju sam poslao među vas. ²⁶Imaćete

da jedete mnogo, dosita, i hvalićete Ime Gospoda, svoga Boga, koji je za vas učinio čuda. Nikada više moj narod izvrnut sramoti. ²⁷Tada ćete znati da sam u Izraelu, da sam ja Gospod, vaš Bog, i da nema drugoga. Nikada više moj narod izvrnut sramoti. ²⁸Posle ovoga, izliću svoga Duha na sve ljude, i vaši sinovi i kćeri će prorokovati, vaši starci sanjati snove, vaši mladići imati viđenja. ²⁹A i na vaše sluge i sluškinje izliću tih dana svoga Duha. ³⁰Pokazaću znamenja na nebu i na zemlji, krv i oganj i stubove dima. ³¹Sunce će se pretvoriti u tamu, a mesec u krv pre nego što dođe veliki i strašni Dan Gospodnji. ³²I svako ko prizove Ime Gospodnje, biće spasen. Jer, na gori Sion i u Jerusalimu biće spasenje, kao što je Gospod rekao, a među preživelim oni koje Gospod pozove.” Joilo 2,1-32.

Stiven Tuell nam u svom komentaru ovog Joilovog proročanstva skreće pažnju upravo na izdvojeni, dvadeseti stih:

„Neprijatelj sa severa’ postaje proročki stav, u toj meri da se može koristiti za Navuhodonosorove napade na Tir (Jezekilj 26,7), Egipat (Jeremija 46,20.24), i Palestinu (Jeremija 47,2), takođe i za napad persijskog cara Kira na Vavilon (Jeremija 50,3.9.41; 51,48; Isaija 41,25). Joilo 2,20 primenjuje ovu sliku na roj skakavaca: ‘Oteraću **severnu vojsku** daleko od vas i odgurati je u zemlju ispucalu i голу... I njen smrad će se podići, njen vonj se dizati.’ Paralele sa Gogovom sudbinom su očigledne. Zaista, Joilovo simboličko korišćenje ‘neprijatelja sa severa’ otvara ovu sliku za opisivanje *svakog* neprijatelja Izraela, a posebno za njegovog poslednjeg neprijatelja.“⁵

---

⁵ Steven Tuell: *Ezekiel*, Hendrickson Publishers, Inc., Massachusetts, USA 2010, str. 266.267.

Neprijatelji Izraela prema proroku Zahariji

U rečima koje slede kod proroka Zaharije nema nimalo mesta za pogrešno razumevanje i tumačenje:

„¹Reč Gospodnja Izraelu. Gospod, koji je razapeo nebesa, postavio temelje zemlje i u čoveku oblikovao duh, govori: ²Jerusalim ću učiniti čašom opojnog pića od koje će se zateturati svi **okolni narodi**. Kada opsednu Judu i Jerusalim, ³toga dana ću Jerusalim učiniti teškim kamenom za sve narode. Svi koji budu hteli da ga podignu, teško će se povrediti. A udružiće se protiv njega svi **zemaljski narodi**. ⁴Toga dana', govori Gospod, 'udariću svakog konja strahom, a njegovog jahača ludilom. Budnim okom ću paziti na narod Jude, a sve konje drugih naroda oslepiti. ⁵Toga dana će Judina bratstva pomisliti: 'Žitelji Jerusalima su jaki, jer je Gospod nad vojskama njihov Bog.' ⁶Toga dana ću Judina bratstva učiniti poput mangala užarenih na naramku drva, poput buktinje koja plamti među snopovima. Progutaće **sve okolne narode**, levo i desno od sebe, a Jerusalim će ostati netaknut na svom mestu. ⁷Gospod će prvo spasti Judine šatore, da slava Davidove vladarske kuće i žiteljâ Jerusalima ne prevaziđe Judinu. ⁸Toga dana će Gospod braniti žitelje Jerusalima, pa će i najslabiji među njima biti poput Davida, a Davidova vladarska kuća poput Boga, kao anđeo Gospodnji pred njima. ⁹Toga dana ću krenuti da uništim sve narode koji napadaju Jerusalim.' ¹⁰Na Davidovu vladarsku kuću i žitelje Jerusalima izliću duha milosti i molitve. I gledaće mene, onoga koga su proboli, i naricati za njim kao onaj ko nariče za jedincem i gorko ga oplakivati kao onaj ko oplakuje prvenca.“ Zaharija 12,1-10

Kao što vidimo, prvi krug neprijatelja Izraela su **okolni narodi**. Od Jerusalima kao čaše opojnog pića zateturaće se svi ti okolni narodi (Zaharija 12,2). Njima

će se pridružiti i svi drugi zemaljski narodi (12,3), ali ni to mnoštvo narodâ neće biti u stanju da zaustavi silnu ruku Gospodnju, koja će se podići da odbrani Izrailja, posebno onda kad Jerusallimljani pogledaju na *Onoga koga su proboli* (12,10).

Pa ipak, dva poglavlja kasnije čitamo i o posledicama ovog napada na Jerusalem, koje će pretrpeti Božji narod:

„¹Dolazi Dan Gospodnji, kada će usred tebe, Jerusallime, tvoja dobra biti razdeljena kao plen. ²Za boj protiv Jerusallima okupiću sve narode. Oni će osvojiti grad, opljačkati kuće i silovati žene. Pola grada će otići u izgnanstvo, ali ostali narod neće biti odveden iz njega. ³A onda će izaći Gospod i boriti se protiv tih naroda onako kako se on bori u dan boja. ⁴Toga dana će mu noge stajati na Maslinskoj gori, istočno od Jerusallima. Maslinska gora će se rascepiti nadvoje, od istoka na zapad, i stvoriti ogromnu dolinu. Pola gore će se pomeriti na sever, a pola na jug. ⁵Tada ćete pobeći u dolinu među mojim gorama, jer će se ona prostirati sve do Acela. Pobeći ćete kao onda kada ste bežali od zemljotresa u vreme Ozije, cara Jude. Tada će doći Gospod, moj Bog, a s njim i svi sveti. ⁶Toga dana neće biti ni svetlosti, ni hladnoće, ni mraza. ⁷Biće to jedinstven dan, za koji zna samo Gospod – ni dan ni noć – kada će i uveče biti svetlo. ⁸Toga dana će iz Jerusallima poteći žive vode – pola u istočno more [Mrtvo more – *prim. ZKP*], a pola u zapadno more [Sredozemno more – *prim. ZKP*]. Tako će biti i leti i zimi. ⁹Gospod će biti car nad svom zemljom. Toga dana će Gospod biti jedini Gospod, a njegovo Ime jedino Ime. ¹⁰Sva zemlja će postati kao ravnica između Geve i Rimona, južno od Jerusallima. A Jerusalem će biti izdignut i ostati na svom mestu od Venjamineve kapije do Prve kapije, i dalje do Ugaone kapije, i od Hananelove kule do Careve muljače. ¹¹Biće

naseljen i više nikad neće biti razoren. Jerusalim će živeti spokojno. ¹²A ovom pošlašću će Gospod udariti sve narode koji su vojevali protiv Jerusalima: meso će im trunuti dok još stoje na nogama, oči im trunuti u dupljama, a jezik u ustima. ¹³Toga dana će Gospod među njima stvoriti veliku pometnju. Svako će ščepati onoga do sebe i napasti ga. ¹⁴I Juda će se boriti u Jerusalmu. Sakupiće se bo-gatstvo svih okolnih naroda – silno mnogo zlata, srebra i odeće. ¹⁵Slična pošast udariće konje, mazge, kamile i magarce i sve druge životinje u neprijateljskim taborima.“ Zaharija 14,1-15.

U redovima neprijatelja Gospod će stvoriti tako veliku pometnju da će se međusobno poubijati. Tako piše Zaharija (14,13), a tako je pisalo i kod Jezekilja: „Pozvaću mač protiv Goga na svim mojim gorama, govori Gospod Gospod, i brat će dići mač na brata.“ (38,21), tako piše i kod Danila: „Ali će ga glasovi s istoka i sa severa smesti“ (11,44).

Međutim, Bog je i posle Asafa, Danila, Joila i Zaharije govorio o ovom događaju. Zato ne možemo zaobići ni ona apokaliptička proročanstva, koja se nalaze u Otkrivenju Jovana Bogoslova.

Šesta truba – Četiri anđela na reci Eufkrat

„¹³Šesti anđeo zatrubi, i ja čuh jedan glas kako dolazi od rogova zlatnog žrtvenika pred Bogom ¹⁴i govori šestom anđelu koji je imao trubu: 'Pusti ona četiri anđela koji su vezani na velikoj reci Eufkrat!' ¹⁵Tada behu puštena četiri anđela koja su bila spremna da upravo tog sata, dana, meseca i godine pobiju trećinu ljudi. ¹⁶Ta vojska je brojala **dve stotine miliona konjanika** – čuo sam broj. ¹⁷A konji i jahači koje sam video u svom viđenju izgledali

su ovako: Nosili su vatrenocrvene, zagasitoplave i sumpornožute grudne oklope. Glave konja su bile kao u lava, a iz usta su im sukljali vatra, dim i sumpor. ¹⁸Od te tri pošasti – vatre, dima i sumpora koji su sukljali iz njihovih usta – izginu trećina ljudi. ¹⁹Moć ovih konja bila je u njihovim ustima i repovima. Jer, repovi su im bili slični zmijama: imali su glave kojima su nanosili povrede. ²⁰Ali preostali ljudi – oni koji nisu poginuli od ovih pošasti – ipak se ne pokajahu za dela svojih ruku. I dalje su se klanjali demonima i idolima od zlata, srebra, bronz, kamena i drveta, koji ne vide, ne čuju i ne hodaju. ²¹Ne pokajahu se ni za svoja ubistva, ni za svoja vraćanja, ni za svoj blud, ni za svoje krađe.“ Otkrivenje 9,13-21.

Ne možemo se oteti utisku da je Jovan Bogoslov ovde ukratko ponovio ono što je Jezekilj već opisao u dva poglavlja svoje knjige (38 i 39). Ono što je sasvim novo kod Jovana, to je što pominje četiri anđela na velikoj reci Eufkrat. Da li su to duhovna bića, Božji ili sotonini anđeli? Ili uopšte nisu anđeli?

Ova pitanja bila su predmet zanimanja, ali i dubokog proučavanja, crkvenih otaca. Jedno od najcenjenijih i najuticajnijih tumačenja Otkrivenja u pravoslavnom svetu jeste tumačenje sv. Andreja Kesarijskog, što dokazuje veliki broj rukopisa i prepisa njegovog komentara. Kada piše o šestoj trubi Andrej Kesarijski iznosi mišljenje sa kojim se skoro u svemu možemo složiti:

„Neki tvrde da su ta četiri angela Mihailo, Gavriilo, Urijel i Rafailo, svezani radošću (ευφοροσυνη) božanstvenog sazercanja. Oni će, zajedno sa ostalim bezbrojnim angelima, biti odrešeni u dan Suda, kako bi sudili bezbožnicima, od kojih će trećina biti pobijena. Ja, međutim, mislim da su to najlukaviji (πονηροτατοι) demoni, svezani po dolasku Hristovom, i koje je, prema zapovesti Božjoj potekloj sa nadnebeskog (υπερουρανιον) žrtvenika

(čiji je praobraz Mojsejeva skinija), odrešio božanstveni angeo da bi pobunili narode ne samo protiv hrišćana, nego i jedne protiv drugih. (...) Nema ničega čudnog u tome što su oni svezani na Eufratu jer su, po dopuštenju Božijem, neki od njih do određenog vremena bili osuđeni na bezdan, neki oterani u svinje, a ostali na neka druga mesta, kako bi nakon potpunog okončanja bitke sa ljudima bili izloženi večnom mučenju. Spominjanje Eufrata možda ukazuje i na to da će antihrist izaći (εξίεναι) iz tih zemalja.“¹

Teolog Dragiša Stojičević u svom komentaru *Otkrivenja* kaže da je ovde reč o Turcima, a četiri anđela poistovećuje sa njihovim glavarima:

„Otomanskim carstvom vladao je vrhovni sultan, ali postojali su i drugi sultani. Ova 'četiri anđela' predstavljaju celokupnu silu otomanskog carstva preko četiri glavna sultana koji su upravljali. To su bili – Alep, Bagdad, Damask i Ikonija.“²

Međutim, apostol Jovan se ovde ne zaustavlja. On će se ovom događaju vratiti još jednom kad bude pisao o *šestom zlu* (Otkrivenje 16,12-16). Zato je vredna pažnje opaska teologa Ranka Stefanovića (1950), u kojoj *šestu trubu* povezuje sa *šestim zlom*, sa čime se možemo u potpunosti složiti. Stefanović doslovno kaže:

„Slično Otkrivenju 16,12-16, šesta truba opisuje veliko okupljanje sotonske vojske za bitku poslednjeg vremena - Armagedon.“³

---

¹ *Apokalipsa – tumačenje Otkrivenja Jovanovog / Sv. Andrej Kesarijski ... [i dr.]. Sveti oci o drugom dolasku Hristovom i carstvu nebeskom / Sv. Ipolit Rimski... [i dr.] – 2. izmenjeno i dopunjeno izdanje - Beograd: Pravoslavna misionarska škola pri hramu Svetog Aleksandra Nevskog, 2005, str. 66.*

² Dragiša Stojičević: *Otkrivenje Isusa Hrista*, Niš 1996, str. 95.

³ Ranko Stefanović: *Otkrivenje – jasno umu, blisko srcu*, Preporod, Beograd 2018, str. 131.

O upadljivim sličnostima ne samo jednog ili dva zla sa jednom trubom, već svih sedam zala i svih sedam truba, govori Marvin Maksvel (Mervyn Maxwell, 1925-1999), američki teolog, koji je zapisao sledeće:

„Već više puta smo zapazili da postoje upadljive sličnosti između sedam zala i sedam truba. Prva četiri zla i prve četiri trube upravljene su protiv zemlje, mora, reka i izvora i nebeskih tela. Peta truba i peto zlo povezani su sa tamom, šesta truba i šesto zlo s rekom Eufkrat, a sedma truba i sedmo zlo s velikim glasom ili glasovima. Zato su neki pomislili da su sedam zala i sedam truba istovetne pojave.“⁴

Neki su pomislili, kaže Maksvel, ali on nije. A kada je u pitanju jezik Otkrivenja, Maksvel je i tu bio u nedoumici kako da ga shvati:

„*Da li su sedam zala stvarni ili simbolički događaji?* Jezik Otkrivenja je obično simbolički, često impresionistički. Jezik kojim se prikazuje sedam zala ne mora da bude doslovan, ali ne gubi ništa od svoje ozbiljnosti čak ni ako se shvati doslovno.“⁵

Pa ipak, kao i mnogi drugi savremeni tumači Biblije, i Maksvel se priklonio tendenciji da ova proročanstva ne prihvati doslovno. Koliko je bio u pravu, i on i ostali, videćemo odmah na drastičnom primeru opisa konja u Otkrivenju 9, koji nalazimo kod Ranka Stefanovića:

„Sila konja je u njihovim ustima i repovima. Repovi odražavaju repove demonskih sila u petoj trubi (Otk. 9,10). I dok su u petoj trubi repovi demonskih sila kao kod škorpija, u šestoj trubi oni su kao repovi zmija i korišćeni su da muče stanovnike zemlje sve do smrti. I dok oni muče ljude sa svojim repovima nalik zmijinim,

---

⁴ Marvin Maksvel: *Apokalipsa*, Preporod, Beograd 1996, str. 421.

⁵ *Ibid.*, str. 421.

ubijaju ih svojim ustima iz kojih izlaze oganj, dim i sumpor. Usta su u Otkrivenju simbol duhovnih oružja u završnoj borbi između Hrista i sotone (upor. 16,13.14; 19,15.21). To pokazuje da poslednja kriza nije fizička ili vojna, već je duhovna. To je bitka za umove i srca čovečanstva.“⁶

Konjska usta – simbol duhovnih oružja i dokaz da je poslednja kriza duhovna, da je ne treba shvatiti doslovno, odnosno da je to bitka za umove i srca čovečanstva?! Autoru je potpuno nevažno što iz tih usta izlaze oganj, dim i sumpor. Ili su to možda najbolja savremena sredstva za ubeđivanje neistomišljenika?!

U sledećem poglavlju biće i drugih primera.

Vratimo se sada četvorici anđela na velikoj reci Eufkrat. Ako su *šesta truba* i *šesto i sedmo zlo* jedan te isti događaj, onda se taj događaj još nije zbio. Četiri svezana anđela još čekaju svezani na Eufratu. Znači, oni nisu četiri sultana i nisu Alep, Bagdad, Damask i Ikonija. Da bismo to bolje razumeli, pogledajmo najpre reku Eufkrat. Na internetu se mogu naći sledeći podaci:

„Reka je duga oko 2780 km. Nastaje stapanjem dveju pritoka: prva je Kara (zapadni Eufkrat), koji izvire na visoravnima istočne Turske, a drugi je Murat (istočni Eufkrat), koji izvire na području jugozapadno od brda Ararat. Gornji tok Eufkrata prolazi kroz strme kanjone i nastavlja prema jugoistoku Sirije i Iraku.

U istočnoj Siriji u Eufkrat se ulivaju reke Kabur i Balik. Obe izvire u Turskoj. Nizvodno, kroz čitav svoj tok, Eufkrat više nema pritoka. Severno od Basre, u južnom Iraku, spaja se s Tigrom i utiče u Persijski zaliv.”⁷

---

⁶ Ranko Stefanović: *Otkrivenje – jasno umu, blisko srcu*, Preporod, Beograd 2018, str. 131.

⁷ <https://sr.wikipedia.org/wiki/Eyφpat>

Na osnovu svega ovoga smatram da bi četiri anđela na reci Eufkrat mogla biti četiri duhovna bića, odnosno, da upotrebim jezik proroka Danila, četiri demonska kneza koji će imati neverovatan uticaj na vladare četiri države na reci Eufkrat, a to su najpre **Turska**, u kojoj Eufkrat izvire, **Sirija**, kroz koju protiče, **Irak**, u kojem se spaja sa Tigrom i gradi Šat-el-Arab pre nego što se ulije u Persijski zaliv, i **Iran**, za koji bi se zbog blizine njegove zapadne granice moglo reći da se takođe nalazi na reci Eufkrat, iako faktički Eufkrat ne protiče kroz Iran.

Šesto i sedmo zlo – Armagedonska bitka

„¹²**Šesti anđeo** izli svoju činiju na veliku reku Eufkrat, pa njena voda presahnu da bi se pripremio put za careve sa istoka. ¹³Tada videh kako iz usta Aždaje, iz usta Zveri i iz usta Lažnog proroka izlaze tri nečista duha slična žabama. ¹⁴To su, naime, bili duhovi demona koji čine znamenja, a krenuli su carevima celog sveta da ih okupe za bitku na Veliki dan Boga Svedržitelja. ¹⁵’Evo dolazim kao kradljivac! Blago onom ko bdi i čuva svoju odeću, da ne bi išao gô i da drugi ne bi gledali njegovu sramotu!’ ¹⁶I okupiše ih na mestu koje se na hebrejskom jeziku zove Armagedon.

¹⁷**Sedmi anđeo** izli svoju činiju na vazduh, a iz Hrama, sa prestola, dođe snažan glas koji reče: ’Svršeno je!’ ¹⁸Tada sevnuše munje, razlegoše se tutnjava i gromovi i nastade strahovit zemljotres kakvog nije bilo otkad je čoveka na zemlji – toliko je snažan bio taj zemljotres. ¹⁹Veliki grad se raspade na tri dela i srušiše se neznabožički gradovi. A Bog se seti velikog Vavilona, pa mu dade čašu žestokog vina svoga gneva. ²⁰Sva ostrva pobegoše, planine više nisu mogle da se nađu, ²¹a ogroman grad,

težine talanta, zasu ljude sa neba. Ljudi počeše da proklinju Boga zbog pošasti grāda, jer je to bila strašna pošast.“ Otkrivenje 16,12-21.

Iako su u nabranju zala ova dva poslednja zla odvojena, ona su faktički jedna celina, jer u šestom zlu imamo samo pripremu za bitku, a u sedmom zlu se ta bitka događa, odnosno opisuje. Na moje zadovoljstvo, i kod profesora Dragiša Stojičevića naišao sam na istovetno tumačenje:

„Događaji u vezi sa bitkom 'Armagedon' odigravaju se u šestom i sedmom zlu. Činjenica da se u šestom zlu ne spominje nikakva bitka 'onog velikog dana Boga Svedržitelja' (16,14), ukazuje da će se ova bitka voditi u vreme sedmog zla.“¹

Krenimo zato redom!

Sa izlivanjem šestog zla na veliku reku Eufkrat presahnjuje njena voda. Kako razumeti ovo proročanstvo?

Andrej Kesarijski ima prilično prihvatljivo tumačenje i daleko tačnije u poređenju sa mnogim savremenim teolozima:

„Prema dopuštenju Božijem, reka Eufkrat može da presahne kako bi neznabožački carevi prešli preko nje i istrebili jedan drugoga i ljude koji će se pokrenuti iz skitskih oblasti – iz mesta Goga i Magoga, kako o tome dalje kaže Otkrivenje.“²

S obzirom da se u sedmom zlu pominje Vavilon, mnogi komentatori nas vraćaju na događaj iz godine 539. pre naše ere, opisan u knjizi proroka Danila 5, kada je

---

¹ Dragiša Stojičević: *Otkrivenje Isusa Hrista*, Niš 1996, str. 187.

² *Apokalipsa – tumačenje Otkrivenja Jovanovog / Sv. Andrej Kesarijski ... [i dr.]. Sveti oci o drugom dolasku Hristovom i carstvu nebeskom / Sv. Ipolit Rimski... [i dr.] – 2. izmenjeno i dopunjeno izdanje - Beograd: Pravoslavna misionarska škola pri hramu Svetog Aleksandra Nevskog, 2005, str. 97.*

persijski car Kir Veliki sa svojom vojskom opkolio Vavilon, skrenuo tok reke i praktično suvim koritom reke ušao u do tada neosvojivi Vavilon. Bila je to poslednja noć vavilonskog cara Valtazara (akadski: Bel-sara-usur) i njegove carevine, koja se u istoriji smatra prvim svet-skim carstvom. S ovim u vezi Ranko Stefanović piše:

„Osvajanje antičkog Vavilona od strane Kira Velikog postavlja pozadinu za prizore šestog zla. Kao što je to bio slučaj u drevnom Vavilonu i ovde je simboličko presušivanje reke Eufrat rezultiralo padom Vavilona poslednjih dana – Božjeg neprijatelja i protivnika Njegovog naroda. Taj prizor mora da se razume simbolički zbog ranije utvrđene činjanice da Eufrat u Otkrivenju predstavlja svetske, građanske, sekularne i političke sile koje daju svoju podršku Vavilonu (Otkrivenje 17,15). I dok Vavilon ima podršku svih naroda (18,3), oni će se odvratiti od njega, uskratiti mu svoju podršku i stati mu nasuprot prouzrokujući njegov pad (17,15-17). Isušivanje Eufrata treba razumeti na ovaj način.“³

Pre nego što se osvrnemo na Stefanovićevu tvrdnju da *isušivanje Eufrata treba razumeti na ovaj način*, treba otvoreno reći koga predstavlja Vavilon u proročanstvima. Dejvid Herbert Lorens (David Herbert Lawrence, 1885-1930), engleski književnik, kritičar i slikar, u svom kritičkom istraživanju Apokalipse piše:

„Za rane hrišćane povučene u ilegalu, Vavilon veliki je značio Rim, veliko carstvo i veliki grad koji ih je proganjao. I veliko je bilo zadovoljstvo okrivljavati ga i na njega usmeriti nesreću i razaranja, nesreću i uništenje svih njegovih kraljeva, njegovog bogatstva, kao i njegovog gospodstva. Posle reformacije, Vavilon je još jed-

---

³ Ranko Stefanović: *Otkrivenje – jasno umu, blisko srcu*, Preporod, Beograd 2018, str. 211.

nom bio poistovećen s Rimom, ali ovoga puta on je značio papu...“⁴

Rekao bih da je apostol Petar bio prvi koji je nazvao Rim *Vavilonom* kada je na kraju svoje Prve poslanice zajedno sa crkvom iz *Vavilona*, misleći pritom na Rim (1. Petrova 5,13), pozdravio hrišćane „rasejane po Pontu, Galatiji, Kapadokiji, Aziji i Vitiniji“ (1. Petrova 1,1). Wilfrid J. Harrington (Wilfrid John Harrington, 1927), irski dominikanski sveštenik, u svom *Uvodu u Novi zavjet* potvrđuje ovo stanovište:

„Općenito se smatra da 'Babilon' iz 1 Pt 5,13 znači Rim. U apokaliptičkoj literaturi I stoljeća ovakvo označavanje bilo je često (usp. Otk 14,8; 16,9; 17,5). Predaja smatra da je Petar mučen 64. godine, za vrijeme Nerona-va progonstva.“⁵

Vekovi posle protestantske reformacije su pokazali da se Rim nije nimalo promenio. Kakav je bio Rim careva, takav je bio i ostao i Rim papa. Bio i ostao ono što je i bio – Vavilon veliki. Zato smatram da presušivanje Eufrata ipak ne treba razumeti na način kako to predlaže Stefanović, i to iz više razloga:

1. Ako presušivanje Eufrata u šestom zlu predstavlja uskraćivanje podrške Vavilonu u sedmom zlu od strane svetskih, građanskih, sekularnih i političkih sila, zašto bi to uopšte bilo zlo? Zar se to pre ne bi moglo nazvati dobrim?
2. U sedmom zlu se ne kaže da je Bog oduzeo vodu Vavilonu, već: „Bog se seti velikog Vavilona, pa mu

---

⁴ Dejvid Herbert Lorens: *Apokalipsa*, Službeni glasnik, Beograd 2009, str. 14.

⁵ Wilfrid J. Harrington: *Uvod u Novi zavjet – Spomen ispunjenja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1975, str. 381.

dade čašu žestokog vina svoga gneva.“ (Otkrivenje 16,19). Dakle, u trenutku kad kažnjava okolne narode koji su došli da unište Izrael, Bog se setio i Vavilona i dao mu „čašu žestokog vina svoga gneva.“ (16,19). To pokazuje da će i Vavilon, odnosno Rim, tačnije rečeno Vatikan, verovatno imati udela u tom napadu. U najmanju ruku možda će davati moralnu podršku neprijateljima Božjeg naroda. A možda se Bog setio velikog Vavilona i zbog toga što je Vavilon bio „pijan od krvi svetih i od krvi svedoka Isusovih“ (Otkrivenje 17,6), pa je došlo vreme da iskusi Božji gnev.

3. Za Bludnicu iz Otkrivenja 17 se kaže da *sedi na vodama mnogim* (17,1) i da su te vode *ljudi i narodi, i plemena i jezici* (17,15). Od tih mnogih voda, u Otkrivenju 17 se ne pominje po imenu nijedna voda, odnosno nijedna reka. Zašto se Stefanović odlučio isključivo za Euftrat, a ostale vode zanemario? Ako bismo uopšte i prihvatili ovu ideju, Euftrat bi u ovom slučaju mogao da predstavlja samo jedan narod ili samo one narode kroz čije zemlje protiče – Tursku, Siriju, Irak. A šta je sa svim drugim narodima, plemenima i jezicima?

4. U Otkrivenju 17 se nigde ne vidi da vode na bilo koji način presušuju, odnosno da uskraćuju podršku Vavilonu. Tekst nam jasno kaže ko su oni koji će se okrenuti protiv Vavilona, odnosno Bludnice: „A onih deset rogova koje si video i Zver – oni će zamrzeti Bludnicu. Opustošiće je i ogoliti; poješće joj meso, a nju spaliti u ognju.“ Otkrivenje 17,16.

5. Da li je Euftrat u vreme Kira Velikog uopšte presušio? Realno govoreći - nije. Samo mu je promenjen tok, jer je voda skrenuta u tek iskopane kanale. Tako je korito reke jedino u delu kroz Vavilon ostalo suvo,

i to dok Kirova vojska nije zauzela grad. A zauzela ga je za samo jednu noć. Vavilon je pao, Eufkrat je vraćen u svoje korito i vrlo brzo je sve nastavljeno po starom. Presušivanja nije bilo, bilo je samo preusmeravanja vodotoka.

Ovih pet dokaza jasno pokazuju da osvajanje antičkog grada Vavilona od strane cara Kira Velikog ne može biti nikakva pozadina za prizore *šestog zla* i da se *šesto zlo* ne može i ne treba razumeti u tom ključu.

Da li postoji realna mogućnost da Eufkrat u poslednje vreme zaista presuši i da se ovo proročanstvo doslovno ispuni? Evo dela poslednjeg, veoma alarmantnog saopštenja iračke vlade od 3. decembra 2021, koje se odnosi ne samo na Eufkrat, nego i na Tigar:

„Iračke reke Tigar i Eufkrat mogle bi presušiti do 2040. godine zbog pada nivoa vode i klimatskih promena, navodi se u izveštaju vlade...

Tokom godina, izgradnja brana u uzvodnoj Turskoj, Siriji i Iranu ugušila je deo toka Tigra i Eufkrata od kojih zavisi Irak.

Klimatske promene doprinose porastu temperatura i nestalnim padavinama, gurajući strah od nestašice vode u Iraku na nove nivoe, navodi se u saopštenju.

’Stopa pada uvoza vode u Irak počela je postepeno i smanjiće se na 30 odsto do 2035. godine’, saopštilo je Ministarstvo vodnih resursa.

Procenjuje se da dotok vode u zemlju tokom leta iznosi oko 40 milijardi kubnih metara. Smanjenje snabdevanja na 30 odsto normalnog nivoa dovešće do toga da Irak dobija 11 milijardi kubnih metara godišnje, navodi se u izveštaju.

Potrebe za vodom u Iraku iznose 53 milijarde kubnih metara godišnje, što znači da će se deficit povećati na 80 odsto. (...)

Irak gura Tursku i Iran za sporazum koji garantuje njen pravičan deo vode, ali napredak nije postignut.“⁶

Iz ovog izveštaja iračke vlade možemo lako izvući zaključak da reci Eufrat u Otkrivenju i njenom presušivanju ne treba pridavati simbolički značaj, kao što to čine neki hrišćanski teolozi, već ceo slučaj posmatrati doslovno. Vlasti Iraka uzroke vide u izgradnji brana u gornjem toku reke, posebno u Anadoliji, u Turskoj, u nepravilnoj raspodeli i korišćenju vode, u klimatskim promenama i u neredovnim padavinama, i to je proces koji traje decenijama. Međutim, Otkrivenje govori o izlivanju šeste čaše Božjega gneva na ovu reku, što znači da će se presušivanje Eufrata desiti tako reći u jednom trenutku i, verujem, ne samo u iračkom delu njenog toka, što bi bilo oko polovine njene dužine od oko 2.800 km, već u daleko većem delu njenog toka.

Kako bi to bilo moguće? Nekim čudom? Ne verujem. Bog ne poseže za čudom sve dok za to ne postoji realna potreba i dok se potrebe mogu rešavati prirodnim putem i prirodnim sredstvima. U ovom slučaju to bi mogao biti najavljeni stravični zemljotres:

„Tada sevnuše munje, razlegoše se tutnjava i gromovi i nastade strahovit zemljotres kakvog nije bilo otkad je čoveka na zemlji – toliko je snažan bio taj zemljotres.“ Otkrivenje 16,18.

Ovaj zemljotres bi mogao potpuno izmeniti geografski prostor Bliskog istoka i pretvoriti Eufrat u reku ponornicu. Realna pretpostavka je da bi se to moglo

---

⁶ <https://www.thenationalnews.com/mena/iraq/2021/12/02/iraq-could-have-no-rivers-by-2040-government-report-warns/>

desiti, recimo, u njenom sirijskom toku. Kad ovo kažem, imam u vidu najveća nalazišta nafte koja se decenijama unazad eksploatišu na severoistoku Sirije, u pokrajini Deir ez-Zur, uz samu reku Euftrat. Ovaj zemljotres bi mogao jednostavno da uruši tlo, da otvori podzemne odaje u kojima je nekada bilo nafte i da sva voda Eufrata ode pod zemlju. U tom slučaju od Deir ez-Zura do Persijskog zaliva korito reke Euftrat ostalo bi suvo, a to je, grubo računato, oko hiljadu i dve stotine kilometara vodotoka, što bi bilo dovoljno da se pripremi put za dolazak i prolazak careva sa istoka i njihovih vojski.

Druga mogućnost je pesušivanje izvora reka od kojih je sastavljen Euftrat, a to su, kao što smo rekli, Kara u istočnoj Turskoj, i Murat, jugozapadno od Ararata, ali takođe i još dve turske reke, Kabura i Balika, koje se tek u Siriji ulivaju u Euftrat. Posle njih Euftrat nema pritoka, sve dok se u južnom Iraku, severno od Basre, ne spoji sa Tigrom i nastavi svoj tok do Persijskog zaliva. Ovde bi takođe, smatram, presudnu ulogu imao pomenuti zemljotres.

Malo je poznato da se osim u Bibliji, presušivanje Eufrata spominje i kod nekih muslimanskih pisaca. Oni, naime, navode izreke koje se pripisuju Muhamedu. Evo nekoliko primera:

Uskoro će Euftrat otkriti blago od zlata i kogod bude tada prisutan neće smeti uzeti ništa od toga. - Sahih Bukari.

Božji Poslanik (neka ga Bog blagoslovi i dade mu mir) reče: „Neće proći onaj Čas pre nego se reka Euftrat ne isušī i otkrije brdo zlata, za koje će se ljudi boriti. Devedeset i devet od stotinu njih poginuće, a svaki će od njih reći: „Možda ću ja jedini preživeti“ - Sahih Bukari.

Prorok (neka ga Bog blagoslovi i dade mu mir) reče: „Euftrat otkriva blago u sebi. Kogod ga vidi ne sme uzeti ništa od njega“ - Al-Mutaki al-Hindi.

Eufkrat će otkriti brdo zlata pod sobom. - Sunan Abi Da'ud.

Verujem da se čitalac začuđeno pita odakle toliko zlata u koritu reke Eufkrat, ako se ono ne spominje ni u Bibliji ni u Kur'anu. Sačuvano je u legendama, a legende ne treba nikada sasvim zanemarivati ili odbacivati, jer i u njima ima bar neko zrnce istine. Evo šta na primeru Gilgameša o tome kaže Pol Krivaček (Paul Kriwaczek, 1937-2011), britanski istoričar:

„Gilgameš, legendarni vladar Uruka, čuveni pijanac, ženskaroš i borac sa čudovištima, bio je kralj Artur drevne Mesopotamije koji je krenuo u potragu za svetim gradom besmrtnosti. Vrlo je moguće da je priča o njemu zasnovana na istorijskoj ličnosti: kopači su pronašli pisane dokaze da su kraljevi za koje se pre smatralo da su izmišljeni, kao što je bio Enmebarageši iz grada Kiša, zaista nekada hodali zemljom. Kada je Gilgameš umro građani su, sudeći prema epu, skrenuli tok Eufkrata i sahranili svog kralja na rečnom dnu, pa su potom pustili vodu da ponovo teče preko tog mesta – ista ovakva bajka pričana je za mnoge druge posle njega, od proroka Danila do Atila biča božjeg, Alarika Vizigotskog i Džingisa Kana. Tim nemačkih arheologa sprovodio je 2003. godine magnetsko istraživanje nalazišta i izvestio da su 'na sredini nekadašnjeg toka reke Eufkrat naišli na ostatke građevine koja se može nazvati grobnicom'.“⁷

Tragači za zlatom veruju svakom predanju i svakoj legendi i spremni su na sve, samo da ga se dokopaju. Međutim, ne verujem da će oni izazvati isušivanje Eufkrata. Više verujem biblijskom otkrivenju koje kaže da je glavni razlog presušivanja Eufkrata „da bi se pripremio put

---

⁷ Pol Krivaček: *Vavilon, Mesopotamija i rađanje civilizacije*, Marso, Beograd 2010, str. 42.

za careve sa istoka“ (Otkrivenje 16,12). Ovakva izjava nas navodi na zaključak da bi moralo doći do neke prirodne pojave. Mnogi komentatori kažu da danas reke nisu nikakva prepreka za napredovanje vojske, pa to ne bi trebalo da bude ni Eufkrat. Međutim, na Eufkratu u njegovom celom toku ima malo mostova, sama reka je vrlo široka, na nekim mestima čak i više od jednog kilometra, i dugačka, ima mnogo močvara oko nje, ali ima i mnogo kanala kojima je povezana sa rekom Tigris. Evo šta o toj mreži kanala kaže Filip Hiti:

„Kanali od Eufkrata, bilo da se radilo o starim, ponovo otvorenim ili o sasvim novim, činili su zaista 'pravu mrežu'. Prvi veliki kanal poznat pod nazivom Nehru-Isā, nazvan po nekom el-Mensūrovom rođaku, koji ga je ponovo iskopao na sjeverozapadu kod Anbera, spajao je u Bagdadu Eufkrat sa Tigrisom. Jedan od glavnih ogranaka kanala Nehru-Isā bio je Sarāh. Drugi veliki poprečni kanal bio je Nehru-Sarsar, koji je ulazio u Tigris iznad Medāina. Treći je bio Nehr-ul-Melik ('kraljeva rijeka'), koji je tekao u Tigris ispod Medāina. Niže dviju rijeka nalazio se Nehru-Kūse i Velika Sarāh, odakle se odvajao veliki broj irigacionih kanala. Još jedan kanal Dudžejl (deminutiv od Didžle, Tigris), koji je prvobitno spajao Tigris s Eufkratom, postao je zamuljen do desetog stoljeća, a njegovo je ime dato novom kanalu, kanalu sa zavojima, koji je polazio od Tigrisa ispod Kadisije i ponovo se s njim spajao dalje na jugu, pošto se od njega odvojio velik broj rukavaca. Drugi manje važni kanali bili su Nehr us-Sile, koji je prokopao el-Mehdī u Vesītu.“⁸

Sve ovo jasno pokazuje da je sasvim razumljivo i očekivano presušivanje reke Eufkrat, ali s njom i reke

---

⁸ Filip Hiti: *Istorija Arapa*, II izdanje, Veselin Masleša, Sarajevo 1973, str. 249.

Tigris, da bi preko ove teritorije nesmetano i brzo moglo da pređe dve stotine miliona vojnika (Otkrivenje 9,16), koji će krenuti u pohod na Izrael.

Dalje, kaže Pismo, tri nečista duha, tri demonska duha, „krenuli su carevima celog sveta da ih okupe za bitku na Veliki dan Boga Svedržitelja“ (Otkrivenje 16,14). Ako svet ima četiri strane, kako se to i u Bibliji često naglašava, zašto se ovde pominju samo tri demonska duha i carevi celoga sveta? Rekao bih da su ova tri nečista duha krenula na tri strane sveta - na istok, zapad i na jug, jer je sever već spreman za ovu veliku bitku i samo čeka da budu određena ona „četiri anđela koji su vezani na velikoj reci Euftrat!“ (Otkrivenje 9,14), a to će biti kad Gospod, po svom obećanju, stavi Gogu „kuke u čeljusti“ i izvede ga sa svom njegovom vojskom (vidi Jezekilj 38,4).

Pretpostavljam da će se na poziv ovih duhova odazvati najpre istok. Carevi sa istoka. Oni imaju dvostruki razlog da krenu prvi. Prvi je razlog možda još uvek živa legenda u njihovim zemljama o zlatu na dnu reke Euftrat, a drugi, svakako privlačniji i sigurniji, zlato u Izraelu. Pomenimo samo neke od ovih istočnih zemalja, one najveće, koje bi se mogle nazvati carevima sa istoka: Azerbejdžan, Avganistan, Turkmenistan, Tadžikistan, Kazakstan, Uzbekistan, Kirgistan, Pakistan.

Šta će biti sa jugom? Dominantna zemlja na jugu je Egipat i on će, kao Južni car, pokušati da se odupre Severnom caru, odnosno Gogu, jer, proročanstvo jasno kaže:

„A u poslednje vreme Južni će se car pobiti s njim [sa Severnim carem - *prim. ZKP*]; i car će Severni udariti na nj [na Južnog cara - *prim. ZKP*] kao vihor s kolima i konjicima i s mnogim lađama, i ušavši u zemlje poplaviće i proći.“ Danilo 11,40 (Daničić)

Ostale zemlje juga i zemlje zapada neće imati izbora: „I Livijani i Etiopljani ići će za njim [za Severnim carem - *prim. ZKP*].“ Danilo 11,43 (Daničić) i na taj način će se zatvoriti krug oko Izraela.

Kako razumeti Armagedon? Kao duhovnu ili fizičku bitku? Kao bitku duhovnih sila za umove ljudi ili kao oružani sukob? Mišljenja teologa su i po ovom pitanju različita. Pogledajmo neka od njih:

U komentaru *šeste trube* pomenuli smo Ranka Stefanovića koji kaže da „šesta truba opisuje veliko okupljanje sotonske vojske za bitku poslednjeg vremena - Armagedon.“⁹ Međutim, dok Dragiša Stojičević u šestoj trubi vidi Otomansko carstvo sa njegova četiri sultana (u Alepu, Bagdadu, Damasku i Ikoniji) od 1449. do 1840. godine (vidi Dragiša Stojičević: *Otkrivenje Isusa Hrista*, Niš 1996, str. 96), što se već odavno desilo i ne može se shvatiti kao nagoveštaj duhovne bitke poslednjeg vremena, Stefanović uprkos tome ostaje pri stavu da je i ovde reč o duhovnoj bici, jer se pominju usta i doslovno kaže: „Usta su u Otkrivenju simbol duhovnih oružja u završnoj borbi između Hrista i sotone (upor. 16,13.14; 19,15.21). To pokazuje da poslednja kriza nije fizička ili vojna, već je duhovna. To je bitka za umove i srca čovečanstva.“¹⁰

I koliko god ovaj zaključak izgledao na prvi pogled ubedljiv, toliko izgleda i, najblaže rečeno, čudan. Zašto čudan? Zato što nije reč o ustima ljudi ili duhovnih bića, već je reč o ustima konja. Osim toga, iz njihovih usta izlazi *vatra, dim i sumpor*, što su, opet najblaže rečeno, neobična sredstva za duhovnu bitku! Ali tu nije kraj. Proročanstvo kaže: „Od te tri pošasti – vatre, dima i sumpora

---

⁹ Ranko Stefanović: *Otkrivenje – jasno umu, blisko srcu*, Preporod, Beograd 2018, str. 131.

¹⁰ Ibid.

koji su sukljali iz njihovih usta – izginu trećina ljudi.“ Otkrivenje 9,18. Čudno, da ne može biti čudnije – od duhovne bitke se i gine!

Američki teolog Marvin Mur (Marvin Moore, 1937-2021), takođe smatra da je Armagedon bitka duhovne prirode, ali ne nalazi dovoljno dokaza u samoj Bibliji, verovatno zato što se reč Armagedon pominje samo jednom u njoj (Otkrivenje 16,16), već se više oslanja na mišljenje američke spisateljice Elen G. Vajt (Ellen G. White, 1827-1915), koje ona navodi u svojoj knjizi *Kriza poslednjeg vremena* (Preporod, Beograd 1993, str. 237):

„Narodi sveta žude za sukobom, ali ih zadržavaju anđeli. Kada se ova sila koja koči ukloni, nastupiće vreme nevolje i tuge ... Svi koji ne budu imali duh istine, ujedinije se pod vođstvom sotoninih oruđa. Međutim, oni će biti pod kontrolom dok ne dođe vreme za veliku Armagedonsku bitku.“ U nastavku Mur navodi i izvor ovog teksta: Ellen G. White Comments, *SDA Bible Commentary*, Vol. 7, p. 967.

Prema ovom citatu, svi koji ne budu imali duh istine, imaće duh sotonin. Da li će onda Armagedon biti duhovna ili fizička bitka? Pitanje je suvišno. Naravno da će biti duhovna bitka.

Ali, da li je baš tako? Vratimo se na citirani tekst. Verujem da je čitalac zapazio tri tačke u njemu. Ove tri tačke (...) u drugom redu navednog citata znače da je deo originalnog teksta izostavljen. Šta je to što je izostavljeno? Pogledajmo sada kompletan tekst:

„Narodi sveta žude za sukobom, ali ih zadržavaju anđeli. Kada se ova sila koja koči ukloni, nastupiće vreme nevolje i tuge. **Biće izmišljena smrtonosna ratna oruđa. Plovila sa svojim živim tovarom biće pogrebeni u velikoj dubini.** Svi koji ne budu imali duh istine, ujedinije se pod vođstvom sotoninih oruđa. Međutim,

oni će biti pod kontrolom dok ne dođe vreme za veliku Armagedonsku bitku.“¹¹

Zašto je Marvin Mur izostavio podvučene rečenice? Očigledno, zato što one potpuno menjaju smisao celokupnog teksta Elen Vajt. Jer, ako narodi sveta žude za sukobom i ako budu izmišljena smrtonosna ratna oruđa, a već ih danas ima napretek, šta će uraditi ti narodi kada ih budu pustili anđeli koji ih sada zadržavaju? Doći će vreme za veliku Armagedonsku bitku. Kakva će biti ta bitka? Ne znam ko može pomisliti da bi bitka sa smrtonosnim ratnim oruđima i sa tolikom žudnjom za sukobom bila duhovna bitka! Biće to prava fizička bitka sa razornim ratnim oružjem i razornim posledicama, ali ta činjenica se, očito, nije poklapala sa idejom Marvina Mura, pa je umesto dve rečenice stavio tri tačke.

Da zaključimo! Prvo, u navođenju citata, biblijskih ili nebiblijskih svejedno, možemo izostaviti samo ono što neće promeniti njihov smisao. Drugo, malo više opreznosti i logike u egzegezi pomoći će nam da pravilno razumemo Božju reč i da joj ništa ne dodajemo niti oduzimamo. Odgovornost je velika i treba uvek imati na umu reči opomene:

„Ako ko dometne ovome, Bog će nametnuti na njega zla napisana u knjizi ovoj; i ako ko oduzme od reči knjige proroštva ovoga, Bog će oduzeti njegov deo od knjige života, i od grada svetoga, i od onoga što je napisano u knjizi ovoj.“ Otkrivenje 22,18.19

A što se tiče Armagedonske bitke, za mnoge tumače je i dalje sporno mesto na kojem će se ona odigrati. Najveći problem je kako razumeti samu reč *Armagedon*, jer se ona u nekim prevodima pojavljuje i kao *Harmagedon*.

---

¹¹ Ellen G. White: *Comments*, citirano u: *SDA Bible Commentary*, Vol. 7, p. 967 - 1900.

Neki smatraju da je prva varijanta jevrejska, a druga grčka. *SDA Biblijski komentar* kaže sledeće:

„Varijanta *Harmagedon* (Otkrivenje 16,16) je kompozitna transliteracija sa hebrejskog. Mišljenja se razlikuju o tome koje hebrejske reči predstavlja grčka transliteracija. Prva komponenta, *Har-*, znači 'planina', ali ako je to transliteracija hebrejske reči '*ar* ili '*ir*, ona bi značila 'grad'. Druga komponenta, *-magedon*, možda je od hebrejskog *Megido* ili *Megidon* (1. Carevima 9,15; 2. Dnevnika 35,22; Zaharija 12,11), grad Megido, ili možda, iako neverovatno, od *mo'ed*, reči koja se obično koristi u Starom zavetu za 'sastanak' (2. Mojsijeva 27,21; itd.) 'sabor' ili 'mesto sastanka' (Pláč 1,15; 2,6). U Isaiji 14,13 *Har-mo'ed* je preveden kao 'gora zborna' ili 'saborna gora', i označava goru na kojoj je 'car vavilonski' težio da sedne.“¹²

Postoji još jedna mogućnost, možda i prihvatljivija od prethodnih, za razumevanje reči Armagedon. To je izraz *Har migdo*, koji znači *Gora Njegove svetosti*, o odnosi se takođe na goru Sion.

Šta možemo zaključiti? Gde će se održati Armagedonska bitka? U polju Megidonskom, pored grada Megidona, ili na Gori zornoj? Ne zaboravimo da je Gora zborna uvek bila Sion, mesto na kojem je stajao Hram, a koja se kod proroka Danila naziva i Krasna sveta gora (Danilo 11,45). Bilo za koju varijantu da se odlučimo, jedno nećemo pogrešiti, a to je da će se Armagedonska bitka odigrati u Izraelu.

Za one neodlučne gde bi to moglo biti, Robert Hejden Mauns (Robert Hayden Mounce, 1921-2019), bivši profesor Novog zaveta na Vitvort univerzitetu u Spoke-

---

¹² *SDA Bible Commentary*, Volume 8, Review and Herald Publishing Association, Hagerstown, USA (n. d.), str. 75.

nu, SAD, ima pomirljiv stav i naglašava kao najznačajniji sâm ishod bitke:

„Gde god da se događaj zbude, Armagedon stoji kao simbol konačnog zbacivanja svih sila zla. Biće to delo Boga, moćnog i vlasnog. Veliki sukob između Boga i Sotone, Hrista i Antihrista, dobra i zla, koji leži ispod svekolikog i promenljivog istorijskog zbivanja, završiće se konačno u poslednjoj odlučujućoj bici, u kojoj će Bog pobediti i povesti sa sobom sve one koji su svoje pouzdanje položili na Boga. To je Armagedon.“¹³

Jezekilj 38,18-20.

¹⁸Evo šta će se dogoditi toga dana: Kada Gog napadne zemlju Izraelovu, planuće moj ražareni gnev, govori Gospod Gospod. ¹⁹U žaru svoje ognjene srdžbe govorim: U to vreme nastaće velik zemljotres u zemlji Izraelovoj. ²⁰Ribe u moru, ptice na nebu, divlje životinje, svako stvorenje koje gmiže po tlu i sav narod na licu zemlje zadrhtaće preda mnom. Gore će biti oborene, litice se smrviti i svaki zid se srušiti na zemlju.

Veliki zemljotres. U zemlji Izraelovoj. Neće biti nijednog stvorenja ni u vodi, ni na nebu, ni na zemlji koje neće zadrhtati od straha. Biće to zemljotres takve jačine da će se *svaki zid srušiti na zemlju* (Jezekilj 38,20).

Hans K. LaRondel kaže da će se Jahveova prisutnost očitovati u strahovitom zemljotresu:

„Jezekilj ne dopušta nimalo sumnje da će Bog na kraju istorije još jednom intervenisati. Kao pobednički ratnik On će se boriti za svoj narod, kao što je to činio u

---

¹³ Robert Hayden Mounce: *Ivanovo Otkrivenje*, Dobra vest, Novi Sad 1985, str. 283.

stara vremena. Jahveova sveta prisutnost iznenada će postati očigledna zahvaljujući strahovitom zemljotresu 'u zemlji Izrailjevoj!...'“¹

Ovaj isti zemljotres, razorne snage, neviđenih razmera i strašnih posledica, videli smo, pominje se i u Otkrivenju 16, odnosno u opisu sedmog zla:

„¹⁸Tada sevnuše munje, razlegoše se tutnjava i gromovi i nastade strahovit zemljotres kakvog nije bilo otkad je čoveka na zemlji – toliko je snažan bio taj zemljotres. ¹⁹Veliki grad se raspade na tri dela i srušiše se neznabožački gradovi.“ Otkrivenje 16,18.19.

Ovo nam pokazuje da šesto i sedmo zlo nemaju globalni karakter, već ograničeni, regionalni karakter.

To nam potvrđuje i činjenica da se Veliki grad raspada na tri dela, dok se neznabožački gradovi ruše. O čemu se ovde radi? Pisac Otkrivenja, očito, pravi razliku između Velikoga grada i drugih gradova kada kaže da su drugi gradovi neznabožački. To znači da Veliki grad nije neznabožački, već da on poznaje Boga, a grad koji poznaje Boga može biti samo Jerusalim. Na žalost, ni on neće biti sasvim pošteđen. Neće biti srušen, ali će se raspasti na tri dela. Da bismo bolje razumeli razlog tome, moramo se setiti šta o njemu piše prorok Zaharija u sledećim stihovima:

„¹Dolazi Dan Gospodnji, kada će usred tebe, Jeruslime, tvoja dobra biti razdeljena kao plen. ²Za boj protiv Jeruslima okupiću sve narode. Oni će osvojiti grad, opljačkati kuće i silovati žene. Pola grada će otići u izgnanstvo, ali ostali narod neće biti odveden iz njega. ³A onda će izaći Gospod i boriti se protiv tih naroda onako kako se on bori u dan boja. ⁴Toga dana će mu noge stajati

---

¹ Hans K. LaRondelle: *Harmagedon*, Saatkorn-Verlag, Hamburg 1991, str. 56.

na Maslinskoj gori, istočno od Jerusalima. Maslinska gora će se rasceliti nadvoje, od istoka na zapad, i stvoriti ogromnu dolinu. Pola gore će se pomeriti na sever, a pola na jug. ⁵Tada ćete pobeći u dolinu među mojim gorama, jer će se ona prostirati sve do Acela. Pobeći ćete kao onda kada ste bežali od zemljotresa u vreme Ozije, cara Jude. Tada će doći Gospod, moj Bog, a s njim i svi sveti.“ Zaharija 14,1-5

Ali to mogu biti i ovi stihovi, u kojima se naglašava duhovna dimenzija Božje intervencije, odnosno čišćenje jedne trećine Izrailja, zapravo njegovog ostatka:

„⁸U svojoj zemlji, govori Gospod, dve trećine biće istrebljene, a samo jedna trećina ostavljena. ⁹Tu trećinu ću provesti kroz oganj; prečistiću ih kao srebro i proveriti kao zlato. Prizvaće moje Ime, i ja ću im se odazvati i reći: ,Oni su moj narod,‘ a oni će reći ,Gospod je naš Bog.“ Zaharija 13,8.9.

Dodajmo svemu ovome i razmišljanje Džoela Ričardsona, koji objašnjava značenje reči *preda mnoom iz 20. stiha*, što je u nekim prevodima prevedeno rečima *u mojoj prisutnosti* (npr. New International Version, New Living Translation, English Standard Version itd.), dok je LaRondel pomenuo Jahveovu *svetu prisutnost*:

„Reč koja je upotrebljena za prisustvo je hrebredska reč *panim*, koja se odnosi na lice neke osobe. Kada Bog kaže da će ljudi po zemlji zadrhtati od Njega (tj. Njegovog lica – *panim*), On kaže da će biti prestravljeni zbog Njegovog vidljivog pojavljivanja pred njima. Što se tiče reči *panim*, *Novi Ungerov biblijski rečnik* [The New Unger's Bible Dictionary, Chicago : Moody, 1988], kaže: 'Prisustvo (lice) Jehove označava Jehovino lično prisustvo.' U *Novoj internacionalnoj enciklopediji biblijskih reči* [The New International Encyclopedia of Bible Words, Grand Rapids : Zondervan, 1999], stoji: 'U Sta-

rom zavetu nalaziti se u Božjoj ili nečijoj prisutnosti označava se predlogom (*l*) i prefiksom hebrejske reči *panim* (lice) što podrazumeva da jedna osoba stoji naspram druge, licem k licu.’

Jezekilj opisuje kako se narod skriva od lica Božjeg, što ukazuje da će se bitka Goga i Magoga završiti kada Isus Mesija, utelovljeni Bog, postane vidljivo prisutan na zemlji, u Izraelu.

Dokaz za Isusovo vidljivo prisustvo po završetku ove bitke vidi se u Jezekilju 39,7: ’I sveto ime moje obznaniću usred naroda svog Izrailja, i neću više dati da se skvrni sveto ime moje, nego će poznati narodi da sam ja Gospod, Svetac u Izrailju.’

Ovo je jedini put da se izraz ’Svetac u Izrailju’ koristi u Bibliji. Radi se o hebrejskom *kadoš kadoš baJisrael*. Sličan izraz, ’Svetac Izrailjev’ (*kadoš kadoš Jisrael*), korišćen je trideset i jedan put u Svetom pismu (npr. Isaija 12,6; 43,3; 55,5; 60,9). Ali ovde Gospod nije viđen samo kao Svetac Izraelov, već da je i zaista prisutan u Izraelu, na zemlji!²

Ne možemo, a da se ovde ne setimo Danilovog proćanstva, o kojem smo već govorili, taćnije, da se setimo reći anđela Gavriila koje je uputio proroku Danilu:

“A u to će se vreme podignuti Mihailo veliki knez, koji brani tvoj narod; i biće žalosno vreme, kakoga nije bilo otkako je naroda do tada; i u to će se vreme izbaviti tvoj narod, svaki koji se nađe zapisan u knjizi.” Danilo 12,1. (Danićić)

A Mihailo je sam Isus Hristos, Veliki Knez judejski (Danilo 10,13; 12,1).

---

² Džoel Rićardson: *Kada Jevrejin bude vladao svetom*, MBM plus, Novi Sad 2017, str. 230.

Jezekilj 38,21-23.

²¹*Pozvaću mač protiv Goga na svim mojim gorama, govori Gospod Gospod, i brat će dići mač na brata.*
²²*Izvršiću presudu nad njim pomorom i krvoprolićem. Izliću na njega i njegove čete i na mnoge narode s njim silnu kišu, grad i gorući sumpor.* ²³*Pokazaću svoju veličinu i svoju svetost i obznaniti se naočigled mnogim narodima. Tada će znati da sam ja Gospod.*

Ovde i dalje govori Gospod. Zato se ne možemo složiti sa tvrdnjom LaRondela da je Jezekilj ovaj koncept rata preuzeo od drugih proroka:

„Sasvim svesno primenjuje prorok koncept Jahveovog rata koji je preuzeo od ranijih proroka (up. Jezekilj 38,17; 39,8). Prema njemu na gorama Izrailjevim treba da bude uništen poslednji neprijatelj Božjeg naroda (Jezekilj 38,8.21; 39,2.17), slično kao što je to ranije prorekao Isaija o Asiriji, naime 'Skršiću Asirca u mojoj zemlji, izgaziti ga na mojim gorama' (Isaija 14,25).“¹

Brat će dići mač na brata (Jezekilj 38,21). Setimo se da je isto ovako pisao i prorok Zaharija:

„¹³Toga dana će Gospod među njima stvoriti veliku pometnju. Svako će ščepati onoga do sebe i napasti ga.“
Zaharija 14,13.

U neprijateljskim redovima stvoriće se takva panika i takva pometnja da se neće znati ko je kome brat, a ko kome neprijatelj:

„Oružje koje će se upotrebiti protiv Goga jesu zemljotresi (Jezekilj 38,19; Isaija 24,18-20; Joilo 3,16; Agej 2,6), mač (Jezekilj 38,21), pomor i krvoproliće

---

¹ Hans K. LaRondelle: *Harmagedon*, Saatkorn-Verlag, Hamburg 1991, str. 56.

(Jezekilj 38,22; 5,17; 28,23), i potopska kiša, grad i sumpor (Jezekilj 38,22; 1. Mojsijeva 19,24; Psalam 11,6; Isaija 30,30; 34,9).²

Od ovih sedam vrsta oružja, koje navodi Tejlor, šest pripadaju Bogu. Sedmo je izmislio čovek, i čovek će ga upotrebiti protiv svakoga ko mu se približi, jer će biti raspamećen strahovitim zemljotresom, pomorom, krvoprolićem, silnom kišom potopskih razmera, ogromnim ledenim gromadama i sumporom, i vitlaće mačem na sve strane, u strahu da sačuva sopstveni život.

Jezekilj 39,1-5.

¹Sine čovečiji, prorokuj protiv Goga i reci: ,Ovako kaže Gospod Gospod: Evo me protiv tebe, Gože, glavni vladaru Mešeha i Tuvala. ²Okrenuću te i pogurati. Dovešću te sa dalekog severa i poslati te protiv gora Izraelovih. ³Onda ću ti izbiti luk iz leve ruke i prosuti ti strele iz desne. ⁴Pašćeš na gorama Izraelovim, ti i sve tvoje čete i narodi s tobom. Daću te za hranu svim vrstama ptica grabljivica i divljih životinja. ⁵Pašćeš na otvorenom polju, jer ja sam govorio, govori Gospod Gospod.

Ovo poglavlje počinje sličnim rečima kao i prethodno, pozivom Jezekilju da prorokuje protiv Goga, koga će sa dalekog severa dovesti protiv gora Izrailjevih da mu na njima izbije iz ruku luk i strele, odnosno da ga potpuno onemogućí i uništi, ne samo njega, već i sve čete i narode s njim:

---

² 2 John B. Taylor: *Ezekiel, An Introduction and Commentary*, Leicester, England: Inter-Varsity Press, 1969, str. 240.

„Njihovo uništenje biće tako potpuno da će njihova mrtva tela biti ostavljena kao hrana za sve vrste ptica grabljivica i divlje zveri da ih prožderu. Izrael neće morati da brani sam sebe, jer će Gospod to činiti za njega.“¹

Komentar ovih biblijskih stihova može se naći i u Talmudu:

„Gle, pojaviće se car u zemlji Magog u poslednjim danima. On će sabrati careve koji krune nose i komandire sa oklopima, i svi će mu se narodi pokoravati. Oni će povesti bitku protiv dece u rasejanju, ali će ih Gospod spremno dočekati i sagoreće dah života u njima plamenim ognjem što dolazi sa podnožja slavnog trona. Njihova mrtva tela će padati po gorama zemlje Izrael, i divlje poljske zveri i ptice nebeske će se skupiti da se goste njima.“²

Jezekilj 39,6-8.

⁶Poslaću oganj na Magog i na one koji spokojno žive u primorju, i oni će znati da sam ja Gospod. ⁷’Obznaniću svoje sveto Ime među mojim narodom Izraelom. Neću više dati da se moje sveto Ime oskvrnjuje, i narodi će znati da sam ja, Gospod, Svetac u Izraelu. ⁸Evo, već dolazi i dogodiće se dan o kojem sam govorio, govori Gospod Gospod.

Koji je to dan o kojem je govorio Gospod?

Smatram da je to dan kada će Gospod obznaniti svoje sveto Ime među svojim narodom Izrailjem i kada

---

¹ Henry Allen Ironside: *Ezekiel the Prophet*, Loizeaux Brothers, Inc., Neptune, New Jersey 1980, str. 272.

² Citirano u: Džoel Ričardson: *Zver sa Bliskog istoka*, [n. d.], str. 171.

će svi narodi saznati da je on Gospod, svetac u Izraelu. Evo, kako je Gospod svoju nameru objavio proroku Jezekilju:

„¹⁶Dode mi reč Gospodnja: ¹⁷Sine čovečiji, kada je izraelski narod živeo u svojoj zemlji, ukaljao ju je svojim načinom života i delima. Preda mnom je njihov način života bio poput ženine mesečne nečistoće. ¹⁸Zato sam izlio svoju srdžbu na njih, jer su prolivali krv u zemlji i ukaljali je svojim idolima. ¹⁹Raspršio sam ih među narodima i oni se rasejaše po zemljama. Sudio sam im prema njihovom načinu života i delima. ²⁰I kud god da su išli među narodima, skvrnavili su moje sveto Ime, jer se za njih govorilo: ‚Ovo je Gospodnji narod, a ipak su morali da odu iz svoje zemlje.‘ ²¹Ali meni je bilo stalo do moga svetog Imena, koje je izraelski narod oskvrnavio među narodima među koje je otišao. ²²Zato reci izraelskom narodu: ‚Ovako kaže Gospod Gospod: Nije radi vas, izraelski narode, ovo što činim, nego radi moga svetog Imena, koje ste oskvrnavili među narodima među koje ste otišli. ²³Pokazaću svetost svoga velikog Imena, koje je oskvrnavljeno među narodima, Imena koje ste oskvrnavili među njima. Tada će narodi znati da sam ja Gospod, govori Gospod Gospod, kada na vama pokažem svoju svetost njima naočigled. ²⁴‚Jer, izvešću vas iz narodâ. Sabraću vas iz svih zemalja i dovesti vas u vašu zemlju. ²⁵Onda ću vas zapljusnuti čistom vodom, i bićete čisti. Očistiću vas od sve vaše nečistoće i od svih vaših idola. ²⁶Daću vam novo srce i usaditi u vas nov duh. Izvadiću iz vas kameno srce i dati vam srce od mesa. ²⁷Staviću svoga Duha u vas i učiniti da živite po mojim uredbama i da pomno izvršavate moje zakone. ²⁸Živećete u zemlji koju sam dao vašim praocima i biti moj narod, a ja ću biti vaš Bog. ²⁹Spašću vas od sve vaše nečistoće. Učiniću da žita bude u izobilju i neću na vas dovoditi

glad. ³⁰Umnožiću plodove drveća i rod njiva, pa vas više neće vređati među narodima zbog gladi. ³¹Tada ćete se setiti svoga zlog načina života i opakih dela, pa ćete se gnušati sebe zbog svojih greha i gnusoba. ³²Hoću da znate da ovo ne činim radi vas, govori Gospod Gospod. Neka vas je stid i sram vašeg načina života, izraelski narode! ³³Ovako kaže Gospod Gospod: Onoga dana kada vas očistim od svih vaših greha, ponovo ću naseliti vaše gradove, i ruševine će biti obnovljene. ³⁴Opustela zemlja biće opet obrađena – neće više ležati pusta pred očima svih koji tuda prođu, ³⁵koji će govoriti: 'Ova zemlja, koja je bila opustošena, sada je poput edenskog vrta. Gradovi koji su ležali u ruševinama, pusti i razoreni, sada su utvrđeni i naseljeni.' ³⁶Tada će narodi koji ostanu oko vas znati da sam ja, Gospod, obnovio ono što je bilo razoreno i zasejao ono što je bilo pusto. Ja, Gospod, govorio sam, i ja ću to učiniti.' ³⁷Ovako kaže Gospod Gospod: Još jednom ću popustiti pred molbama izraelskog naroda i učiniti narod brojnim poput ovaca, ³⁸brojnim poput stada za žrtvene prinose u Jerusalmu u vreme praznika koji su mu određeni – tako će razoreni gradovi biti napunjeni stadima ljudi. Tada će znati da sam ja Gospod.“ Jezekilj 36,16-38.

Čudna je ljubav. Teško shvatljiva, a još teže objašnjiva. Gornji primer to najbolje pokazuje. Izrailj, kao narod, koji je dobio ime preko svog patrijarha Jakova (1. Mojsijeva 32,28), oskvrnio je i svoje i Božje ime u svojoj zemlji čineći svakojaka nepočinstva. Zato ga je Bog raspršio među narodima. Međutim, on je i u zemljama svojih neprijatelja nastavio da sramoti ime Gospodnje. Šta će Bog učiniti? Bog će posvetiti svoje ime. Kako? Onako kako to niko ne očekuje. U skladu sa imenom koje Mu je dao apostol Jovan, *Bog je Ljubav* (1. Jovanova 4,16), Gospod će vratiti svoj narod u Obećanu zemlju i

pokazati svoju svetost na njima naočigled svih naroda. Videli smo kako. Očistiće ih od svih nečistota, daće im novo srce i usadiće nov duh u njih. Potom će uslediti takvi blagoslovi da će se ubrzo zemlja koju im je dao pretvoriti u Edemski vrt (Jezekilj 36,35). „Tada će narodi zna-ti da sam ja Gospod, govori Gospod Gospod. (Jezekilj 36,23).“

To što će narodi znati, znaće i Gog i Magog. To isto znaće i svi oni narodi i plemena koji će im se pridružiti, ali umesto da se poklone Bogu, smatraće da je došlo vreme da unište Božji narod i da mu opustoše zemlju. Međutim, u toj istoj zemlji doživće i svoj kraj.

Jezekilj 39,9-11.

⁹Tada će oni koji žive u gradovima Izraela izaći i naložiti vatru i spaliti oružje – male i velike štitove, lukove i strele, bojne toljage i koplja. Sedam godina će time ložiti vatru. ¹⁰Neće morati da skupljaju drva po poljima ni da ih seku po šumama, jer će oružjem ložiti vatru. I oteće dobra onima koji su njima otimali dobra i opljačkati one koji su pljačkali njih, govori Gospod Gospod. ¹¹Toga dana daću Gogu grobno mesto u Izraelu, u Dolini putnikâ, istočno od Mrtvog mora. Putnici više neće moći da prolaze onuda, jer će Gog i sve mnoštvo njegove vojske biti tamo sahranjeni. I tu dolinu će prozvati dolina Hamon Gog.

Obratimo pažnju na činjenicu da će „oni koji žive u gradovima Izraela izaći i naložiti vatru i spaliti oružje“ (stih 9). To nam pokazuje da će Bog u velikoj meri sprečiti da neprijateljska vojska prodre u izrailjske gradove. Možda bi bio dokaz više to šta je Gospod poručio Gogu:

„Pašćeš na gorama Izraelovim, ti i sve tvoje čete i narodi s tobom.“ Jezekilj 39,4

Dvojica najpoznatijih luteranskih teologa devetnaestog veka, Karl Fridrih Kajl i Franc Delič, zabeležili su tri načina uništenja Gogove vojske:

„Da bi pokazao kakav će strašan sud biti nad Gogom, Jezekilj prikazuje tri posebna načina totalnog uništenja njegovih moćnih snaga. Na *prvom* mestu, spaljivanje sveg oružja palog neprijatelja pružiće stanovnicima zemlje Izrailja ogrevnog drveta za sedam godina, tako da neće imati potrebe da skupljaju drva po poljima ili šumama (stihovi 9 i 10). (...) Na *drugom* mestu, Bog će odrediti veliku grobnicu za Gogovu vojsku u jednoj dolini u Izrailju koja će se kao posledica toga nazvati 'Gogovo mnoštvo'. (...) Na *trećem* mestu, Bog će obezbediti pticama grabljivicama i grabljivim zverima obilan obrok posle ovog klanja.“¹

Kad već spominjemo oružje Goga i njegove vojske, „male i velike štitove, lukove i strele, bojne toljage i koplja“ (39,9), možda će se neko zapitati koliko je realno da se ovakvo primitivno naoružanje koristi u poslednje vreme. Naravno da nije realno, ali pretpostavimo da je Bog u viziji pokazao Jezekilju automatske puške, snajpere, heklere, puškomitraljeze, minobacače, bacače granata, zatim borna kola, topove, tenkove, samohodne haubice, raketne sisteme, pa desantno-jurišne helikoptere, borbene avione svake vrste, dronove, i ko zna šta sve još, da li bi to prorok uopšte razumeo i da li bi bio u stanju da nam opiše? Zato je sasvim razumljivo što je Bog pošao od

---

¹ C. F. Keil and F. Delitzsch: *Commentary on the Old Testament*, Volume IX, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan 1991, str. 173.176.

onoga što je Jezekilju bilo dobro poznato, blisko i jasno, a to su borbena sredstva onoga vremena.

A kada je u pitanju simbolika iz Otkrivenja, tu se pristup i slika poprilično menja. Setimo se opisa konja i jahača u *šestoj trubi*:

„¹⁷A konji i jahači koje sam video u svom viđenju izgledali su ovako: Nosili su vatrenocrvene, zagasitoplave i sumpornožute grudne oklope. Glave konja su bile kao u lava, a iz usta su im sukljali vatra, dim i sumpor. ¹⁸Od te tri pošasti – vatre, dima i sumpora koji su sukljali iz njihovih usta – izginu trećina ljudi. ¹⁹Moć ovih konja bila je u njihovim ustima i repovima. Jer, repovi su im bili slični zmijama: imali su glave kojima su nanosili povrede.“ Otkrivenje 9,17-19.

Jasno je da nam se ovde daje do znanja da ovi konji nisu obični konji i da u njima možemo prepoznati neka savremena borbena oruđa ili oruđa koja će se tek pojaviti.

Jezekilj 39,12-16.

¹²Sedam meseci će ih izraelski narod sahranjivati da bi očistio zemlju. ¹³Sav narod zemlje će ih sahranjivati i primiti čast na dan kada se proslavim, govori Gospod Gospod. ¹⁴Posle sedam meseci, biće određeni ljudi koji će putovati zemljom i tražiti i sahranjivati one koji su ostali po zemlji, da je očiste. ¹⁵Dok budu putovali zemljom, čim koji od njih ugleda ljudsku kost, staviće znak pored nje da tamo stoji dok je grobari ne pokopaju u dolini Hamon Gog. ¹⁶(U blizini će biti i grad po imenu Hamona). Tako će očistiti zemlju.

Ovo je već drugi put da se pominje broj *sedam*. Najpre je bilo reči o tome da će Izrailjci sedam godina ložiti

vatru i spaljivati oružje Gogove vojske (39,9), a evo sada, da će sedam meseci ukopavati njihove mrtve (39,12). Džon B. Tejlor u ovom broju vidi apokaliptičku simboliku:

„Ponovljeno pozivanje na broj sedam podseća da je ovde reč o apokaliptičkom simbolizmu i da zbog toga ne treba tražiti doslovno ispunjenje ovih detalja.“¹

Broj sedam se u Starom zavetu pojavljuje 77 puta (da li igrom slučaja?) i simboliše potpun ciklus, dinamičko savršenstvo pojavnoga, sveukupnost prostora i vremena. Kada je u pitanju broj predmeta, pojava i događaja, čak i u knjigama koje su apokaliptičke prirode, kakve su npr. knjiga proroka Danila i Otkrivenje, broj sedam treba shvatiti doslovno, recimo sedam crkava, sedam pečata, sedam truba, sedam zala itd., ali kada su u pitanju proročki lanci, tu treba primenjivati princip dan za godinu (vidi 4. Mojsijeva 14,34 i Jezekij 4,6), po kojem jednom proročkom danu odgovara jedna kalendarska godina. Ako bismo ovaj princip primenili na sedam meseci, koliko je prorečeno da će Izrailjci ukopavati Gogove mrtve vojnike, dobili bismo 7 x 30 dana, odnosno 210 proročkih dana tj. 210 kalendarskih godina. Šta ćemo tek dobiti, ako sedam godina, koliko će Izrailjci spaljivati Gogovo oružje, pretvorimo u proročke dane, pa onda te proročke dane u proročke godine? Ni manje ni više, nego 2.520 godina.

Oba ova slučaja pokazuju da je neprihvatljivo Tejlorovo insistiranje na apokaliptičkom simbolizmu, jer obezmišljava celu proročku priču o pojavi Goga i Magoga u poslednje dane, odnosno u poslednje vreme. Ako i posle Goga do Hristovog drugog dolaska ostaje još preko dva i

---

¹ John B. Taylor: *Ezekiel, An Introduction and Commentary*, Leicester, England: Inter-Varsity Press, 1969, str. 241.

po milenijuma vremena, onda se tačnost Jezekiljevog proročanstva ozbiljno dovodi u pitanje. Prema tome, i jedan i drugi vremenski period, od sedam godina i od sedam meseci, treba shvatiti doslovno, i nikako drugačije.

Istog je mišljenja i Henri Alen Ajronsjajd:

„Tako će iznenada smrt zadesiti milione onih koji su sačinjavali ove vojske da neće biti prilike da sahranjuju svoje mrtve. Udarac će doći u jednom trenu: leševi će biti razbacani svuda u dolini Hamon-Gog, koja će po svojoj prilici biti ista kao dolina Megido ili Jezrael, gde će različite nacije biti uništene ognjem s neba u vreme kraja. Ovi raspadnuti leševi će zatrovati sâm vazduh, i bili bi izvor teške zaraze za celu zemlju ako se skoro odmah ne preduzmu koraci da se oni propisno uklone: stoga će se formirati veliki odred grobara čiji će posao biti da prođu kroz celo područje gde je Gogova vojska uništena i zakopaju tela da bi očistili zemlju. Sedam meseci će se ovaj posao odvijati pre nego što poslednja tela budu sakrivena od pogleda ljudi. Svako ko prođe kroz ovu regiju i vidi kosti ili leševe, moraće da postavi znak kako bi ga grobari mogli videti i tako ukloniti tela što je pre moguće. Na taj način će se zemlja očistiti od svoje nečistoće i pročistiti vazduh.“²

Jezekilj 39,17-21.

¹⁷*'Sine čovečiji, ovako kaže Gospod Gospod: Reci svim vrstama ptica i divljih životinja: 'Skupite se i dođite sa svih strana za žrtvu koju vam spremam, veliku žrtvu na gorama Izraelovim. Tamo ćete jesti mesa i piti krvi.*

¹⁸*Ješćete mesa ratnikâ i piti krvi zemaljskih vladara kao*

---

² Henry Allen Ironside: *Ezekiel the Prophet*, Loizeaux Brothers, Inc., Neptune, New Jersey 1980, str. 273.

da su ovnovi i jaganjci, koze i junci – utovljene životinje iz Bašana. ¹⁹Ješćete loja od žrtve koju vam spremam dok se ne nasitite i piti krvi dok se ne napijete. ²⁰Za mojom trpezom doista ćete se najesti konjâ i konjanikâ, ratnikâ i vojnikâ svake vrste‘, govori Gospod Gospod. ²¹Pokazaću svoju slavu među narodima, i svi narodi će videti kaznu koju izvršavam i ruku koju polažem na njih.

Narod će sahranjivati leševe, ali da ipak ne bi došlo do zaraze, pobrinuće se i sâm Gospod, i to na dva načina. Prvi način je oganj, jer je rekao: „Poslaću oganj na Magog i na one koji spokojno žive u primorju.“ (Jezekilj 39,6), a drugi način je taj što će sa svih strana skupiti ptice i divlje životinje, jer im je obećao bogatu trpezu: „Za mojom trpezom doista ćete se najesti konjâ i konjanikâ, ratnikâ i vojnikâ svake vrste‘, govori Gospod Gospod.“ Jezekilj 39,20

Posle sedam meseci ostaće malo posla, tek po koja kost:

„¹⁴Posle sedam meseci, biće određeni ljudi koji će putovati zemljom i tražiti i sahranjivati one koji su ostali po zemlji, da je očiste. ¹⁵Dok budu putovali zemljom, čim koji od njih ugleda ljudsku kost, staviće znak pored nje da tamo stoji dok je grobari ne pokopaju u dolini Hamon Gog.“ Jezekilj 39,14.15.

Jezekilj 39,22-24.

²²Od toga dana nadalje, izraelski narod će znati da sam ja Gospod, njihov Bog. ²³I narodi će znati da je izraelski narod otišao u izgnanstvo zbog svoga greha, jer su mi bili neverni. Zato sam sakrio svoje lice od njih i predao ih u ruke njihovim neprijateljima, i oni svi padoše od

mača. ²⁴Postupio sam s njima prema njihovoj nečistoti i njihovim prestupima, i sakrio sam svoje lice od njih.

Na osnovu ovih stihova jasno vidimo zašto je Bog toliko vekova skrivao svoje lice od svog izabranog naroda i zašto ga je izagnao iz Obećane zemlje. Razlog tome bili su njegovi gresi, neverstvo, nečistota i prestupi. Henri Alen Ajronsaid ovako komentariše navedene stihove:

„Jahveova slava će se manifestovati među narodima kada vide sud koji će se izvršiti nad Gogom. Dom Izraeljev takođe će priznati onda da je Jahve njihov Bog intervenisao u njihovu korist, a oni će se obratiti k Njemu kao u danima njihovih otaca kada ih je izbavio iz Egipta. Narodi će tada razumeti da su sve patnje koje je dom Izraeljev pretrpeo u toku mnogih vekova svog zatočeništva i rasejanja među paganima bile zbog njihovih bezakonja. Narod je grešio protiv Boga i zato je On okrenuo svoje lice od njih i predao ih u ruke njihovih neprijatelja; i zbog toga su u toku svih vekova padali od mača, a zbog njihovih nečistota i njihovih mnogobrojnih sagrešenja, i njihovih mnogostrukih prestupa, Bog je odbijao da interveniše za njih i odvrćao svoje lice kada su vapili k Njemu. Međutim, u danu koji ide sve će ovo doći svome kraju, jer će se oni okrenuti k Njemu u pokajanju, a On će okrenuti svoje lice k njima u blagoslovu.“¹

O ovome takođe pišu Kajl i Delič:

„Strašan sud nad Gogom imaće dvostruki efekat kao otkrivenje Božje slave – *prvo*, Izrael će znati da Gospod jeste i da će zauvek biti njihov Bog (stih 22); *drugo*, neznabošci će znati da je On dao Izrael pod njihovu vlast,

---

¹ Henry Allen Ironside: *Ezekiel the Prophet*, Loizeaux Brothers, Inc., Neptune, New Jersey 1980, str. 275.

i izagnao ga iz njegove zemlje, ne zbog slabosti, već da bi ga kaznio zbog neverstva i otpadništva (stih 23 i 24).“²

Jezekilj 39,25-29.

²⁵ 'Zato ovako kaže Gospod Gospod: Sada ću vratiti Jakova iz sužanjstva i smilovati se na sav izraelski narod, i pokazaću svoju revnost za svoje sveto ime. ²⁶ Oni će zaboraviti svoju sramotu i svu nevernost koju su pokazali prema meni kada su spokojno živeli u svojoj zemlji kada nikoga nije bilo da ih plaši. ²⁷ Kada ih vratim iz narodâ i saberem iz zemalja njihovih neprijatelja, pokazaću svoju svetost na njima naočigled mnogim narodima. ²⁸ Tada će znati da sam ja Gospod, njihov Bog. Jer, iako sam ih poslao u izgnanstvo među narode, sabraću ih u njihovu zemlji, ne ostavljajući nikoga. ²⁹ Više neću kriti svoje lice od njih, jer ću izliti svoga Duha na izraelski narod, govori Gospod Gospod.

Jakov u sužanjstvu, Izrailj u pobedi. Dok je izazove rešavao sâm, u svojoj sili, zvao se Onaj koji potiskuje, a kad se susreo sa Božanskim Bićem dobio je ime Borac Božji ili Pobjednik. Išao je napred i pobjeđivao. Nije posustajao.

Rekao bih da je to smisao zašto je Gospod uopšte promenio ime Jakovu (1. Mojsijeva 32,24-29). Mnogo puta se Jakov oslanjao na sebe, padao i bio u sužanjstvu. Kad kažem Jakov, mislim sada na sav jevrejski narod. Nekad je to trajalo godinama, nekad vekovima. Dolazi

---

² C. F. Keil and F. Delitzsch: *Commentary on the Old Testament*, Volume IX, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan 1991, str. 177.

vreme da bude Izrailj. Da bude Pobednik. Ali Pobednik jedino kroz blagoslov Gospodnji.

„Iz ovoga dela proročanstva jasno proizlazi da će potpuni povratak Jakova iz sužanjstva uslediti nakon napada i poraza Goga i njegovih vojski. Ovo izgleda jasno dokazuje da će se događaji koje smo posmatrali u ova dva poglavlja, odvijati za vreme velike nevolje i pre pojave Gospoda Isusa Hrista kao Cara nad carevima i Gospodara nad gospodarima. Izrael će tada razumeti razlog svoje patnje tokom vekova, i obratiće se pokajnički Gospodu, protiv koga je grešio, koji će u svojoj beskrajnoj milosti oprostiti njegova bezakonja i okrenuti ga k sebi. Onda će oni mirno živeti u svojoj zemlji i neće biti nikoga ko bi ih plašio. Kada ih On bude povratio iz narodâ, to jest, iz pagana među kojima su tako dugo bili rasejani, i pokupi ih iz svih zemalja svojih neprijatelja, i kada se posveti u njima pred mnogim narodima, onda će oni znati da je Jahve zaista njihov Bog – Jahve otkriven – toga dana, u Ličnosti Gospoda Isusa Hrista.“¹

Vratimo se na posledni stih:

„Više neću kriti svoje lice od njih, jer ću izliti svoga Duha na izraelski narod, govori Gospod Gospod.“ Jezekilj 39,29.

Ispunjenje ovog obećanja doneće pravi duhovni preporod izabranog naroda. Ne zaboravimo da je o ovom obećanju pisao i prorok Joilo (Joilo 2).

---

¹ Henry Allen Ironside: *Ezekiel the Prophet*, Loizeaux Brothers, Inc., Neptune, New Jersey 1980, str. 276.

VASKRSLI GOG I MAGOG U OTKRIVENJU

Proučavajući proročanstva koja su najavljena *šestom trubom* (Otkrivenje 9,13-21) i *šestim i sedmim zlom* (Otkrivenje 16,12-21), osvedočili smo se da je reč o Gogu i Magogu, iako se u njima ne spominju njihova imena. Međutim, sledeće proročanstvo, opet u Otkrivenju, ponovo pominje i Goga i Magoga, ali ovoga puta u jednom sasvim novom kontekstu.

Pogledajmo šta je to sada u viziji video Jovan Bogoslov na ostrvu Patmos u Egejskom moru, gde je zbog svoje vere bio zatočen u vreme rimskog cara Domicijana, negde pred sâm kraj prvoga veka naše ere:

„¹Onda videh jednog anđela kako silazi sa neba. U ruci je imao ključ od Bezdana i velik lanac. ²On ščepa Aždaju, Staru Zmiju, to jest đavola, Sotonu, okova je na hiljadu godina, ³pa je baci u Bezdan, koji nad njom zaključa i zapečati, da više ne zavodi narode dok se ne navrši hiljadu godina. Posle toga treba da bude nakratko puštena. ⁴Zatim videh prestole na kojima su sedeli oni kojima je bila data vlast da sude. I videh duše pogubljenih zbog svedočenja za Isusa i Božiju reč, onih koji se nisu klanjali Zveri ni njenom liku i koji nisu primili njen žig na svoje čelo ni na svoju ruku. Oni oživeše, pa su sa Hristom vladali hiljadu godina. ⁵(Drugi mrtvi ne oživeše

dok se nije navršilo hiljadu godina.) To je prvo vaskrsenje. ⁶Srećan je i svet onaj ko ima udela u prvom vaskrsenju. Nad takvima druga smrt nema nikakvu vlast, nego će oni biti Božiji i Hristovi sveštenici i vladati s njim hiljadu godina.“ Otkrivenje 20,1-6.

Kao što vidimo, sa Hristovim drugim dolaskom će Sotona, odnosno Aždaja, Stara Zmija, ili đavo, kako ga sve naziva Pismo, biti bačen u Bezdan i svezan *da više ne zavodi narode dok se ne navrši hiljadu godina* (Otkrivenje 20,3). Svakako, on neće biti vezan lancima, već okolnostima, jer neće moći da zavodi narode, zato što će pravedni vladati s Hristom na Nebu hiljadu godina (Otkrivenje 20,4), a grešnici na Zemlji neće oživeti dok se ne navrši hiljadu godina (Otkrivenje 20,5).

Posle ovog dugog perioda izolovanosti, kada nepokajani grešnici budu ponovo oživeli, što Biblija naziva drugim vaskrsenjem, Sotona će nastaviti sa svojim razornim delovanjem:

„⁷A kada se navrši tih hiljadu godina, Sotona će biti pušten iz svoje tamnice, ⁸pa će izaći da zavodi narode sa četiri kraja zemlje, **Goga i Magoga**, i okupiti ih za boj – biće ih kao morskog peska. ⁹I oni nagrnuše svom širinom zemlje i opkoliše Tabor svetih i Voljeni grad. Ali sa neba suknu oganj i proguta ih. ¹⁰A đavo, koji ih je zaveo, bi bačen u jezero gorućeg sumpora, tamo gde su i Zver i Lažni prorok. Oni će i danju i noću biti mučeni doveka.“ Otkrivenje 20,7-10

Robert Hejden Mauns nas jednostavnim jezikom vodi prema zaključku koji je jedino ispravan:

„Ne iznenađuje što se Sotona, nakon oslobođenja iz zatvora, vraća svojoj staroj pokvarenoj delatnosti. Moguće je da se druga infinitivna rečenica u osmom stihu nastavlja na prvu (verovatnije nego da su paralele), tako da stih govori kako će Sotona doći da zavede narode *sa*

svrhom da ih okupi za rat. Narodi koje će Sotonina propaganda uspešno zavesti jesu 'narodi sa četiri kraja zemlje'. Ovaj oblik izražavanja ne pokušava da naglasi antičku kosmološku predstavu, nego univerzalnost, tj. činjenicu da će biti zastupljeni svi narodi (vidi Isaija 11,12; Jezekilj 7,2; Otkrivenje 7,1). Narodi se, nadalje, označavaju kao Gog i Magog. U 1. Mojsijevoj 10,2 Magog se spominje kao jedan od četiri Jafetova sina. U Jezekilju 38,2 Gog je glavni knez Mešeha i Tubala, knez koji vodi napad na Izrael. Magog je, prema Jezekilju 38,6, teritorija smeštena 'na krajnjem severu'. U Otkrivenju su svakako, i Gog i Magog simbolični likovi, koji predstavljaju narode sveta što se udružuju da bi poslednji put napali Boga i njegov narod. Ne smera se na određena geografska područja. Oni su jednostavno neprijateljski narodi, sabrani odasvud po svetu.¹

Sabrani i bačeni u ognjeno jezero. Da ne bismo stekli pogrešan utisak i sliku da će svi oni biti mučeni bez prestanka kroz svu večnost, što svakako ne bi bilo u saglasju s Božjom prirodom, apostol Jovan nam jasno kaže:

„¹⁴A ognjeno jezero – to je druga smrt. ¹⁵I ko god nije bio upisan u Knjizi života, bačen je u ognjeno jezero.“ Otkrivenje 20,14.15.

Druga smrt, znači konačna smrt. Konačno uništenje. Uništenje bez nade u neko novo vaskrsenje. Početak konačnog i večnog nepostojanja. To je sudbina Sotone, to je sudbina Goga i Magoga, to je sudbina svih onih koji pođu za njima.

Prema tome, još jednom: nema pakla, nema ada, nema večnih muka. Nikolaj Berdajev (Николай Александрович Бердяев, 1874-1948), ruski religijski i politi-

---

¹ Robert Hayden Mounce: *Ivanovo Otkrivenje*, Dobra vest, Novi Sad 1985, str. 341.

čki filozof, pohvaljujući Sergeja Bulgakova (Серге́й Никола́евич Булга́ков, 1871-1944), takođe ruski pravoslavni filozof i teolog, zato što „ne može da primi otkrovenje protiv svog razuma i savesti“², dodaje i ovo: „To se najbolje oseća u njegovom odlučnom i smelom negiranju adskih muka koje bi za njega označavale Božji neuspeh u ideji stvaranja sveta.“³

Ovo pokazuje da je i sâm Berđajev odbacivao ideju pakla, što on to otvoreno i potvrđuje:

„Još ću reći da mi dobro poznajemo pakao, ali religiozna vera se i sastoji u tome da taj pakao neće biti večan. Vera u pakao predstavlja neverje, u toj veri veća je vera u đavola nego u Boga.“⁴

Ovim tvrdnjama Bulgakova i Berđajeva dodao bih i lično mišljenje da se u ovom neverju, paganskog porekla, uloga zlotvora prebacuje na Boga koji će u beskraj nastaviti da čini ono što je činio đavo u ograničenom vremenu, od pobune protiv Boga pre stvaranja našeg sveta do ognjenog jezera, a to je mučenje onih kojima „omilje većma tama negoli videlo“ (Jovan 3,19). Stoga je Berđajev potpuno u pravu kada kaže:

„Ideja večnih adskih muka je jedan od najstrašnijih proizvoda zaplašene i bolesne ljudske uobrazilje, u njoj se oseća odjek drevnih sadističkih i mazohističkih instikata koji su igrali veliku ulogu u religioznom životu. Duhovna religija treba da se potpuno od toga pročisti.“⁵

Vratimo se sada Taboru svetih i Voljenom gradu? Jovanu je i to do detalja prikazano:

---

² Nikolaj Berđajev: *Istina i otkrovenje*, Logos, Beograd 2016, str. 54.

³ Ibid.

⁴ Ibid. Str. 111.

⁵ Ibid. Str. 109.

„¹I videh novo nebo i novu zemlju, jer su prvo nebo i prva zemlja prošli, a ni mora više nije bilo. ²Videh i Sveti grad, novi Jerusolim, kako sa neba silazi od Boga, opremljen kao nevesta koja se ukasila za svoga muža. ³Onda čuh silan glas sa prestola kako govori: 'Evo, Božiji šator je sa ljudima i Bog će prebivati među njima. Oni će biti njegov narod i sâm Bog će biti s njima. ⁴On će im obrisati svaku suzu sa očiju i više nikad neće biti smrti, ni jada, ni jauka, ni bola više neće biti, jer je prošlo ono što je bilo pre.' ⁵Tada reče Onaj koji sedi na prestolu: 'Evo, sve činim novo!' I reče: 'Piši, jer ove reči su verodostojne i istinite.' ⁶I još mi reče: 'Svršeno je! Ja sam Alfa i Omega, Početak i Kraj. Žednome ću besplatno dati da pije sa izvora vode života. ⁷Pobednik će naslediti sve ovo, i ja ću biti njegov Bog, a on će mi biti sin. ⁸A strašljivcima, nevernima, odvratnima, ubicama, bludnicima, vračarima, idolopoklonicima i svim lažljivcima mesto je u jezeru gorućeg sumpora. To je druga smrt.' ⁹Onda dođe jedan od sedam anđela koji imaju sedam činija punih sedam poslednjih pošasti, pa mi se obrati rekavši: 'Dođi, pokazaću ti Nevestu, Jagnjetovu ženu.' ¹⁰I prenese me u Duhu na jednu veliku i visoku goru, pa mi pokaza sveti grad Jerusolim kako sa neba silazi od Boga. ¹¹Sijao je Božijom slavom, blistav kao najskupoceniji dragulj, kao kristalni kamen jaspis. ¹²Imao je velike i visoke zidine i dvanaest kapija, a na kapijama dvanaest anđela i napisana imena dvanaest plemena izraelskog naroda. ¹³Na istoku su bile tri kapije, na severu tri kapije, na jugu tri kapije i na zapadu tri kapije. ¹⁴Gradske zidine su imale dvanaest temelja i na njima imena dvanaest Jagnjetovih apostola. ¹⁵Anđeo koji je sa mnom razgovarao imao je zlatnu trsku za merenje, da bi izmerio grad, njegove kapije i zidine. ¹⁶A grad je bio četvorougao – dužina mu je bila jednaka širini. Anđeo ga izmeri trskom, i pokaza se da je 12.000

stadija dug i da su mu dužina, širina i visina jednake. ¹⁷On zatim izmeri zidine: imale su 144 lakta ljudske mere, kojom je anđeo merio. ¹⁸Zidine su bile sazidane od jaspisa, a grad od čistog zlata sličnog čistom staklu. ¹⁹Temelji gradskih zidina bili su ukrašeni svim vrstama dragog kamenja: prvi temelj jaspisom, drugi safirom, treći kalcedonom, četvrti smaragdom, ²⁰peti sardonksom, šesti sarderom, sedmi hrizolitom, osmi berilom, deveti topazom, deseti hrizoprasom, jedanaesti hijacintom i dvanaesti ametistom. ²¹A dvanaest kapija bilo je dvanaest bisera – svaka kapija je bila načinjena od jednog bisera. Glavna gradska ulica bila je od čistog zlata prozirnog kao staklo. ²²U gradu ne videh nikakav hram, jer su njegov hram Gospod Bog Svedržitelj i Jagnje. ²³Tom gradu nisu potrebni ni sunce ni mesec da ga osvetljavaju, jer ga obasjava Božija slava, a svetlilo mu je Jagnje. ²⁴Narodi će hodati u njegovoj svetlosti i zemaljski carevi u njega će donositi svoju slavu. ²⁵Kapije mu se neće zatvarati danju, a tamo neće biti noći. ²⁶U njega će biti uneti slava i čast narodâ ²⁷i ništa nečisto neće ući u njega, niti iko ko čini nešto odvratno i lažno, nego samo oni koji su upisani u Jagnjetovoj Knjizi života.“ Otkrivenje 21,1-27.

Kao što vidimo, i stari i novi Jerusalim predmet su zajedničkog napada Sotone, za koga je Isus rekao da je *krvnik ljudski od početka* (Jovan 8,44), i Goga iz Magoga, najvećeg neprijatelja Božjeg naroda. Prvi napad će se desiti pre Hristovog drugog dolaska, a drugi napad hiljadu godina posle Hristovog drugog dolaska. Međutim, začudo, ima teologa koji imaju drugačije mišljenje. Tako, na primer, Tim Rozenberg (Tim Roosenberg, 1959), američki pastor i evanđelista, piše:

„U Jezekilju 38-48, neprijatelji koji bi napali Božji narod da je bio veran Bogu bili su Gog i Magog. Drevni narod Izrailj imao bi prekrasan Hram da je kao narod bio

veran posle Vavilonskog ropstva, ali nije. Budući da drevni Izrailj nije zadovoljio uslove proročanstva, obećanje o Gogu i Magogu koji napadaju stari Jerusalim i o oslobođenju nisu se obistinila. Umesto toga, napad Goga i Magoga pomeren je na kraj vremena – Novi Jerusalim – u Otkrivenju 20. poglavlju. Tamo nalazimo obećanje da će Bog spustiti oganj s neba na ogromnu vojsku. On će održati obećanje iz Jezekilja 38-48, za svoj pravi Izrailj, za one koji žive verom. Njegov narod u starom Izrailju nije iskoristio obećanja. Međutim, Božji narod po veri iz svih vremena doživljava njihovo ispunjenje na kraju 1000 godina.“⁶

Neverovatno razumevanje biblijskih proročanstava! Bolje rečeno, nerazumevanje. Da je Izrailj bio veran, kaže Rozenberg, već bi odmah nakon Vavilonskog ropstva kao veliki blagoslov imao prekrasan Hram u Jerusalimu i najljućeg neprijatelja pred vratima! Da je drevni Izrailj zadovoljio uslove proročanstva, koji se, uzgred budi rečeno, nigde ne pominju, ispunilo bi se obećanje o krvavom i pljačkaškom Gogu i Magogu i njihovim divljim hordama na konjima koji bljuju oganj, dim i sumpor. Kakva šteta za Izrailj! Šta je sve propustio, a mogao je da dobije! Samo da je bio veran! Ali, Bog se drži svojih obećanja, pa kad zemaljski Izrailj zbog neverstva nije bio dostojan da ga napadnu Gog i Magog, Bog će zameniti zemaljski Izrailj nebeskim, onim pravim, koji živi verom, i taj će Izrailj iskoristiti obećanja iz Jezekilja 38-48 i - eto Goga i Magoga predvođenih Sotonom!

Tako razmišlja Rozenberg, a ne shvata jednostavnu činjenicu da je ispunjenje Jezekiljevog proročanstva najavljeno za poslednje vreme, za vreme koje je još uvek

---

⁶ Tim Rozenberg: Islam i hrišćanstvo u proročanstvu, Glas mira, Beograd 2014, str. 253.

pred nama, za vreme pred sâm Hristov drugi dolazak, a ne za vreme posle Vavilonskog ropstva. Rozenberg kaže da je uslov za dolazak Goga i Magoga bila vernost drevnog Izrailja. Neverovatno! Ko bi pristao na takav uslov, ako bi znao da će mu Bog kao blagoslov za vernost i poslušnost poslati do zuba naoružane razbojnice, pljaškaše i krvoločne ubice?!

Ovaj primer neopreznog ulaženja u biblijski tekst, drskog i nedopustivog učitavanja sopstvenih misli i ideja, ali i neveštog, nelogičnog i neosnovanog zaključivanja pokazuje nam koliko treba biti odgovoran i koliko treba poznavati principe hermeneutike i egzegeze, koji proizlaze iz same Biblije.

ZAKLJUČAK

U celu prethodnu priču o Gogu i Magogu uveo nas je divni stih iz knjige proroka Jeremije, koji sam uzeo za moto ove moje male knjige:

„Čujte, narodi, reč Gospodnju, i javljajte po dalekim ostrvima i recite: Koji raseje Izrailja, skupiće ga, i čuvaće ga kao pastir stado svoje.“ Jeremija 31,10.

Iako je lako razumeti poruku ovog stiha, nekoliko pitanja ipak traže direktan odgovor:

Ko je rasejao Izrailja?

Gospod, svakako (Jezekilj 36,19).

Ko će ga skupiti?

Onaj koji ga je rasejao. Znači, Gospod.

A kada ga skupi, ko će ga čuvati?

Opet, Gospod.

Kako će ga čuvati?

Kao pastir stado svoje.

A ko je pastir?

Isus, koji je za sebe rekao da je On Pastir dobri (Jovan 10,11).

Na ova laka pitanja, složićete se, i deca bi lako dala odgovore.

A sada malo teže pitanje:

U kojoj se fazi sada nalazi Izrailj?

Ja bih rekao – u drugoj. U fazi sakupljanja. Prema statističkim podacima, od 15 miliona Jevreja rasejanih po svetu, u Izrael se vratilo oko 48 %. Trend vraćanja se nastavlja. A Dobri Pastir, moramo priznati, dobro ih čuva. Već 74 godine, koliko je prošlo od formiranja savremene države Izrael.

Vratimo se sada Jeremijinom stihu, tačnije – Reči Gospodnjoj.

Ko treba da čuje sve ovo?

Narodi, kaže Božja Reč.

I šta da rade?

Da sve ovo objave do dalekih ostrva!

A sada najteže pitanje, koje traži individualni i kolektivni odgovor:

Da li sam i ja, a da li smo i mi obuhvaćeni ovim pozivom od Gospoda?

Smatram da je i ovo deo večnog jevanđelja koje treba objaviti „onima koji žive na zemlji, i svakome plemenu i jeziku i kolenu i narodu“ (Otkrivenje 14,6). Moj odgovor je, između ostalog, i ova moja knjiga.

CONCLUSION

We were introduced to all the previous history of Gog and Magog by a wonderful verse from the book of the prophet Jeremiah, which I have taken as the motto for this little book:

“Hear the word of the Lord, you nations; proclaim it in distant coastlands: ‘He who scattered Israel will gather them and will watch over his flock like a shepherd.’”
Jeremiah 31:10.

Although the message of this verse is easy to understand, some questions still require a direct answer:

Who scattered Israel?

The Lord, of course (Ezekiel 36:19).

Who will gather them?

The One who scattered them. The Lord.

And when He gathers it, who will keep it?

Again the Lord.

How will He keep them?

As a shepherd his flock.

And who is the shepherd?

Jesus, who said of himself that he was the good shepherd (John 10:11).

These simple questions would be easy to answer even for children.

And now a slightly more difficult question:

What phase is Israel in now?

I would say - in the second one, in the phase of gathering. According to statistics, of the 15 million Jews scattered around the world, about 48% have returned to Israel. The trend continues. And the Good Shepherd, we must admit, has taken good care of their welfare for 74 years since the founding of the modern State of Israel.

Now let's return to the verse of Jeremiah, more specifically – the Word of the Lord.

Who needs to hear all this?

The nations, says the Word of God.

And what to do?

To proclaim all this on distant islands!

And now the most difficult question, which requires an individual and collective answer:

Am I and are we included in this call from the Lord?

I believe this is also a part of the Eternal gospel to be proclaimed „to those who live on the earth - to every nation, tribe, language and people” (Revelation 14:6).

My answer is, among other things, this book of mine.

SCHLUSSFOLGERUNG

In die ganze vorangegangene Geschichte von Gog und Magog wurden wir durch einen wunderbaren Vers aus dem Buch des Propheten Jeremia eingeführt, den ich als Motto für dieses kleine Buch genommen habe:

„Höret, ihr Völker, des Herrn Wort und verkündet’s fern auf den Inseln und sprecht: Der Israel zerstreut hat, der wird’s auch wieder sammeln und wird es hüten wie ein Hirte seine Herde.“ Jeremia 31,10.

Obwohl die Botschaft dieses Verses leicht zu verstehen ist, erfordern einige Fragen dennoch eine direkte Antwort:

Wer hat das Volk Israel zerstreut?

Der Herr, natürlich (Hesekiel 36,19).

Wer wird es sammeln?

Der, der es zerstreut hat. Also, der Herr.

Und wenn Er es sammelt, wer wird es hüten?

Nochmals, der Herr.

Wie wird Er es hüten?

Wie ein Hirte seine Herde.

Und wer ist der Hirte?

Jesus, der von sich selbst sagte, dass Er der gute Hirte sei (Johannes 10,11).

Diese einfachen Fragen wären auch für Kinder leicht zu beantworten.

Und jetzt eine etwas schwierigere Frage:

In welcher Phase befindet sich Israel jetzt?

Ich würde sagen - in der zweiten, in der Sammelphase. Laut Statistik sind von den 15 Millionen Juden, die über die ganze Welt verstreut sind, etwa 48 % nach Israel zurückgekehrt. Der Trend setzt sich fort. Und der Gute Hirte, das müssen wir zugeben, kümmert sich unermüdlich um ihr Wohlergehen. So schon 74 Jahre lang, seit der Gründung des modernen Staates Israel.

Kehren wir nun zurück zu dem Vers von Jeremia, genauer gesagt – dem Wort des Herrn.

Wer muss das alles hören?

Die Völker, sagt das Wort Gottes.

Um was zu tun?

All dies auf fernen Inseln zu verkünden!

Und nun die schwierigste Frage, die einer individuellen und kollektiven Antwort bedarf:

Bin ich und sind wir von diesen Aufruf des Herrn mit einbezogen?

Ich glaube, dass dies auch ein Teil des ewigen Evangeliums ist, welches es zu verkünden gilt „denen die auf Erden wohnen, und allen Nationen und Geschlechtern und Sprachen und Völkern“ (Offenbarung 14,6).

Meine Antwort auf diese Frage ist unter anderem auch - dieses Buch von mir.

Knjiga za one koji hoće više i veće

Knjiga „Gog i Magog“, koju nam Palanski nudi, jedna je od retkih ove vrste (kod nas, svakako, jedina) koja se bavi odgonetanjem ovih proročkih simbola. Radi aktuelnosti biblijskog proročanstva zahvaćenog u ovoj knjizi, on nas na neki način obavezuje da je uzmemo u ozbiljno razmatranje. Autor se uporno i smelo upušta u otvaranje i rešavanje teoloških pitanja koja drugi izbegavaju i da spomenu. Knjigom *Gog i Magog* hoće da nas ohrabri i, s druge strane, pokaže kako se mogu ostvariti veliki rezultati kada se pravilno koristi i usmeri sloboda u razmišljanju i istraživanju, kada se poznaje metodologija, kada se u hermeneutici poštuje metod i pravilno primenjuje u tumačenju. Iako ništa na ovom svetu nije konačno, dosegnuto, ostvareno, istraženo i „saznano“, ne brinite! – to se čini postepeno; najpre mali korak, pa zatim sve veći, sve jači, sve sigurniji (ko sme taj može, ko nema straha taj ide dalje, Mišić). Međutim, ako nemamo slobodu da gradimo viziju koja zahvata sve više i sve šire, onda nešto nije u redu s našim umom. Čitajući knjigu *Gog i Magog* vidimo i osećamo napor autora da pošteno i otvoreno kritički prosuđuje, zapažamo njegov smisao za analizu, raščlanjivanje, povezivanje proročanstava Starog i Novog zaveta, istovetnih događaja najavljenih sa različitim pozicija i istorijsko-geografskih pojmova. Logi-

kom koja mu se ne može osporiti, sistemom raščlanbe i eliminacije, nepotrebnog od potrebnog, Palanski nas vodi korak po korak ka razumevanju spomenutih pojmova (ne bez razloga) u proročkim spisima. S pravom se postavlja pitanje: ko su oni? Palanski koristi snagu logike, smisao za analiziranje, razlučivanje i zaključivanje i postavlja razumnije pitanje: ko je Gog i šta je Magog? „Smatram, kaže on, da je ovako postavljeno pitanje preciznije, jer je Gog ličnost, a Magog zemlja – područje odakle se Gog pojavljuje... daleko važnije od porekla Gogovog imena, pa i pozicije njegove zemlje Magog, jeste ono što će se dešavati na kraju vremena... Gog je oličenje zla”, zaključuje Palanski.

Nalazim da je knjiga *Gog i Magog* korisna za one koji hoće više i veće, koji svoj um koriste i drže otvorenim za nova saznanja i pokazuju da su spremni za uzbudljiv duhovni uzlet.

Dan o kome je govorio Gospod

Ako volite Bibliju, ako volite biblijsku i antičku istoriju, i ako volite istraživanje o temama koje nam nudi i prezentuje Biblija, onda je pred vama jedna, obimom ne velika, ali sadržajem izuzetno zanimljiva knjiga koja pokušava dati odgovor, ali i približiti nas biblijskoj temi, likovima i proročanstvima o *Gogu i Magogu*.

Autor knjige nas vrlo pitko vodi kroz sadržaj ove teme, dajući nam i citirajući kompletan pregled biblijskog pominjanja *Goga i Magoga*, pre svega u poglavljima u *Knjizi proroka Jezekilja* i u *Jovanovom Otkrivenju*.

A potom, znalčki i istraživački posvećeno otkriva nam i komentariše veliki broj autora i njihovih referenci o toj temi. Reč je o brojnim i ozbiljnim istoričarima, skolarima i teolozima i njihovim pisanim delima i knjigama. Palanski nas vrlo detaljno upoznaje sa njihovim pojašnjenjima, tumačenjima i komentarima kojima pokušavaju odgovoriti ko su i šta predstavljaju ova dva biblijska imena i (da li?) lika.

Već sâm broj autora koji se bavio i bavi ovom temom govori o njenoj aktuelnosti i zanimljivosti, kako sa verskog tako i sa istorijskog aspekta. Jer Biblija nas je već toliko puta uverila da su njeni akteri, događaji i likovi koje opisuje i pominje – istinski. Zašto onda ne bi takve bile i pretnje opisane u poglavljima o *Gogu i Magogu*!?!

Svakako i naravno, i sâm autor knjige pokušava naći ove odgovore ili bar im se približiti.

Prateći osnovne likove i termine *Goga i Magoga* čitalac je zaintrigiran i sa zanimanjem prati i pitanja ko su ili šta su Mešeh, Tuval, Persija, Kuš, Put, Gomer, Bet Togarma, Ševa, Dedan, Taršiš...što su sve pojmovi koji čine teme i sadržaj Biblije, prema kojoj autor nesumnjivo oseća i iskazuje iskreno i istinsko Poštovanje i Vrednovanje. I na koju se, konačno, stalno poziva i vraća!

Pokušavajući odgovoriti na osnovno pitanje u knjizi ko su, odakle ili šta *Gog i Magog*, Palanski nas upoznaje pa i upozorava na one koji su bili ili jesu pretnja Izraelu i njegovom narodu, a na koje nas upućuje i sâm tekst Biblije. Da li su to bili (i) *Gog i Magog* - moguće kao istorijska(e) ličnost ili narodi i zemlje koje su predstavljali i vodili. Šta nam o svemu tome, i ne samo njima, već i drugim pretnjama kazuju *Psalms 83*, proroci Danilo, Joilo, Zaharije... *Armagedonska bitka*... Dan o kome je govorio Gospod...

Sve to su pitanja ove knjige.

Izabrana tema već je sama po sebi vrlo zanimljiva. A autor nas vrlo vešto provodi kroz nju kombinovanjem i preplitanjem biblijskih tekstova, ali i osvrtu brojnih značaja na njihova tumačenja.

Dakle, Zvonimir Kostić Palanski sa ovom knjigom, ponovo nam nudi jednu novu i zanimljivu biblijsku temu i njeno tumačenje. Hvala mu na njoj!

Nezaobilazno štivo za svakoga

Kroz ovo kratko ali izuzetno zanimljivo i informacijama bogato štivo, autor Zvonimir Kostić Palanski nas vodi ka boljem razumevanju jednog od najtežih pitanja u Bibliji: Ko su Gog i Magog? Tendencija je da se na teška pitanja nudi mnoštvo potencijalnih odgovora, ali samo to mnoštvo odgovora svedoči o težini pitanja i zbunjenosti i nesigurnosti mislilaca koji pokušavaju da dokuče odgovor.

Vrednost ove knjige je višestruka:

Kao prvo, autor nas vodi kroz celovit pregled različitih odgovora koje su raniji mislioci ponudili na ovo pitanje, pružajući nam solidnu bazu za dalja istraživanja.

Kao drugo, koristeći logiku i duboko poznavanje Svetog pisma, autor ubedljivo i argumentovano pokazuje koji od ranije ponuđenih odgovora su zablude.

Konačno, autor se fokusira na najsolidnije odgovore i razrađuje priču o Gogu i Magogu do jasnoće koju možemo sa velikom pouzdanošću smatrati najverovatnijim od svih mogućih odgovora.

Smatram da je ova knjiga nezaobilazno štivo za svakoga ko se bavi biblijskim proročanstvima i eshatologijom.

Da li će se ovaj sukob, poznatiji kao Armagedon, dogoditi dva puta, neposredno pre i neposredno nakon hiljadugodišnjeg carstva, kao što autor sugeriše, ili samo

jednom, nakon hiljadugodišnjeg carstva, ostaje da vidimo i zavisi od toga da li će izgubljeni Izrael sâm doći do svog identiteta ili će biti identifikovan tek kada se otvore Nebeske knjige i Božanski prepis Naroda (vidi Psalam 87).

Pravikrov iz Pravikrovlja i srpska bibliстика

(osvrt na *Gog i Magog - Apokaliptička geografija, hronografija i fenomenologija proroka Jezekilja, teološko-eschatološki traktat Zvonimira Kostića Palanskog*)

Nije baš uobičajeno da rabini pišu osvrte na hrišćanske i hristocentrične interpretacije TaNaHa (jevrejske Biblije koju su različita hrišćanstva u potpunosti preuzela, dodajući joj Novi Zavjet, što čine svi hrišćani, ili i apokrife, što je uglavnom katolička praksa). Još manje je uobičajeno da se rabini osvrću na hrišćanska tumačenja jevrejskih proroka kada se ista iščitavaju s jednim okom na njima, a drugim na novozavjetnom Otkrivenju. No, srećom, rabinsko džube nije jedino kojim se mogu ogrnuti. Problem je, međutim, u tome što nije pretjerano uobičajeno ni da profesori književnosti i književni kritičari pišu osvrte na teološka promišljanja. S druge strane, opet, ništa u ovom našem svijetu više nije onako kao što je bilo do jučer, pa ne vidim ni što bi baš tradicija i praksa književnih osvrta jedine ostale neokrnjene burom promjena.

Daleko sam od mišljenja da proroci nisu imali na umu konkretne buduće događaje, kada su „bacali“ na papir svoje vizije. Ipak, nakon dvije-tri hiljade godina tumačenja, antropološki nastrojen posmatrač pojave ne može a da ne uoči i roršahovski aspekt ovih drevnih

tekstova. Poput Roršahovih mrlja koje psiholozima služe da daju obličje strahovima, nadama i pre/okupacijama svojih pacijenata, i tekstovi proroka Judeje i Izraela počesto djeluju kao neko duhovno ogledalo. Nešto poput, *reci mi kako razumiješ Jehezkela, reći ću ti ko si, ili a znači ti si od onih koji Danijela tako i tako razumiju*. Iz te perspektive, tractatus thelogico-eschatologicus Zvonimira Kostića Palanskog: *Gog i Magog - Apokaliptička geografija proroka Jezekilja* važan je doprinos originalnoj srpskoj biblistici. Dok je u pravoslavnom svijetu pitanje eshatona mnogo više žiža usmene kulture (besjede, pouke, neo-proročanstva i slično) nego li pisane, dotle je u protestantskoj tradiciji pisanje osvrta na Goga IZ (tako stoji u hebrejskom tekstu, dok je u srpskom jeziku uvriježenija novozavjetna dekonkretizacija i g. Goga predsjednika Magoga, i njegove zemlje, koja se u Otkrivenju zove Gog i Magog) Magoga i „smakosvjetluke“ iz Danijela i Otkrivenje neka vrsta maturskog pismenog testa za svakog teologa početnika. Imajući na umu apsolutnu anglosaksonsku dominaciju u savremenoj protestantskoj misli i ovaj gore rečeni „ogledateljni“ aspekt proročanstava TaNaHa, nije čudo što su mnogi anglosaksonski protestantski komentatori Biblije u Gogu prepoznali Rusiju, a u „good guys“ spomenutim u proročanstvu, baš sebe same – jer, koga bi drugog. No, kako su Jehekelova proročanstva ipak mnogo objektivnija od pukih Roršahovih mrlja, da bi se obezbijedila mogućnost takvog „čitanja“, drugi stih trideset i osmog poglavlja, je morao da bude blago „silovan“ prilikom prevođenja.

בְּיָמֵינוּ שֵׁם פְּנִיָּה אֶל־גּוֹג אֶרֶץ הַמְּגוּרִים נְשִׂיאָה רֹאשׁ מִשָּׁדָה וְתַבְלָל וְהַנְּבָא
עָלֵינוּ:

Сине човјечјији, обрни лице своје ка Гогу у земљи
Магогу, главном кнезу Мешеха и Тувала,
и пророкуј на њ.

Zvonimir Kostić Palanski vrlo stručno i strpljivo pokazuje kako je, kao koliteralna (sa velikim srednjim I) šteta, hebrejski termin **nasi roš**, **glavni knez**, naprečac postao knez Roša. Nakon ove minintervencije „prevodioca“, svakom se anglosaksonsko-protestantskom čitaocu prevedenog teksta (a kod hrišćana, za razliku od Jevreja, prevod ne služi da olakša nošenje sa izvornim hebrejskim tekstom – nego ga u potpunosti odmjenjuje, *replacement* prevod kao osnova *replacement* teologije) sâm od sebe nametne zaključak da je Knez Roša u stvari *Prajns ov Raša* (Prince of Russia), Knez Rusije.

Istovremeno, ako su pukim blago namještenim prevodom zlikovci iz proročanstva već uspješno poistovjećeni sa našim dindušmanima i arhi-neprijateljima, potrebno je još samo malo interpretativne mašte da se u proročanstvo ugradimo i mi (u skladu sa IMT, ima li mene tu, tradicijom balkanskih vlasti), skromni anglosaksonski protestanti antiruske provinijencije. Tako su, ničim izazvani, **kefire Taršiš**, **lavići Taršiša** (mladi start-up preduzetnici ovog drevnog grada), iz trinaestog stiha istog poglavlja, u mašti nekih anglosaksonskih protestantskih teologa reanimirani kao lavići sa britanskog grba. Budući da, nastavljaju da animiraju ovi teolozi, ti lavići i na samom grbu predstavljaju tek puko utjelovljenje mladih engleskih džentlmena, koji poput nekih supermena uvijek spašavaju svijet od samoga sebe, ili barem dijelove svijeta od njih samih, očigledno je da proročanstvo spominje i nas, Anglosaksonce, i to kao Božijeg policajca, ako ne i kao Božiju Armiju spasa.

I na ovom mjestu Zvonimir Kostić Palanski majstorski razobličava ovu opasnu teologiju kolonijalizma. Dobro je što se oba ova razobličavanja pojavljuju na srpskoj intelektualnoj sceni baš u vrijeme ove nezapamćene hajke na Ruskog Cara iz zapadne mašte.

O ostalim aspektima ovog važnog traktata, posebno o onima koji se dotiču harmonizujućeg čitanja Jehezkela, Danijela i Otkrivenja, pozvaniji su da sude hrišćani. Ja, naravno, ne bih bio ja, kada ne bih napomenuo da su, jevrejskih čitanja što se tiče, danas mnogi Jevreji skloniji dekonkretizujućem „otkrivenjskom“ (o istoriji, tvoj je pseudonim apsurd) pristupu u kome su Gog i Magog simboličke personifikacije antitetističkog materijalizma. Na hebrejskom, naime, ime Gog znači *napravi krov*, a Magog je prostor kome vlada taj imperativ pravljenja krovova. Zato će, veli prorok Zaharija (14:16-19), poslije rata koji će Gog (militantni antiteistički materijalizam) iz Magoga (civilizacija koja počiva na gog-ideologiji) povesti protiv Jisraela (onoga koji pravo hodi Božijim putem, jer tako je s neba promijenjeno ime Jakovu, Okukopreticatelju, rodonačelniku 12 izraelskih plemena), svi narodi svijeta slati državnu delegaciju u Svetinju, u Jerusalim, na Sukot, Praznik sjenica, jedan od tri jevrejska godišnja hadža (na hebrejskom se imenom *hag*, otud kasnije arapsko *hadždž*, označava hodočasni praznik, tokom kog se opkružuje žrtvenik, od hebrejskog *hug* – krug, *lahug* - opkruživati):

И ко год остане од свијех народа који дођу на Јерусалим, свак ће долазити од године до године да се поклони цару Господу над војскама и да празнује празник Сјеница, И ако који од племена земаљских не би дошли у Јерусалим да се поклоне цару Господу над војскама, на њих неће бити дажда; И ако се племе Мисирско не би подигло и дошло, на које не дажди, биће исто зло којим ће Господ ударити народе који не би долазили да празнују празник сјеница. Таки ће бити гријех

Мисирцима и гријех свијем народима који не би долазили да празнују празник сјеница.

Praznik Sukot, praznik Sjenica, slavi Božije staranje nad Izraelom tokom četrdesetogodišnjeg lutanja kroz pustinju, na putu u Obećanu zemlju. Zahvaljujući se Bogu na nekadašnjem staranju, Jevreji, baš u vrijeme kada su ambari puni, a sezona kiša samo što nije počela, napuštaju svoje domove i u toku sedam dana žive u sjenicama, vježbajući svake godine, kao na nekim manevrima, ovisnost o Bogu. Da bi sjenica bila sjenica, ona ne smije da ima stalni krov. Zidovi mogu da budu bilo kameni bilo trskovi, stameni ili privremeni - ali krov mora da bude privremeni, trskov ili palmov. Takav privremen, lohotni, krov zove se na hebrejskom *sehah*, i on stoji nasuprot čvrstom krovu koji se zove *gag*. Gog je portparol gag-ideologije, ideologije krova prema Transcedentnom. Zbog toga će oni koji prežive njegovu demaGOGiju, putem svojih predstavnika, svake godine slaviti Praznik nemanja ograda prema Transcedentnom, Praznik ovisnosti o Transcedentnom, Praznik simbioze sa Transcedentnim – Praznik Sjenica.

Četnaesto poglavlje proroka Zaharije, koje govori o Sukotu, tom današnjem jevrejskom prazniku – a budućem prazniku cijelog čovječanstva, čovječanstva oslobođenog demaGOGije materijalizma, čita se u svim sinagogama baš na praznik Sukot. Vjerujem da ovde ponuđeno simboličko čitanje Zaharijinog proročanstva može samo da doda još jednu bitnu dimenziju konkretizujućim čitanjima Jehezkela i Danijela kojima se tako znalčki bavi autor ove knjige.

U Svetinji, u Jerusalimu, na Purim 5782.
(17. mart 2022)

Gog i Magog – večna zagonetka i stalna strepnja

Svojim impozantnim i raznorodnim stvaralaštvom, teolog, književnik i likovni umetnik Zvonimir Kostić Palanski potvrdio se kao neumoran tragalac za smislom sveta i svetog, zadatih čoveku kao dar, ali i nepresušni zdenac tajni i iskušenja, u kojima se on životno i misaono propinje, ne bi li dosegao smirenje u konačnom shvatanju suštine svih suština, kakvo mu Tvorac izvesno nije namenio. Time On nije perverzno kaznio čovečanstvo, pa i najusrdnije vernike, kako bi se moglo površno, ali i sasvim ljudski, očajnički pomisliti, već ih je izbavio, i neprestano izbavlja, od iluzije ovladavanja ukupnošću Tvorevine, jer čovek je mahom uništio ili zloupotrebio sve ono što mu je kao deo istine kroz generacije bilo dopušteno da spozna snagom svoga uma i istraživačkog pregalaštva. Treba se samo podsetiti naslova njegovih mnogobrojnih knjiga, pa zaključiti da se Palanski u svojim epistemološki izoštreno angažovanim teološkim, komparativističko-bogoslovskim, hermeneutičkim i egzegetskim promišljanjima po pravilu opredeljuje za najteža i najzamršenija, no i najzanimljivija pitanja teologije, ali i istorije ideja, a posredno i istorijske antropologije. To su mahom pitanja o kojima postoji više različitih, pa i potpuno nesaglasnih tumačenja i škola mišljenja, a većina savremenih autora opredeljuje

se za neko od postojećih autoritativnih gledišta, kako bi zaključci koje iznose zadobili izgled (privid) konzistentnosti i (varljive) konačnosti. A u beskonačnosti Tajne konačnosti ne može biti, tako da su ovakvi pokušaji zatvaranja promislene otvorenosti judeo-hrišćanske Knjige (i svetih pisama uopšte) u okvire samo jedne interpretacijske matrice unapred osuđeni na veliki promašaj, iako u mnogo čemu malom i konkretnom mogli biti logični i tačni. Palanski dosledno postupa drugačije, i rizičnije. Premda se time izlaže mogućim prekorama za eklektičnost i nedefinisanost sopstvenog stava, i intelektualnog izbora, on ponire u dubinu svake pojedinosti istraživane teme, minuciozno i slojevito analizira reči/termine i pojmove koji se njima iskazuju ili nagoveštavaju, kao semantičku dijahroniju svakog otkrivenog Znaka, skrupulozno sučeljavajući najrelevantnija mišljenja poznavalaca o njihovom smislu, ma koliko ti stavovi bili nepodudarni, pa i oprečni. Pri tome, Palanski nije bez svoga opredeljenja ili, tačnije, ideje sa kojom kreće u hermeneutičku avanturu, ali mu nije cilj da svoju, uslovno rečeno, dubinsku hipotezu nametne kao superiornu, već da gonetanje do kraja neodgonetljive Tajne usmeri stazom pravih, a ne lažnih pitanja. Jer, postaviti pravo pitanje više je od pola odgovora, pogotovo kada moramo biti svesni toga da Odgovor nije u našoj, ljudskoj moći, ali da traganje za smislom ne samo da jeste, nego nam je i zadato kao zalog kretanja ka Spasenju.

Gog i Magog, Apokaliptička geografija proroka Jezekilja, nova knjiga Zvonimira Kostića Palanskog, u punoj meri potvrđuje sva hvale vredna svojstva njegovog istražiteljskog (a to u slučaju našeg autora znači i bogotražiteljskog) metoda. Malo je biblijskih fenomena zagonetnijih od Goga i Magoga, čije su uloga, odnosno funkcija, u knjizi proroka Jezekilja i u *Otkrivenju* Jovanovom denotativno, odnosno događajno jasno izložene, ali je sve ostalo

u vezi sa njima tajnovito i maglovito, kao i Sever sa koga će nahirupiti. U postbiblijskom periodu istorije Izrailja, kada je “željno očekivani budući car, pod nazivom 'Mesija', (postao) eshatološka ličnost koja je imala vodeću ulogu u sve čudnijem scenariju *konačnog ishoda*“ (D. Goldberg, Dž. Rejner, *Jevreji - istorija i religija*, Beograd, 2003, 295), oko Goga i Magoga plete se bogato imaginativno ruho izvedenih i razuđenih interpretacijskih narativa. A onda, tu je i taj, kako Palanski kaže, „divni stih iz knjige proroka Jeremije (31.10)“, koji je s razlogom uzeo za moto svoje knjige: „*Čujte, narodi, reč Gospodnju, i javljajte po dalekim ostrvima i recite: Koji raseje Izrailja, skupiće ga, i čuvaće ga kao pastir stado svoje*“. Njome se i Gog i Magog uvode u opštu *ekonomiju Spasenja*, i to ne samo Izrailjevog (koje bi, po epohalnoj temporalizaciji Palanskog, bilo u drugoj fazi sakupljanja), već, usuđujemo se reći, kosmičkog, tj. opštečovečanskog („po dalekim ostrvima“). Kao što je poznato, proročanstva u kojima se poimence pominju Gog i Magog nalaze se u knjizi proroka Jezekilja, (u poglavljima 38 i 39), i u *Otkrivenju* Jovanovom (u poglavlju 20). Palanski naglašava da se u obama slučajevima sekvence o Gogu i Magogu mogu posmatrati izdvojeno od drugih proročanstava u istim knjigama, ali ih on, radi boljeg i potpunijeg razumevanja, zalački dovodi u međusobnu vezu. Prvo proročanstvo će se ispuniti pre drugog dolaska Hristovog, a proročanstvo u *Otkrivenju* hiljadu godina posle Njegovog drugog dolaska. Osim toga, valja imati u vidu da prvo proročanstvo, Jezekiljevo, nije jedinstveno, već se može naći i u drugim biblijskim knjigama (npr. knjiga proroka Danila, Joila, Zaharije, pa čak i u *Otkrivenju*), dok je postmilenijumsko proročanstvo iz *Otkrivenja* Jovanovog monolitno.

Pozivajući se na opsežnu i pouzdanu literaturu o predmetu, Palanski, kao i u ostalim prilikama, pomno

rašćlanjuje spektar likova, naroda, pojava i pojmova povezanih sa kontekstom aktualizovanja glavnog predmeta svoga istraživanja – surove vojne Goga i Magoga protiv Izrailja. Ispravno držeći da je *Biblija* sve drugo samo ne izmaštani zbornik fantastičnih legendi i priča i da predstavlja specifičnu sintezu i eliptičnu evokaciju pamćenja, pričanja i nagoveštavanja istorije i sudbine čovečanstva, sa skraćenjima koja bune pragmatičnu i linearnu racionalnost, autor ne preza pred ukazivanjem na moguća tumačenja savremenosti i budućnosti u biblijskom ključu, neretko opterećena i sužena efemernim ideološkim i/ili interesnim hipotezama i težnjama. Jedna od nesumnjivih vrлина ovakvog pristupa jeste aktualizovanje čitanja biblijskog teksta van predela isključivo skolastičke egzegeze, čime se današnjem čoveku, bio on vernik ili ne, upućuje poziv i ohrabrenje za uspostavljanje ličnog misaonog i moralnog odnosa sa Božijim porukama upućenim svim ljudima u svim vremenima. Besmisleno bi i sasvim neumesno bilo prepričavati stranice zgusnutog, ali i pregledno strukturisanog tkanja ove obimom nevelike, ali sadržinski bogate knjige, već je treba svesrdno preporučiti duhovno radoznalim čitaocima, bez obzira na njihovo obrazovanje, profesiju i svetonazor.

Najzad, imajući u vidu univerzalnost središnje teme ove knjige, neka mi bude dopušteno i jedno islamološko zapažanje. Poznato je da se, u oblicima Jedžudž i Medžudž, Gog i Magog pominju u *Kuranu* (XVIII, 93-98; XXI, 96-97) i u razvijenoj islamskoj tradiciji. U kuranском kontekstu, njihova eshatološka uloga povezana je sa neprelaznom preprekom koju je pred ovim zlom podigao Zu-l-Karnejn/ Iskender (tj. Aleksandar Veliki). Ta prepreka će ih sprečavati da prodru ka zapadu sve do kraja vremena, a onda će se u vidu strašne pošasti pojaviti kao jedan od znakova Sudnjeg dana, da bi ih Gospod, kad budu,

pustošeći sve pred sobom, stigli do Jerusalima, konačno uništio. Islamski autori su ih sukcesivno identifikovali kao Skite, Hune, Mongole, Turance, pa čak i Hazare, uopšte kao Opasnost koja civilizovanom (muslimanskom) svetu pretila sa mitskog severa. Pred navalom Jedžudža i Medžudža, grešnici/nevernici/krivoverci će postati svesni svojih sagrešenja: „A kad se Jedžudž i Medžudž otvore, i kad se oni budu hitro spuštali niz sve doline, i pretnja istinska se približi, tad će se pogledi onih koji ne veruju ukočiti: 'Teško nama! Mi smo spram ovoga nemarni bili, čak smo sami sebi nasilje učinili!'“ Ovim kuranskim ajetima iskazana je stalna strepnja pred izazovom apokaliptičke kušnje u trenutku polaganja konačnog računa pre izbavljenja Božijom milošću. A da li će i, naročito, kada će ono doći, to je večno pitanje na koje odgovor traže, živeći u svom ograničenom vremenu, svi tumači svetih spisa i njihovih simboličkih poruka, uključujući i našeg Palanskog. Njegov arapski saputnik u traganju za trajno aktualnim smislom pojave Jedžudža i Medžudža / Goga i Magoga Ahmed al-Mahi al-Šafi svoju knjigu rečito je naslovio: *Jedžudž i Medžudž: smutnja prošlosti, sadašnjosti i budućnosti* (Bejrut, 1996). Nije li i epistemološki otvoreni traktat Zvonimira Kostića Palanskog mogao poneti sličan naslov? Ili, pak, da mu se podnaslov proširi u *Apokaliptička geografija, hronografija i fenomenologija proroka Jezekilja*? Nadam se da mi autor neće zameriti na ovom neovlašćenom domišljanju. „Kriva“ je njegova knjiga.

O tekstu „Gog i Magog“ Z. K. Palanskog

Još u predgovoru svog teksta *Gog i Magog*, Palanski, kao jedan od naših najvršnjih poznavalaca biblijskih tekstova, naglašava jedno od njihovih karakterističnih svojstava - *holizam*. To znači, da bismo pravilno razumeli detalje, potrebno je da ovladamo celinom tekstova. Druga karakteristika na kojoj insistira Palanski je doslovnost umesto metaforičnosti tih istih tekstova. Ovo nameće potrebu da čak i detalje tekstova, pre uzimamo *ad litteram* umesto da ih umećemo u svoje matrice shvatanja i time unosimo u tumačenje subjektivnu notu, iako je tome teško odoleti.

Holizam je karakteristika, pre svega, živih organizama. Ali, i nekih nematerijalnih dobara koja su stvarana delovanjem mnogih generacija, na uobličavanju ideje od važnosti za opšte dobro. Na taj način, svi Sveti tekstovi koji stoje u temeljima velikih religioznih formacija imaju osobinu holizma ili celovitosti. Istu osobinu ima i sav živi svet na ovoj planeti.

Listić nekog drveta podseća na grančicu koja ga nosi, grančica liči na veću granu, a ova na još veću, sve do drveta samog. Takvih, *samosličnih* struktura u Prirodi ima nebrojeno mnogo. Od molekularne građe DNK, tog venca života, do konfiguracije gravitacionih vrtloga, u kojima nestaju čitave zvezde. Pa, ako to vidimo na

svakom koraku, možemo se upitati, nije li taj slojeviti, samoslični univerzum, upravo poruka Boga Stvoritelja, koji nam, ukazujući na to univerzalno načelo pokazuje kako treba gledati i na Svete spise? I, možda, kako ih tumačiti.

S druge strane, *ad litteram* koncepcija može pojednostaviti napore egzegeze i umanjiti metafizičku izmaglicu, iza koje se kriju individualne težnje ka pronalaženju „sopstvenog ključa“ kao prečici ka sopstvenoj promociji.

Kao i svi teološki tekstovi Zvonimira Kostića Palanskog, i ovaj pogađa iz prve. Retko ko ne ume da napiše loš tekst kao što to ne ume Zvonimir. Uzburkaće on maštu svakog čitaoca kao što je i moju.

Naviru sećanja iz davnog detinjstva, kada sam prvi put čuo imena Gog i Magog.

Tek sam napunio šest godina. Bila je zima, te godine naročito hladna i snegovita. Da bismo prekratili tmurna popodnevna, čekajući da se otac vrati iz fabrike, majka mi je čitala odlomke iz romana. Tog dana je na redu bio roman iz engleske istorije, o borbi za presto između leđi Meri i leđi Džejn. U jednom odlomku se pominje moćna tvrđava Tauer. „Ispred vrata zloglasnog Tauera stajla su dva stražara, dva diva, Gog i Magog...“, čitala je majka. Ako sam išta upamtio od mog dremljivog slušanja, za celi život sam upamtio ta neobična imena...Gog i Magog! U samom zvuku tih reči bilo je nečeg melodičnog i prepotopskog.

Nekoliko meseci kasnije, našao sam se sa roditeljima u jednom od gradskih bioskopa. Na programu je bio SF film u kome se dva mala robota, načinjena u naučnoj laboratoriji, otimaju kontroli naučnika i počinju da uništavaju najpre naučnu laboratoriju, a zatim delove grada. Nemoćna policija je pozvala vojsku koja je uspela da

uništi robote, tek uz pomoć ratnih aviona. Imena robota su bila: Gog i Magog!

Odjednom su čuvari, gorostasi, koji su u Taueru čuvali leđi Džejn, budući deo Biblije, postali deo strahova modernog sveta, moguća opasnost, tu iza ugla. Ja sam dobio samo strah od mraka, a imena Gog i Magog su u mojim ušima dugo odzvanjala čudnom, vanvremenskom dimenzijom.

Tek mnogo kasnije, ta imena i sam našao u Bibliji, pa je sve dobilo drugačiju boju. Ali nisam razumeo njihov značaj dok nisam u ruke dobio Zvonkov tekst „Gog i Magog“. Kao laik za teologiju, shvatio sam ovaj tekst kao izazov da se jednom za svagda obračunam sa demonom tajne, koji je decenijama živio u meni.

Ohrabren autorovim rečima, da će se „prvo proročanstvo (Jezekiljevo) ispuniti pre Hristovog drugog dolaska, a proročanstvo u Otkrivenju hiljadu godina posle Hristovog drugog dolaska“ i njegovom smelom potragom za što tačnijim činjenicama, došao sam na ideju da i sam pretražim savremene izvore, sa ciljem da utvrdim koliko se u savremenoj razmeni komunikacija pominju ta dva imena i koji je njihov uticaj na savremenost. Pokazalo se da je najveća vanbiblijska koncentracija imena Gog i Magog (uz varijacije) opstala u anglosaksonskom svetu. A da u njemu najviše prednjači Britanija i grad London, čija istorija obiluje divovima i gigantima i borbama sa njima.

Razglednice iz Londona

U svakoj prodavnici razglednica u Londonu, gotovo sigurno možete naći *postcards* koje prikazuju likova Goga i Magoga, za koje svako londonsko dete zna: To su braća, džinovi, čuvari Londona iz davnih dana.

Dobra polazna tačka za istraživanje osnova ove legende je Flit Strit, ulica čiji je naziv više od sinonima za novinsko i književno izdavaštvo koje se baš tu začelo, i to pre više od pola milenijuma. U istoj ulici nalazi se i crkva Svetog Danstana, koja tu stoji celi milenijum, i koja na svojoj fasadi nosi časovnik iz 1671 godine, prvi javni časovnik u Londinu sa minutnom kazaljkom, koji se oglašavao svojim zvonima svakih četvrt sata. Uloge zvonara ovog čuda 17-og veka, igrale su figure Goga i Magoga, koje su svojim batinama udarale o zvona, i u istom ritmu okretali glave, u to vreme bili su neviđena atrakcija.

Baš na prelomu vekova, 1500-te godine, neki Rišardus Pinson, došljak iz Normandije, je odštampao molitveni brevijar, čuveni *Morton Missal*, kome dugo nije bilo premca po štamparskom umeću. I drugi izdavači su krenuli tim putem, knjige su postale stvar prestiža, i svaka bogata kuća imala je manju ili veću biblioteku krcatu „novim“ knjigama uglavnom iz engleske istorije. Malo po malo, pa se pojaviše i knjige o Gogu i Magogu, čuvenim džinovima, koje su autori a potom i pedantni bibliotekari smeštali u odeljak: *Srednjovekovna Istorija Engleske*.

Giganti Gildhola

Mnoge rasprave su vođene među učenjacima srednjeg veka o poreklu Britanske kraljevine kao i o poreklu i imenu glavnog grada, Londona. Što se prvog pitanja tiče, ima nekoliko neprotivrečnih odgovora, a povodom drugog, ima nekoliko desetina hipoteza.

Rani srednjovekovni spisi uglavnom se slažu da je osnivač Britanskog kraljevstva i prvi kralj Engleske bio Brut Trojanski, legendarni unuk trojanskog heroja Eneja.

Napustivši razorenu Troju, Enej je osnovao nekoliko gradova u Latiniu, a potvrđeni su Rim i Livinius. Romul i Rem su, prema Virgiliju, njegovi naslednici. Posle njegove smrti, Jupiter je uslišio molbu majke Afrodite, u Latiniu poznate kao Venera, da njenog sina učini besmrtnim. Paganski bog se složio i Rimljani su ga nadalje poštovali pod imenom *Jupiter Indiges*.

Preko svojih sinova Askanijusa i Silvijusa, Eneja je bio mitološki predak mnogim uglednim rimskim porodicama, pa i državicima i carevima, kao Juliju Cezaru i Oktavijanu Avgustu.

Prema poznatoj legendi, Enejin unuk Brutus bio je osvajač Albiona (Britanska ostrvlja) i bio njen prvi kralj, sa dugom linijom naslednika. Ova legenda se prvi put pojavljuje u „*Historia Brittonum*“, anonimnoj kompilaciji iz 9. veka, koju je upotpunio velški monah Nenijs, iz istog veka. Ova kompilacija postaje šire poznata, tek nakon izveštaja koji je dao Džefri od Monmauta, hroničar iz 12. veka, u svojoj knjizi „*Historia Regum Britanniae*“ (Istorija Britanskog Kraljevstva). Prema Monmautu, u Velsu je postojao legendarni džin pod imenom *Gogmagog* (na velškom dijalektu *Goemagot* ili *Goemagoc*). Ovaj džin je bio poslednji naslednik duge loze džinova, i živeo je sa četom svojih saplemenika. Zapisano je da je bio visok 12 kubita. Kako su na Albionu korišćeni razne jedinice dužine pod istim nazivom „kubit“, teško je odrediti o kojoj se visini tačno radi, jer je rimski kubit bio dug 120 cm, što bi rezultovalo u visini od preko 14 m, što je apsurdno. Pre će biti da je reč o „rabinskom kubitu“ koji je varirao između 48 cm i 59 cm. Srednja vrednost dala bi visinu Gogmagoga oko 6 m.

Prema *Historii*, Gogmagog je u društvu 20 giganata napao naselje trojanskih izbeglica, izazvavši veliki pokolj. Trojanci su se brzo snašli pa su efikasnom odbra-

nom uspeli da odbiju napad i da nadvladaju džinove. Pobili su sve sem Gogmagoga, koji je zarobljen. Dogovor je bio da Korineus, vođa Trojanaca, odmeri snage sa džinom. U rvanju, Korineusu su, navodno, polomljena tri rebra, ali je bol toliko razjario Trojanca da je podigao džina na leđa i sa vrha litice ga survao u more. Za ovaj podvig Korineus je nagrađen komadom zemlje na Korvolu sa koga je džin bačen. Ovo mesto se i danas zove „Skok Gogmagoga“.

Ove legende su se održavale u narodu Albiona sve do 14. veka, kada se pojavljuje delo „Istorija Albine“ u kome se tvrdi da je Albion dobio ime po Albini, kćeri sirijskog kralja Diodiciusa, i da su njeni potomci giganti Gogmagog i Longarigan, koji su takođe imali brojno potomstvo džinova. Prema ovoj legendi, giganti su slobodno živeli u pećinama oko mesta Totnes u oblasti Devon, koju su naseljavali miroljubivi Kelti. Saznavši za postojanje divova, Brutova vojska se sjurila sa susjednog Korvola u Devon, i tamo istrebila sve džinove koje je pronašla.

Ova dva karaktera, *Gogmagog*, poslednji džin Albiona, i Brutusov junak *Korinej*, postali su legende narodne ikonografije i otelotvoreni su kao dve figure nadljudske visine i velike snage, pa su kao takve zauzele mesto u londonskom *Gildholu*, domu svih zanatskih cehova Engleske, a koji se koristi i kao gradska većnica.

Svake godine, počev od vladavine kralja Henrija Petog, u Londonu se održava procesija, nazvana Dan Gradonačelnika, u kojoj građani na pokretnim platformama pronose kroz grad dve ogromane figure, tradicionalno izrađene od pletenog pruća, pedantno obojene i snabdevene pešačkim oružjem. Jedna od figura predstavlja Goga (ili Gogmagoga) a druga Magoga (ili Korineusa). Raspoznaju se i po različitom oružju. Gog nosi kuglasti

topuz sa šiljcima olančan o gornji kraj duge motke, a Magog nosi elegantnu halebardu.

* * *

Svako društvo, pogotovo ako je visoko organizovano, želi da ima legendu o svom početku. Tako je nastala i „Legenda o džinu Hambugu“, mitska priča o osnivačima grada na Temzi. Objavljena je u knjizi: „*ISTORIJA GOGA I MAGOGA, Londonskih prvaka*“ autora *Robina Gudfeloua*, iz 1819.

„U teška vremena, još mnogo pre nego što su rimske legije pod komandom Julija Cezara osvojile Britaniju, kada Rim još nije postojao, na mestu sadašnjeg londonskog Gildhola, ogroman džin, pod imenom Humbug, je nastanio utvrđen i mračan zamak, koji se nalazio na brdu Kornhil, odakle je gvozdenom rukom vladao susednim zemljama britanskog ostrvlja, koje su uglavnom bile grofovije. Zemlja je bila plodna i svi uslovi su bili ispunjeni da ovo mesto bude pravi raj. Ali, zlo nije spavalo! Pojavilo se upravo u liku pomenutog diva Humbuga, koji je opijen slavom i moći, promenio ćud i, osilivši se, počeo da sve otvorenije teroriše stanovništvo. Najpre svoje podanike a zatim i sve, do kojih je mogao da dopre sa svojim vojnicima. Neprekidan niz godina, uzimao je sebi slobodu da prisvaja njihova dobra, useve, ribu, meso i živinu.

U to vreme, rečica Flit, bila je kristalno bistar penušav potočić, zasenjen tamnozelenim žbunjem zove i krunama vrbe. Tu je Humbug prvi put ugledao princezu Londonu, čije ime tada nije znao, ali se u istom trenu, strasno u nju zaljubio. Svestan svoje ružne pojave i odbojne, ogromne crne brade, dao je sve od sebe da je svojom govorničkom veštinom općini i zaprosio je na

kolenima. Znajući s kim ima posla, Londona odbija pro-
ca. Besan, on je ugrabi i odnese u svoj sumorni dvorac, i
baci je u tamnicu, nadajući se da će ona promeniti mišlje-
nje. Vest se brzo pronela dolinom, gde su nešto dalje, niz
rečicu, živeli džinovi, braća Gog i Magog, sinovi jedne
vodeničarke koja je celi život provela u kolibi na Flitu.
Saznavši za sramnu otmicu, Gog i Magog krenuše sa
svojim odabranim saborcima da oslobode Londonu.

Od posečenih vrba načiniše oružje, i u borbenom po-
retku, krenuše ka Humbugovom zamku. Upravnik zam-
ka priprema odbranu i uspeva da, sa svojim ljudima,
odbije napad. Ali pobunjenici ne odustaju, jurišaju pono-
vo i ponovo, sve dok Humbug nije zapretio da će lišiti
života princezu. Videvši da je zli Humbug pobedio, Gog
i Magog ponude sebe kao žrtvu u zamenu za Londonin
život. Tako se i desilo, braća divovi su se predali Ham-
bugu, a Londona oslobođena. Danas se to mesto na Korn-
hilu, zove „Kraljeva razmena“.

No, princeza nije zaboravila svoje junake. Smesta je
pripremila moćnu vojsku, sastavljenu od mnoštva neza-
dovoljnih stanovnika koju je Humbug godinama tlačio i
povela ih je na Kornhil. Saznavši za ove tajne planove,
Gog i Magog u pogodnom trenutku napadnu Humbuga,
koji je već oronuo od mnogog jela i pića, i uspeju da ga
zarobe u sopstvenom dvorcu. U tom trenu narupe čete
ustanika naoružane batinama i lako savladaju obez-
glavljenu odbranu. Kada su ustanici razoružali i posled-
njeg preplašenog Humbugovog čoveka, braća, batinom
dotuku nasilnika. Usledilo je višednevno slavlje, priredi-
vani su banketi i gozbe, jer je u Humbugovim podrumima
bilo izobilja jela i pića, i namirnica pokradenih od stanov-
ništva. Princeza je, povodom ove veličanstvene pobede,
i sledeći volju naroda, odlučila da podigne velelepan grad
kojem će dati svoje ime: London. Prema legendi, bilo je

to nekoliko vekova pre nego što su Romul i Rem osnovali Rim“.

Uskoro je Londonu isprosió princ od Sautvorka a kraljevska palata je podignuta na mestu gde je danas Totenhem Kort. Tako je princeza vraćena na presto svojih kraljevskih predaka, a Gog i Magog su postavljeni za dvorske savetnike. Zemlja je uređena najpravičnije koliko je bilo moguće. Usledeo je veliki društveni napredak.

Ovo je još jedna od mnogih legendi u kojima se slavi snaga i razum i koja, doduše odudara od biblijske slike o Gogu i Magogu, ali daje jednu drugu moguću perspektivu o dalekoj budućnosti čovečanstva.

31.03.2022.

REČNIK MANJE POZNATIH REČI I POJMOVA

almugim – vrsta drveta;

cionist – pripadnik cionističkog pokreta koji ima za cilj da se svi Jevreji vrate u Erec Jizrael (Zemlju Izraelovu);

Džejms Mofat - škotski teolog i pisac (James Moffatt, 1870–1944);

egzegeta – tumač religioznih tekstova;

egzegeza – grč. ἐξήγησις, rasprava, tumačenje kanonskih religioznih tekstova;

ekspanzija – širenje, proširivanje, proširenost;

ekstenzija – istežanje, rastežanje, pružanje;

eshatologija – (grč. ἐσχατολογία, „krajnje stvari“, „poslednje stvari“), pojam koji opisuje događaje vezane za kraj vremena i sveta;

eshaton – (grč. το εσχατον), kraj, svršetak;

hermeneut - način ili veština tumačenja značenja i poruka tekstualnog zapisa;

irigacija, irigacioni – navodnjavanje, za navodnjavanje;

mazohizam – sladostrašće u podvrgnutosti mučenju;

Misir (arap. مصر [Miṣr]) – Egipat;

nasi – namesnik, upravitelj, vladar u pokrajini;

Nsp – Novi srpski prevod;

sadizam – sladostrašće u izazivanju bola drugima;

Septuaginta – prevod Starog zaveta sedamdesetorice (odatle i skraćunica LXX) na grčki jezik u vreme egipatskog cara Ptolomeja II Filadelfa (285-247 pre n. e.);

sinonimi – reči istog ili sličnog značenja;

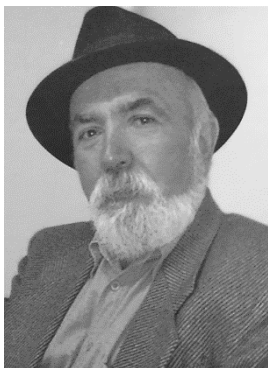
Ssp – Savremeni srpski prevod;

stoici – sledbenici antičkog filozofskog pravca;

Talmud – (hebrejski: učenje, proučavanje) najsvetija knjiga Jevreja, zbirka rasprava o pravu, etici, običajima, i pričama;

O AUTORU

Zvonimir Kostić Palanski rođen je 1948. u Beloj Palanci. Diplomirao na Filološkom fakultetu u Beogradu (odsek germanistike). Magistrirao vajarstvo na Fakultetu umetnosti u Skoplju u klasi profesora Stan-ka Pavleskog. Počasni doktorat iz oblasti teologije (dr h. c. theol.) stekao na Protestant-skom teološkom fakultetu u Novom Sadu na predlog akade-

mika prof. dr Ivana Cvitkovića sa Univerziteta u Sarajevu, prof. dr Dragoljuba Đorđevića sa Univerziteta u Nišu i prof. dr Zdravka Šorđana sa Univerziteta Alma Mater Europaea – Evropska akademija za nauku i umetnost u Mariboru.

Član Udruženja likovnih umetnika Srbije, Udruženja književnika Srbije, Udruženja književnih prevodilaca Srbije, osnivač i član Internacionalnog udruženja likovnih umetnika „Palanski Art“, pokretač Teološkog instituta Niš, stalni stručni konsultant Narodnog muzeja Niš na Odeljenju književne zaostavštine – zbirke Stevan Sre-mac i Branko Miljković i za izložbene projekte u toj oblasti.

Iz oblasti teologije objavio brojne knjige. Evo samo nekih naslova: *Hrišćanstvo bez Hrista; Rat gospodara vremena; Proročanstva sa Patmosa; Biblija kaže, ali crkve uče; Božanski hesed; Podignite oči svoje; Logos i kosmos; Leksikon biblijskih simbola; Pade, pade Vavilon; Armagedon; Od Boga do zmije; Apokalipsa 12; Knjiga bez pečata; Misterija broja 144000; Deset reči ljubavi* (na

rumunskom i bugarskom); *Deset reči ljubavi u Kur'anu i Bibliji*; *Tajna praznog groba*; *Ko sam ja – 120 imena Isusa Hrista*; *Treći Hram*; *Prorok iz Vavilona*; *Mesih Isa u četiri kitaba*; *Zlatni ključevi (Principi biblijske hermeneutike)*; *Hristovi mali heruvimi*; *Jahve i Ješua*; *Velike poruke malih proroka*, i druge.

O njegovim teološkim idejama i knjigama pisali su Hans Karl LaRondelle, Angel Manuel Rodriguez, Ekkehardt Mueller, Enriko Josif, David Albahari, Aron Albahari, rabin Eliezer Papo, Darko Tanasković, Zdravko Šorđan, Radiša Antić, Zdravko Stefanović, Boris Tabaković, Goran Golubović, Ivica Živković, Ljubiša Kocić, Anna Petrović, David Bibulović i drugi.

Do je sada imao 17 samostalnih i preko 60 grupnih izložbi u zemlji i inostranstvu. Realizovane skulpture u slobodnom prostoru: Grac (Austrija), Mitvic, Beringen, Lemgo i St. Blasien (Nemačka), Gornja Toponica, Gamzigrad, Niš, Bela Palanka, Novi Sad.

Dobitnik je nagrade za skulpturu Evropske asocijacije za jevrejsku kulturu, Pariz (2006).

O njegovim vajarskim delima do sada su pisali David Albahari, Dobrivoje Jevtić, Miodrag Anđelković Daja, Dragan Žunić, Ljubiša M. Kocić, Moma Dimić, Petar Ognjanović, Luka Salapura, Bratislav Ljubišić, Dragan Jovanović Danilov, Miroslav Todorović, Saša Hadži Tančić, Filip David, Slavica Erdeljanović Curk, Kalin Nikolov (Bugarska) i Diana Henkel Trojca (Nemačka).

Zastupljen u knjizi *Srpski pisci – slikari* Radovana Popovića, Službeni glasnik 2008.

Kao teolog, pesnik, prozni pisac i prevodilac objavio preko oko 70 knjiga. Zastupljen je u nekoliko antologija poezije za odrasle i u više od 30 antologija pesama za decu.

Živi i radi u Nišu.

SADRŽAJ

PREDGOVOR	5
JEZEKILJ 38	7
JEZEKILJ 39	9
GOG I MAGOG U KNJIZI PROROKA JEZEKILJA	
Ko je Gog?	12
Ko je Roš?	19
Ko je Magog?	26
Ko je Mešeh?	28
Ko je Tuval?	30
Ko je Persija?	33
Ko je Kuš?	34
Ko je Put?	37
Ko je Gomer?	38
Ko je Bet Togarma?	39
Zaključak	40
Ko je Ševa?	49
Ko je Dedan?	51
Ko je Taršiš?	52
Ko su lavići?	54
Neprijatelji Izraela prema Psalmu 83	63
Neprijatelji Izraela prema proroku Danilu	71
Neprijatelji Izraela prema proroku Joilu	78
Neprijatelji Izraela prema proroku Zahariji	81
Šestra truba – Četiri anđela na reci Euftrat	83
Šesto i sedmo zlo – Armagedonska bitka	88
VASKRSLI GOG I MAGOG U OTKRIVENJU	121

ZAKLJUČAK	129
CONCLUSION	131
SCHLUSSFOLGERUNG	133
 Prof. dr Zdravko Šorđan Knjiga za one koji hoće više i veće	 135
 Aron Albahari, pisac Dan o kome je govorio Gospod	 137
 Prof. dr Tomislav Terzin Nezaobilazno štivo za svakoga	 139
 Rabin Eliezer Papo Pravikrov iz Pravikrovlja i srpska biblistika	 141
 Prof. dr Darko Tanasković Gog i Magog – večna zagonetka i stalna strepnja ...	 146
 Prof. dr Ljubiša Kocić O tekstu „Gog i Magog“ Z. K. Palanskog	 151
 REČNIK MANJE POZNATIJI REČI I POJMOVA	 160
 O AUTORU	 161

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

26-244.4-277

КОСТИЋ Палански, Звонимир, 1948-

Gog i Magog : apokaliptička geografija, hronografija i fenomenologija proroka Jezekilja / Zvonimir Kostić Palanski. - 1. izd. - Niš : Punta : Teološki institut, 2022 (Niš : Punta). - 164 str. : ilustr. ; 17 cm

Autorova slika. - Tiraž 300. - Str. 135-136: Knjiga za one koji hoće više i veće / Zdravko Šorđan. - Str. 137-138: Dan o kome je govorio Gospod / Aron Albahari. - Str. 139-140: Nezaobilazno štivo za svakoga / Tomislav Terzin. - Str. 141-145: Pravikrov iz Pravikrovlja i srpska biblistika / Eliezer Papo. - Str. 146-150 : Gog i Magog – večna zagonetka i stalna strepnja / Darko Tanasković. - Str. 151-159: O tekstu „Gog i Magog“ Z. K. Palanskog / Ljubiša Kocić. - Rečnik manje poznatih reči i skraćenica: str. 160. - O autoru: str. 161-162. - Napomene i bibliografske reference uz tekst.

ISBN 978-86-7990-238-2 (Punta)

a) Свето писмо. Стари завет. Књига пророка Језекиља --
Тумачења

COBISS.SR-ID 64645129

Prof. dr Tomislav Terzin:

Vrednost ove knjige je višestruka:

Kao prvo, autor nas vodi kroz celovit pregled različitih odgovora koje su raniji mislioci ponudili na ovo pitanje, pružajući nam solidnu bazu za dalja istraživanja. Kao drugo, koristeći logiku i duboko poznavanje Svetog pisma, autor ubedljivo i argumentovano pokazuje koji od ranije ponuđenih odgovora su zablude. Konačno, autor se fokusira na najsolidnije odgovore i razrađuje priču o Gogu i Magogu do jasnoće koju možemo sa velikom pouzdanošću smatrati najverovatnijim od svih mogućih odgovora. Smatram da je ova knjiga nezaobilazno štivo za svakoga ko se bavi biblijskim proročanstvima i eshatologijom.

Rabin Eliezer Papo:

Poput Roršahovih mrlja koje psiholozima služe da daju obličje strahovima, nadama i pre/okupacijama svojih pacijenata, i tekstovi proroka Judeje i Izraela počesto djeluju kao neko duhovno ogledalo. Nešto poput, *reci mi kako razumiješ Jehezkela, reći ću ti ko si, ili a znači ti si od onih koji Danijela tako i tako razumiju*. Iz te perspektive, tractatus theologico-eschatologicus Zvonimira Kostića Palanskog: *Gog i Magog - Apokaliptička geografija proroka Jezekilja* važan je doprinos originalnoj srpskoj bibliistici.

Prof. dr Zdravko Šorđan:

Nalazim da je knjiga *Gog i Magog* korisna za one koji hoće više i veće, koji svoj um koriste i drže otvorenim za nova saznanja i pokazuju da su spremni za uzbudljiv duhovni uzlet.

Aron Albahari, pisac:

Izabrana tema već je sama po sebi vrlo zanimljiva. A autor nas vrlo vešto provodi kroz nju kombinovanjem i preplitanjem biblijskih tekstova, ali i osvrtu brojnih znalaca na njihova tumačenja. Dakle, Zvonimir Kostić Palanski sa ovom knjigom, ponovo nam nudi jednu novu i zanimljivu biblijsku temu i njeno tumačenje. Hvala mu na njoj!

Prof. dr Darko Tanasković:

Palanski nije bez svoga opredeljenja ili, tačnije, ideje sa kojom kreće u hermeneutičku avanturu, ali mu nije cilj da svoju, uslovno rečeno, dubinsku hipotezu nametne kao superiornu, već da gonetanje do kraja neodgonetljive Tajne usmeri stazom pravih, a ne lažnih pitanja. Jer, postaviti pravo pitanje više je od pola odgovora, pogotovo kada moramo biti svesni toga da Odgovor nije u našoj, ljudskoj moći, ali da traganje za smislom ne samo da jeste, nego nam je i zadato kao zalag kretanja ka Spasenju.

Prof. dr Ljubiša Kocić:

Palanski, kao jedan od naših najvršnjih poznavalaca biblijskih tekstova, naglašava jedno od njihovih karakterističnih svojstava - *holizam*. To znači, da bismo pravilno razumeli detalje, potrebno je da ovladamo celinom tekstova. Druga karakteristika na kojoj insistira Palanski je doslovnost umesto metaforičnosti tih istih tekstova. Ovo nameće potrebu da čak i detalje tekstova, pre uzimamo *ad litteram* umesto da ih umećemo u svoje matrice shvatanja i time unosimo u tumačenje subjektivnu notu...